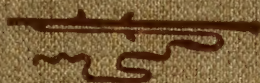
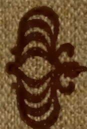
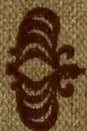

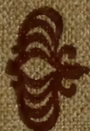
J. S. MACHAR

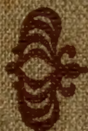
STARÁ PROSA

[illegible]

J. S. MACHAR:

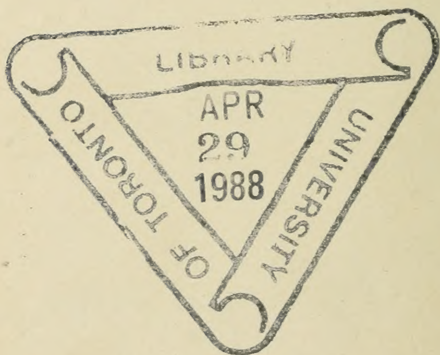
STARÁ PROSA

(1888—1891)

DRUHÉ VYDÁNÍ

Vojta Straka
1909.

V PRAZE.
NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA.
1909.

TISKEM UNIE V PRAZE.

DRAHÉMU PŘITELI

BOHUSLAVU ŠIMÁČKOVI

PŘIPISUJI

PROSAICKÉ PARALIPOMENON
SVÝCH PRVÝCH SBÍREK VERŠŮ.

POPRVÉ NA STRÁŽI.

Dne 18. ledna minulého roku o jedné hodině s poledne vtáhlo oddělení myslivců, čítající 45 mužů, na 24hodinovou stráž do svatováclavské trestnice.

Mezi nimi byl jsem také já.

Mráz toho dne byl jedním z nejkrutších loňské zimy. Mužstvo, které mělo být námi vystřídáno, stálo již připraveno k odchodu ve velikém průjezdě, chvějíc se zimou, umdleno nevyspáním. Rychle nás rozdělil nadmyslivec ve tři oddíly, závodčí poznamenal svůj oddíl čísly od jedné do tří (v tomto pořádku jsme byli pak zaváděni na stráž) a sebrav poznamenané číslem »jedna« šel vystřídat stráže.

Doposud stáli jsme všichni na dvoře. Nadmyslivec upomínal nás poznovu na to, co nám v kasárnách již dvacetkrát bylo řečeno, bdělost, bedlivost, ostražitost a p., uvedl nám ještě jednou na pamět eventuelní tresty, oznámil nám, že za dne stojí se na stráži 2, za noci 1 hodinu. Den trvá tu do devíti hodin večer, noc do šesté ranní.

Zatím se vrátili závodčí s vystřídanými strážemi, které se hotovily k odchodu. Byli to vesměs velicí lidé jihočeského pluku. V malé chvíli stáli v řadě, železná vrata trestnice zaskřípěla, zavzněl povel, a stará stráž odcházela. Hleděli jsme za nimi se závistí. Vrata za nimi temně zapadla. »Druhé oddělení, které jde na stráž o 3. hodině, musí dle nařízení čekati zde v průjezdě, třetí může jít na strážnici,« zněl rozkaz nadmyslivcův.

Čtrnáct nás usedlo na chladnou dubovou lavici v šerém průjezdě. Mrazivé zavanutí ze dvora pronikalo chvilkou až kosti. Zahalili jsme se do plášťů, přikrčili těsně k sobě, zapálili doutníky a mlčeli.

Bylo to smutné ticho, jež rušil jenom jednotvárný krok soudruha, stojícího na stráži v tomtéž průjezdě, na čísle prvém.

Zima byla stále větší. Záblo v nohy.

Někteří šoupali jimi o kamennou dlažbu. Myslivec vedle mne dal se do klení. Ozval se zpěv. Hlasem chraplavým a chvějícím se zimou a nohama dupaje pochod zpíval jeden z vojáků oblíbenou píseň:

Vykoukala z okenečka,
z toho nejhořejšího,
by viděla maršírovat,
by viděla maršírovat
svého znejmilejšího.
Vykoukala z okenečka,
jako z jara z růže květ,
plakala a naříkala — —

selhal mu hlas a umlkl. Nohama však dupal dále. Dva vzdor této zimě usnuli a chrápali hlasitě.

S vížky trestnice zavzněla třetí hodina.

»Vystřídat!« volala stráž v průjezdě. As pět hlasů toto slovo opakovalo.

Chopili jsme se svých pušek, podepřených o žlutočerné zábradlí před námi. Závodčí přišli, sebrali svoje čísla a vedli nás. Chodbou, ve které seděli dva šedí stálí strážníci věznice, přišli jsme k železným mřížovaným dveřím. Jeden ze strážníků je otevřel, prošli jsme opět jednu chodbu, zahnuli na pravo a vešli na velký čtverhranný dvůr. Myslivec, kterého jsem měl vystřídati, přešlapoval již netrpělivě.

Postavili jsme se dle předpisu vedle sebe, a já přejal stráž.

»Kdyby se něco stalo, zatáhněte tamto za zvonec,« ukazoval mi závodčí na drát při zdi, »trestanci nesmějí státi u oken a dávati si znamení, na to dejte bedlivý pozor, zvlášť až vyjdou nyní na procházku; pozor na okna i na procházející se, z oken nesmí sletnouti žádný papír, chléb, kus hadru, vůbec nic, tato cestička (při tom mi ukazoval cestičku těsně kolkolem budovy běžící) jest jen pro vás, kdyby některý trestanec proti vám na ni vkročil, užijte bajonnetu, k pumpě (pumpa stála ve středu dvora) nesmí žádný trestanec jíti sám, nejde-li s ním strážník, odežeňte ho, jen pozor, na vše pozor!« a oba odešli.

Byl jsem sám. Rozhledl jsem se po dvoře. Nevlídný pohled! Kam oko po šedivé budově hledne, všude malé zamřížené okno, tu a tam za ním zažloutlá oholená tvář. Do čtverhranu stojí na dvoře alej mohutných kaštanů. Ve středu dvora zmíněná již pumpa.

Na západní straně při zdi stojí kamenná strážní budka, poškrábána různými obrazy a jmény.

Chodil jsem kolem dvoru. Nohy mně klouzaly po náledí, pronikavý mráz mnou chvěl. Záře zapadajícího slunce prolínala vzduchem a hrála pomerančovým slabým svitem na osněžených střechách a na skle oken. Holé, černé větve kaštanů trčely bez hnutí vzhůru. Roj šedých ušpiněných vrabců se proháněl po nich s pronikavým křikem. — Bila čtvrtá hodina. Z chodby se ozýval dupot mnohých kroků, a v mžiku se vyhrnulo odtamtud asi třicet trestanců do dvora na půlhodinovou procházku. Za nimi přišlo několik vězeňských strážníků.

Trestanci skupili se po dvou, po třech a pobíhali za sebou v aleji. Živá galerie různých postav! Všickni byli oděni v režný šedý šat, režnou čepici, někteří měli mimo to ještě jednu bluzu z tmavší látky. Tváře všech byly plné, vypasené, nažloutlé, všechny oholené, na některých se černaly neb bělaly znovu vyrážející vousy. Všechny více méně měly přiblblý výraz, jejž mírnily u některých potměšilé oči. Byli tu starci s do-

bráckýma modrýma očima, jaké vídáme u poctivých českých sedláků ze staré doby, muži v plné síle, mladíci, jimž sotva první chmýří vyráželo pod nosem — a vše to chodilo, rozprávělo, smálo se, tetelilo se zimou a schovávalo červené ruce do malých kapes režných bluz.

»Dnes jsou zde myslivci,« prohodil jeden pohlednuv na mne, chlap svalnatý s kalnýma očima, »zejtra přijdou žinysti, cóóó?«

»Jóóó,« přisvědčoval zpívavým hlasem jeho druh, přizrzlý výrostek s nestydatým protivným pohledem, »tyhle bažanty mám rád!« (bažant = myslivec).

»Čejka taky, cóóó? Počkej, to bude švanda, rozeberem ho!« liboval si zase prvý.

»Hej, Čejko! Čejko!« volali oba a rozhlíželi se po zástupu, a předběhnuvše několik řad, chytili každý s jedné strany pod paží starého trestníka, který se skloněnou hlavou byl dosud chodil samoten.

Nemohl jsem rozuměti, co mu povídali, byli právě na druhé straně dvora. Trestník, jmenovaný Čejkou, zdvihl hlavu, upřel na mne vyhaslé oči a pokynul smutně na znamení souhlasu.

Pozoroval jsem trojici tu dále. Šli zase kolem mne.

Stařec hleděl na mne neustále, náhle mu vyhrkly slzy z očí a stanul.

»Jo, takovým jsem býval taky,« zaštkal mdlým hlasem, »a je to dávno už.«

»Myslivcem, Čejko, viď, to byl asi z tebe fešák!« smál se přizrzlý výrostek.

»Kuš, zloději, ty nevíš, co to je, být poctivým člověkem!« hrozil mu Čejka polo ještě štkaje.

»Ty, lumpe, ty — poctivým člověkem!« napodoboval zrzek jeho štkání, »ty? Přijde domů z vojny a zapíchne člověka, protože mu lez za holkou! Kuš, otrapo šedivá!...«

Stařec již neodpověděl. Vytrhnuv se soudruhům, šel pomalu se svěšenou hlavou dále. Oba na něj volali, smáli se a škádlili ho, ani hlavy nepozdvih.

Bilo půl páté. Strážníci hnali vězně zpět.

Byl jsem na dvoře zase sám. Slunce již asi zapadlo, nebe bylo kryto šedivým, smutným pláštěm. Mráz byl stále tužší a tužší. Cvrlikání vrabců znělo neunavně, zdálo se mi být nyní zoufalou žebrotou ubohých ušpiněných tvorů.

Rozhlížel jsem se po dvoře. Hle, tam ve mříže jednoho okna v prvním patře se tiskla šedá hlava. Čejka! Pohled těch vyhaslých zraků nezapomenu nikdy.

V pět hodin byl jsem vystřídán.

Druhého dne ráno pátral jsem po něm zase. Marně. V okně byly jen ty černé, jednotvárné, smutné mříže...

DVA ŠŤASTNÍ.

Za únorového dopoledne dal se vézti pan Karel Vaněk na procházku po pražských Příkopech.

Byl majitelem domů č. 19—I. a 225—II. a starým mrzutým mládencem. Za dnů mladosti radostné žil vesele, peníze mu plnily pohár života vším, co si přál, a pan Vaněk přihýbal si z něho důkladně. Pravda, tehdy mu napadaly časem myšlenky o pořádném životě, o hezké ženě, on je však odbýval slovem: později — a žil dále.

Na hlavě jeho objevila se ponenáhlu pleš, jen tak velká jako zlatník — pan Vaněk zpozoroval ji, řekl si však: »Eh, ještě je času dost!«

Pleš rostla úžasně, hlava veselého bonvivanta podobala se brzy hlavě některého mnicha, jimž tonsura zanechává jen úzký věnec vlasů kolem hlavy. Známí páně Vaňkovi smáli se, dělali špatné vtipy, pan domácí vyslechl vše a mínil u sebe: »Není vše ztraceno, pan Veverka neměl téměř žádných vlasů a oženil se výtečně, jiní a jiní též — a pak, já mám dva domy!«

Zbývající mu věnec vlasů začal prokvétati jemným stříbrem stáří, pan Vaněk si koupil paruku a vyhledal si jinou společnost, která se mu nesmála, a začal hledati přiměřenou sobě partii. Měl nejlepší vůli — však nenašel ničeho. Ta mu byla příliš do světa, ta příliš učená, jednu by byl snad již požádal za ruku, však zpozoroval ještě v čas, že má příliš velkou nohu, a pan Vaněk byl ve svých esthetických požadavcích příliš přísný — neoženil se. »Však já dovedu žíti samoten,« říkal si pro útěchu.

Znenáhla dostavovaly se mu zvláštní chvíle. Měl pakostnici v nohou stále silnější a silnější. Byly to chvíle děsné. Nohy bolely strašlivě. Bolely v každé poloze. V kostech cítil zimu, jež se nedala žádnými prostředky vypudit, a únava z nich přecházela na celé tělo. V takových chvílích byl uzavřen všem požitkům světa. Doutník, jídlo, pivo, víno — vše mu bylo protivno. Ženy mu byly odporny. Sedal se zahalenýma nohama v houpací lenošce, díval se po svém pokoji a zlořečil.

Byl kdysi přítelem kanárů, nyní je odstranil všecky, jejich zpěv jej rozčiloval. Do jeho domu nesměl vkročiti ani kolovrátkář ani hadrářka, děti nájemníků nesměly vyjíti ani na pavlač. Nenáviděl všeho, co se hlásilo zvukem k životu. Sedal u akvaria, v němž bylo několik zlatých rybiček a černožlutý mlok.

Ve středu akvaria byl malý vodotrysk, na němž mlok vždy odpočíval. Ve vodě ne-

vydržel, rybičky stále jej proháněly a chytaly svými širokými hubami tenkou špičku jeho ocasu, což jej patrně rozčilovalo Na kamenném vodotrysku dlel celý den nepohnutě, dívaje se tupě do světa malýma, zelenavýma očima. Jen když mu některá kapka padla do oka, přivřel je líně a pak se hned zase díval nepohnutě dál.

Pakostnice páně Vaňkova přicházela častěji s každou dost malou změnou povětří. Mnohdy nemohl vyjíti po celé týdny z domu.

Nohy slábly bolestí tou více a více, až konečně mu vypověděly službu zcela. Nemohl se ani na ně postaviti.

Pan Vaněk dal koupiti ruční vozík s lenoškou, několik teplých přikryvek, najal chuďasa, který jej vozíval po Praze, a tak udržoval styk se světem.

Bylo to tedy za únorového dopoledne, když jel tak po Příkopech.

Ostrý mráz a plno sněhu. Mládež jdoucí ze školy tloukla se v postranní ulici sněhovými kulemi. Strážník ji rozehnal.

Spocení koně tramwaye klopýtali po vykázané dráze, na krku klinkal jim zvonek jednotvárným zvukem. Vozy tramwaye byly téměř prázdné. Chvilkou předejel je fiakr neb nádherné saně. Obloha byla šedá, chvilkou zavál vítr a metal lidem do tváří jiskřivé hvězdičky umrzlého sněhu.

Pan Vaněk byl mrzut. Nohy bolely neobyčejně. »Hle,« mručel si, »všechno zde spěchá, běží, jen já, lazar, mrzák ... Bude tomu jednou konec?... Tamhle ta baba s nůší, jest jí jistě šedesát roků — a běží jako mladice! Mohla by jistě tančit ... A ta by tančila! Takové čarodějnice skáčou víc než devatenáctileté holky v tanci! ... A mně není ještě ani padesát roků! A tamhle ten invalida! chlap, může být sedmdesátník, a jak chce ještě pevně šlápnout! Potkal důstojníka, nu, jen se rovnej, starý blázne, rovnej ... ten šlape, čertův chlap! A já ... lazar, lazar .... hrom aby vzal ten celý život ... Fuj!«

Na rohu Panské ulice stála dlouhá hromada dlažebních kamenů a vyházená hlína, na níž se bělala jinovatka. Spravovali plynovou rouru.

Příkop, z něhož porouchanou rouru vytáhli, byl tak hluboký, že dělníků v něm nebylo viděti. U jednoho z jeho konců byla v zemi vyhloubena jamka, jež byla zarovnána se zemí řeřavým, na mrazivém vzduchu bílou korou popela se potáhnuvším uhlím. Horko z něho vystupující vláčelo se v klikatých vrstvách vzduchem, jako když do horké vody nasypaný cukr se rozpouští.

Jakýsi muž se žlutavou, zmořenou tváří, s košíkem v ruce stál u příkopu, zdvihaje nad žhoucí uhlí nohu. Četné příštipky na jeho

botách byly odchlípeny a v skulinách vězel zmrzlý sníh.

Horkem, vystupujícím z uhlí, začal sníh táti, kapky špinavé vody hustěji a hustěji padaly z boty k zemi, až potom pramének jako provázek silný lil se kol sešlapaného podpatku do sněhu.

Trvalo to chvíli.

Pramének slábl, kapaly zase jen jednotlivé kapky, až byla bota sněhu prosta. Muž proměnil posici nohou a usmíval se.

Pan Vaněk jel právě okolo. Pozoroval člověka i jeho boty. A když přejel, obrátil hlavu a díval se na něj dál.

»Šťastný chlap,« mručel mrzutě, »netížilo ho nic, než ty díry v botách a ten sníh a led v nich, teď je to pryč, a chlap se usmívá; věřím, ale dát ti tak moje chromé hnáty . . .« Obrátil hlavu a jel dále.

Sníh stekl i s druhé boty onoho člověka. Postavil nohu na zem, dupnul několikrát o dlažbu a bral se chodníkem, kudy se pan Vaněk vezl.

Vozík tohoto byl as patnácte kroků před ním.

Chuďas s košíkem hleděl na něj upjatě.

»Je to život,« šlo mu hlavou, »co tihle páni vedou! Ten zde nemůže asi na nohy, dobrá, musí ale být na špacíru, dá se tedy vozit. Člověk, kdyby nemusil, nevyjde ani ven v tomhle psím mrázu! On si vyjede. Toť se rozumí, zimy ani necítí, proto má deky!

Eh, dát mu jen tak zdravé nohy a moje boty k tomu! Já už bych se také dovedl dát tak vozit! Páni jsou páni!«

A předcházeje vozík páně Vaňkův, vrhl tam závistivý pohled, a dupal silně nohama, zaplašuje prolézající zimu.

»Chlap si dupá jakoby mně na vztek,« mručel pan Vaněk, zpozorovav ho, »jen tě tak posadit, lotře, sem s mými hnáty!« a pan Vaněk zajel rukama pod pokryvku a třel zuřivě uvadlé nohy . . .

KROUTIL.

» — — — jímž obžalovaný, Jan Kroutil z Královic, svobodný, 40 let starý, pro krádež již šestnáckrát trestaný, znovu pro krádež, spáchanou v noci ze dne 27. na 28. srpna u pana Hynka Jampehlesa — — — — — se odsuzuje do žaláře na dobu osmi měsíců. Po vypršení tohoto trestu budiž obžalovanému zakázáno zdržovati se v policejním obvodu pražském, a budiž dán pod policejní dohlídku!« zněl výrok slavného soudu.

»To máme: září jeden, říjen dva, listopad tři, prosinec čtyry, leden pět, únor šest, březen sedm, duben osm — a pak zas je hned jaro, poníženě děkuji slavný soude,« děkoval Kroutil, dopočítav se polohlasně na prstech k měsíci, v němž se skončí státní péče o jeho vezdejší potřeby, »poníženě děkuji, to jsem věděl hned, osm měsíců, to je poctivé! . . .«

Kdo se podíval na tvář Kroutilovu, nikdy by byl neřekl, že člověk s touto tváří byl již šestnáckrát pro krádež trestán. Poctivá, bodrá tvář! Dobrácké bledě modré oči, husté obočí, velký nepravidelný nos, velké pysky, vždy

hladce oholen, staré vrásky na čele a na lících — zdál se býti spíše jedním z oněch dobrých sedláků, jimiž se hemžívá Praha o dnech svatojanských.

Staří lidé v rodné jeho dědině se pamatovali dobře na jeho dětství. Byl to pilný hošík ve škole, později poctivý a svědomitý učedník u truhlářského mistra v blízkém městě; vyučiv se odešel do světa. Kde byl, co dělal, nevěděl nikdo, po mnoha a mnoha letech byl náhle poslán do obce postrkem — jako potrestaný zloděj. Lidé se tomu divili, měli jej za nevinna, vždyť býval tak poctivým! Přiblížil se však podzim, Kroutil zmizel beze stopy, jako by kámen do vody padl, na jaře přiveden postrkem zase. Známý to způsob života některých spolubližních: na zimu se dá zavřít, na léto vyjde ven, nesije, nežne, aniž shromažďuje do stodol — a přece žije. Jak přišel Kroutil k této filosofii životní — ví jen bůh, jisto je však, že byl při ní úplně spokojen. I rodná jeho ves již tomu zvykla. Když se objevily s jarem první vlaštovky, říkali lidé: »Ah, vlaštovky jsou zde, to by už měli přivést Kroutila!« A přivedli ho brzy. Ve vesnici byl dosti vážen, nikdy tam ničeho neukradl. Sedláci mu dávali hlídati tu pole, tu zahradu, a podivno! zloděj tolikráte pro krádež trestaný byl nejsvědomitějším hlídačem v celém okolí!

Od září do dubna byl tedy zase zaopatřen.

Trestníci, známí z dřívějších let, uvítali jej s jásotem. Kroutil byl jakousi autoritou, imponoval všem svou přímostí a jistou poctivostí. Když se dva hádali o sporných věcech, končívali obyčejně: »Počkej, co řekne Kroutil!« a co Kroutil řekl, to rozhodlo. Viděl kus světa a uměl vypravovati zajímavé historie ze svých cest. Byli by ho poslouchali neustále. Při jeho odchodu rozhostil se smutek po trestnické jizbě, jeho příchod byl všem tak milým, jako první skřivánek rolníkovi.

Jednoho dne vstoupil dozorce do jizby.

»Kroutile,« povídá, »budete ode dneška ordonancí nahoře u pánů, pojďte hned se mnou.«

»Páni nahoře« byli též trestníky, jen že trochu vznešenějšími.

»Máte k tomu denně půl hodiny času, zametete tam, uklidíte, není toho mnoho, nějací dva od novin, mají oba také po osmi měsících jako vy, chovejte se slušně a můžete z toho něco mít, ti páni kouří nějaké pěkné doutníky . . .«

Kroutil byl tedy ordonancí u »pánů od novin«. Bylo to v době, kdy pár neprozřetelných písmenek dovedlo českého redaktora rázem isolovati na mnoho měsíců . . .

Den míjel za dnem, týden za týdnem, Kroutil zametal, uklízel a kouřil pěkné doutníčky. Časem zapředli oba novináři s ním hovor, v němž se vyptávali po dřívějším životě, po příčině jeho trestu, a divili se.

Člověk ten byl sprostým zlodějem! A přece znal zásady cti a cítil je sám, byl po sedmnácté již trestán — a přece nebyl zkaženým! Měli s ním útrpnost.

Přišla zima, sníh, mrazy, zasmušilé šedé dny se dívaly zamřížovanými okny do jizby, smutný to čas pro lidi zbavené styku se světem.

»Nu což, Kroutile,« tázal se jednoho dne jeden z oněch novinářů, »vy trávíte tu zimu zde již po sedmnácté, a nemrzí vás to?«

»A co mám dělat, vzácný pane, snad nezmrznu někde ve sněhu jako vrabec? Vždyť jsem takhle spokojen.«

»A což, kdybyste se navrátil k pořádnému životu, netěšilo by vás to?« tázal se druhý redaktor.

»Vědí, vzácný pane, to je se mnou náramně těžko. Já dostanu teď sedmnácté vysvědčení odtud,« a Kroutil se drbal rozpačitě v přistřižených vlasech, »a věru nevím, kdo by mi co svěřil, leda u nás v Královicích trochu švestek a hrušek — a ty se v zimě hlídat nepotřebujou . . . Musím se dát zavřít. Ostatně to není to nejhorší, jen když člověk zvykne,« doložil s úsměvem a odcházel.

Zima zvolna míjela, byl tu duben.

Čas prchal jako voda. Za dva dny měli novináři i Kroutil opustit trestnici.

»Kroutile,« začal toho dne jeden z redaktorů, »mám pro vás radostnou novinu. Dostanete místo!«

Kroutil žasl. »Kde, vzácný pane, kde?«

»U našich novin. Malou, lehkou službu. Nějaké to zametání v pisárnách a redakci, to přeci dovedete, co?«

»A kdy bych tak mohl nastoupiti?« ptal se Kroutil.

»Hned, jak odtud vyjdeme.«

»Ale, vzácný pane, když to asi nepůjde. Oni mě pošlou hned odtud k nám, do Královic . . . vědí . . .« a Kroutil doložil slovo, jež mu nechtělo jíti přes rty, pohybem ruky.

»Ah, postrkem? Počkejte . . . ano, tak to půjde. Půjdu sám na policii, zůstanete zde, ano. Tož přijímáte?«

»A jak rád!« a Kroutil zářil radostí.

Za krásného rána vyšli z trestnice. Postrk byl šťastně odvolán. Redaktor vedl ihned Kroutila na místo jeho působnosti. Podivno! Kroutil byl nyní zasmušilý, zdálo se, že jej ta služba příliš netěší. Prošli pisárny, redakční místnosti, knihtiskárnu, Kroutil se mračil víc a víc. Ani pokojík, který mu byl vykázán za byt, ho nepotěšil.

Redaktor zřel na něj s úžasem: »Schází vám něco?«

»Nic, vzácný pane, je to všecko hezké,« odpovídal Kroutil melancholicky . . .

Druhého dne z rána vrazil k redaktorovi.

»Vzácný pane, odpustějí, já to místo nepřijímám. Je to jen z ohledu na vzácného pána. Zde je tolik lidí, tolik příležitosti, může se něco ztratit — já jsem sice sebe jist —

ale aby tak někdo řekl: »To vzal Kroutil,« tomu by se lehce věřilo — a vzácný pán by měl darmo ostudu, že mne protežoval. Já jsem si sebe jist, přísahám, ale tolik lidí zde — žádný neví, co se může stát! . . .« povídal Kroutil vážně.

»Ale Kroutile,« konejšil ho redaktor, »vždyť já vám věřím a znám vás!«

»Ne, vzácný pane, já to místo přijmout nemohu — nejde to, už jsem řekl . . . Mimo to mám již zaměstnání.«

»Poctivé?« vpadl mu redaktor do řeči.

»Poctivé,« tvrdil Kroutil, »krást nebudu už nikdy.«

»Doufám, že dostojíte slovu, Kroutile, jako čestný muž. Je mi líto, že nechcete, bych vám pomohl, těší mě však, že jste se vzdal toho ničemného řemesla.«

»Vzdal, vzácný pane, přísahám, že nebudu už krást. Bůh jim nahraď všechno,« děkoval Kroutil a odešel.

Zmizel z Prahy . . .

Bylo to v září. Redaktor četl pro list připravený referát: Ze soudní síně. Četl mechanicky — náhle se stal pozorným. Dočetl, složil list a smutně se usmál: »Chlap zpropadená! nekradl, ale pro zločin uražení Jeho Veličenstva a rušení náboženství má od včerejška dva roky! . . . Má tedy přece kus cti v těle . . .«

SŇATEK.

Novomanželé přijeli s celým průvodem z kostela.

Salon, kde pořádána svatební hostina, byl důstojný ohromného jmění velkokupce Rozvody, otce nevěstina. Stěny byly tapetovány tmavě zelenými listy v zlaté půdě Na nich bylo pověšeno nádherné zářící zrcadlo a několik obrazů s umělecky vyřezanými rámy. Obrazy ty koupil velkokupec ve výstavách, ne jako ctitel umění, ale poněvadž bon-ton takovou okrasu salonu žádal. Strop byl též uměleckým dílem. Byl vypouklý, plný reliefů a ornamentů. proplétajících se ve fantastické, nádherné směsici. Ve středu jeho upevněný visel dolů zářící mnohoramenný lustr. Nábytek byl vesměs z mahagonového dřeva umělecky zhotovený. Vázy, sklenice, porculánové figurky na skříních, žluté hedbávné záclony v oknech a vše ostatní bylo nádheře této přiměřeno. Byl to zkrátka salon bohaté rodiny, kam se snáší vždy to nejdražší, to nejnádhernější, kam děti nesmějí vkročiti, aby ničeho nerozbily, nepošpinily, kam se uvádějí

jen nejvzácnější návštěvy, salon, v němž i hlavě rodiny bývá nevolno — nádherná zbytečnost, jedna z věcí, jimiž se bohaté rodiny, v přepychu žijící, opičí po šlechtě.

Byly as tři hodiny, když se zasedlo k hostině. Kolem stolu sedělo as dvacet osob. Mladá paní odložila bílé atlasové šaty a seděla tu ve vkusné domácí toilettě. Byla to krásná dívka s kaštanovými vlasy a přihnědlou italskou pletí. Z tmavých zraků jejích zírala dnes zoufalá resignace. Na otázky a žerty přítomných odpovídala krátce, úsečně někdy s nuceným úsměvem. Bílé lesklé ruce měla sepjaty a složeny na klíně. Smutná obět konvenienčního manželství...

Na pravé straně u ní seděl její manžel. Moderní švihák, s koketně načesanými vlasy, upraveným vousem a drzýma očima, člověk, jenž protrávil svůj život na promenádách, kavárnách, vinárnách, elegantních hostincích, origiích a sportech, jež zrodil sklonek minulého století.

Na levé straně mladé paní seděl družba, nějaký to právník s velkýma modrýma, upřímnýma očima a neohrabanými spůsoby. Na svatbu a k hostině dostal se jen na podivné přání nevěsty, která si jej vymínila za družbu. Říkalo se, že jest nejlepším přítelem jiného studenta, jejž prý vášnivě milovala slečna Rozvodova.

Pan Rozvoda jsa spokojen, že dcera dala se pohnouti k sňatku s člověkem, jejž jí vy-

volil a jehož téměř ani neznala, přistoupil na tuto podmínku své dcery a pozval jí neohrabaného studenta za družbu.

Pan Rozvoda zářil štěstím a pýchou. Zas jeden sen jeho života splněn! Jest nyní spojen sňatkem své dcery s rodem, jehož si vždy nejen vážil, ale k němuž zíral s úctou a obdivem. Seděl nyní vedle otce svého zetě, tiskli si důvěrně ruce, šeptali a smáli se a hned na to zapadali ve vážné hovory obchodní. Když mluvil něco nahlas, mluvil aforisticky — dojem to povznešené nálady a duševní pýchy.

Matka mladé paní seděla taktéž vedle matky svého zetě. Hovor jejich, ač se vedl o nejvšednějších věcech, vázl neustále. Paní Rozvodová hleděla maně do své minulosti... Ach, ano, tak to bylo s ní před pětadvaceti lety!... Nevdala se... byla provdána!... Tak, jako její dcera dnes... Bránila se sňatku svému tenkrát, bránila tomuto sňatku své dcery nyní — po obojíkrát marně. Byla tenkrát strojem v ruce otcově... nyní byla otrokyní svého muže... Milovala dceru svoji, žila jen pro ni... a nyní viděla celou její truchlivou budoucnost po boku tohoto nemilovaného muže... viděla ji ve své minulosti!... Tato svatba jí připadala jako requiem šťastného mladého života její dcery... Byla by nejraději umřela.

Ostatní pozvaní byli buď známí rodičů z ženichovy neb nevěstiny strany. Známých

těchto mladých novomanželů tam nebylo. Vážní obchodníci, kteří nemají smyslu pro nic jiného, než pro to, co se dá zrealisovati s užitkem na peníze, kteří sami nemají citů a hlubších záchvěvů duševních a u jiných na ně nevěří, mužové, kteří mívají velká břicha, masité ruce a rozumné, střízlivé oči, kteří mluví zpravidla jen o obchodu a výjimkou o politice.

Několik paní, manželek to těchto obchodníků, bavilo se živě o lecčems; při takových mužích ztrácejí i ženy hlubší city a jemné vlastnosti duše, dovedou pak mluvit s největším účastenstvím o každé hlouposti; vlastnost ta je konečně jen jejich štěstím.

Bohatě upravená jídla kolovala po stole. Hostina byla vypravena s nádherou věru knížecí.

Drahé víno přinášelo se neustále, mluveny řeči, přípitky, při nichž drnčely tenké, formu květu lilie mající sklenky o sebe.

Mužům začaly se rozpalovati tváře, hlas jejich mohutněl, křičelo se téměř.

Paním blýskaly se oči a staly se živější, i hovor jejich nabyl rychlejšího tempa. Vypukaly často bez příčiny v hlučný smích.

Mladá paní, která téměř ničeho nejedla a nepila, naklonila se v tomto hřmotu k družbovi.

»Jene,« zašeptala, »jak se mi to vše hnusí! . . . Zalknu se . . . Bože, bože! hlava mi hoří a hrozí prasknouti! . . .«

A ještě tišeji ptala se, vyrážejíc násilně a s marně tlumenou bolestí jedno slovo za druhým: »A což... asi... dělá... on? Kdy jste ho viděl?«

»Milostivá paní —«

»Nezvete mě tak, Jene, pro boha!« přerušila ho.

»Viděl jsem ho v kostele,« vypravoval tiše družba, »stál za sloupem a díval se na vás vytřeštěnýma zrakoma... Teď asi sedí doma, dívá se někam do stropu nebo bloudí ulicemi, nebo — bůh ví...«

»Já ho v kostele neviděla... měla jsem zamžené oči,« zašeptala mladá paní.

Družba mlčel.

»Bože, bože,« zasténala bolestně, »jak se to skončí?... Nenajde se milosrdné ruky, která by mě zbavila tohoto hrozného pozemského živoření?...«

»Pohleďte na paní matku, žije s vaším otcem již pětadvacet roků!« těšil ji družba.

»Ubohá maman!« vzdychla mladá paní.

»Vzpomeňte si, co praví Murger: Láska jest odříkání a sebezapírání,« pokračoval.

»Špatná útěcha,« povzdychla, »a tento citát není zde na místě. Ostatně týž autor napsal: Láska jest egoismem srdce...«

Zamlčela se a přejela si bílou ručkou čelo a oči.

V té chvíli otec její, pronášeje zase aforismus a chtěje, aby byl hodně slyšán,

pravil povýšeným hlasem: »Nejnešťastnější manželství, pánové a dámy, jsou manželství uzavřená z lásky. Takoví dva lidé znají se již důkladně, jejich myšlenky, pocity, dojmy nejsou jim vzájemně žádným tajemstvím; když pak přejde doba opojných líbánek, není tu ničeho více, co by jednoho k druhému poutalo. O lásce mi nemluvte. Láska jest hloupost mladých, vznětlivých srdcí, jež prchá v několika nedělích po svatbě — a zanechává fadessu či disharmonii. Jinak je to, spojí-li se dva lidé, kteří se neznají. Po svatbě teprv studuje jeden druhého — a studium toto jest nejvyšší rozkoší. Vím to ze zkušenosti. Pak se dostaví zvyk, jenž spoutá oba nerozlučitelně k sobě. Jsou jedna duše, jedna myšlenka, jeden dech. Já žiji se svou paní nyní dvacet pět roků, i žiji šťastně. Jenom proto, že jsme se před svatbou neznali. A dcera moje bude šťastnou též...«

A mezitím, co tento otec a manžel rozvinoval dále svoje theorie, pohledla jeho paní zrakem plným němé bolesti na svoji dceru.

Tato zachytila tento pohled a pokyvla smutně hlavou.

A vzdychnuvši, upírala svoje tmavé oči s výrazem zoufalé resignace k protější stěně nádherného salonu.

— — »ať žijí naši novomanželé!« končil právě její otec.

Mechanicky vzala číšku a přiťukla si se všemi. Pak se chtěla napít... Hned však ji

postavila s ošklivostí na stůl. Víno jí chutnalo odporně.

V té chvíli si vzpomněla na Krista na kříži, když mu bylo podáno v houbě víno s octem...

Zachvěla se a vzdychla ještě jednou.

Kolem se hovořilo dál...

NA PLESU.

Byl jsem ondy na plesu. Přišel jsem tam hezky pozdě, což mi bylo lhostejno, neboť nebylo mým úmyslem tančit.

Po půlnoci posadil jsem se nahoře na galerii, odkudž jsem měl volný rozhled po celém sále. Zdola stoupal ke mně žhavý vzduch prosycený různými parfumy vlasů a šatů, drobounký prach poletoval celým sálem a sázel se na sedadla a šaty, hudba zněla již unaveně, líce tančících rděly se horečně, účesy jich byly rozcuchány a spocené vlasy lepily se v nepořádku na čelo a skráně, jež se leskly následkem potu zvláštním leskem, pohyby tančících byly nepružné — všichni byli unaveni — a přece se bavili! . . .

Nedaleko mne zašustil šat — ohlednu se, ah! Helena!

Šel jsem jí složit svou poklonu, uvítala mne vlídným úsměvem a vyzvala mne, abych se posadil vedle ní.

Oh, jest tomu dávno, kdy Helena bývala královnou bálů. Dnes jemné vrásky pokrývají čelo, velké modré oči dívají se smutně dolů na tančící pary — podzimní květina! . . .

»Netančíte, slečno?« začínám rozmluvu.

»Ne, jsem unavena,« odpovídala s povzdechem, který ji vinil ze lži, nerděla se jako ti tančící, nebyla spocena, nebyla mdlá.

»A potom,« pokračovala rychle, »zdá se mi, že tanec ztrácí pro mne půvabů. Dívejte se na ně odtud shora — jaký to nesmysl! Dva lidé se chytí v objetí a točí se při zvuku špatné hudby po sále! Směšno! A ti lidé tančí, jako by dnešní den byl posledním dnem jich života! Hleďte onoho studentíka zde! Tančí s tou malou blondýnkou, jako by chtěl duši vypustit! Chudák jest tak hubený! Dnes utratí poslední groš, aby mohl dělati před ní kavalíra! A zejtra bude dopoledne dívati se na fádního holohlavého professora, v uších mu budou zníti polky a valčíky a v poledne místo oběda bude si vzpomínati na svou přihlouplou blondýnku!...«

»Nebo tamhle ten dandy!« pokračovala Helena s utajeným hněvem, »bude zejtra, jak obyčejně, brousit ulicemi, házeti kolem lacinými vtipy a drzými pohledy, proklínati dlouhý čas — jak ten člověk protivně tančí!...«

»Zde ten s těma malýma, bezvýraznýma očima bydlí vedle nás,« ukazovala rukou dále, »jest to úřadníček, jemuž schází protekce, zejtra bude sedět v kancelářském prachu a vzdychat — ten člověk vzdychá neustále,« doložila s jízlivým smíchem.

»Nebo hleďte onu malou brunetku, je dnes poprvé v bále; před půl rokem nosila

ještě krátké šatečky, všemu se směje, září rozkoší a zejtra bude své přítelkyni vypravovat o krásné té zábavě, o onom mladíku s černými knírky, o jeho žhoucích pohledech, o sladkém vyznání lásky, a ta přítelka se jí nepochlubí, že právě ty řeči šeptal on jí před měsícem, právě tak jí vyznal lásku, neřekne snad ničeho, zbledne jen — eh, ten život je hloupá komedie . . .«

Divil jsem se věru, kde se vzalo v Heleně tolik jedu a trpkosti. Hleděl jsem dolů. Po lesklých parketách vznášela se tam lehce a půvabně v prostých šatech, jež jí roztomile slušely, modrooká blondýnka s dlouhými světlými vrkoči. Neseděla chvilinku, jeden tanečník za druhým čekal na ni a odváděl ji v šumný rej.

Helena pozorovala můj upjatý pohled.

»Snad se vám také líbí?« tázala se uštěpačně. »Ovšem, vy jste všichni stejni . . . Víte, kdo je ta krásná koketka? Naše bývalá švadlena! Proto jsem odešla a netančím, v takové společnosti nemohu se bavit! . . .« dodala s líčeným rozhorlením.

Pohlédl jsem jí do očí. Modré ty zraky dívaly se smutně za švižnou švadlenou. Porozuměl jsem . . . Bývalé její švadleně dávají tancechtiví přednost před ní . . . Uráží to její domýšlivost . . . společnost si jí přestává všímati . . . stárnem Helenko, stárnem . . .

Ubohá švadlenko! I ty budeš zejtra vzpomínat na tento ples, zábavu vyšších kruhů,

vzpomeneš na ty stehy, cos musila udělati, na tu krev, jež tryskla při nich z tvých rozbodaných prstů, na ty hodiny, jež jsi probděla při kmitu čadící lampy, než jsi sehnala peněz na šaty, jež budou ležeti před tebou na sesli pošpiněny a zcuchány! A kdo ví, budeš-li ve vzpomínce té šťastna a nebudeš-li všeho litovati . . .

Helena se zvedla. »Půjdu domů,« pravila mrzutě, »zdá se mi, že matka moje jest již ospalá,« a s lehkým úklonem odešla . . .

Bylo mně jí líto. Podzimní květina . . . A dole se tančilo dál. Prach, parfum vlasů a šatů, horkem prosycený vzduch a chraplavé hlasy tančících vystupovaly ke mně.

Tančete dál, jen tančete! Je to jen důkazem, jako každá rozkoš na světě, že trapný, hořký, nudný jest tento svět, jehož jste se rádi na několik hodin zbavili, že ničemný a prázdný jest ten život, kde jste šťastni jenom několik těch hodin, kdy necítíte, že vlastně žijete . . .

MRZÁK.

Často nemůžeme pochopiti, co toho neb onoho člověka poutá ještě k životu. Jako onoho churavce, o němž budu vypravovati. Nemoc mu zavírala celý svět, neměl přátel ni příbuzných, jeho život byl tak jednotvárný a bezútěšný, že by byl každý jiný na jeho místě jej dávno odhodil — a ten člověk přece žil rád a byl spokojen. Žití takové jest hádankou — ale i ta má své rozluštění. Pozorujeme-li totiž takového člověka blíže, vidíme, že všechny jeho touhy, přání a náklonnosti upjaly se k jistým věcem, jež se nám ostatním zdají býti malicherné, ba směšné, že jeho živoření visí jenom na nich, a to nerozlučně. Snad právě proto, že ostatně ničeho na světě pro něj neexistuje. Vezměte mu tyto malicherné, směšné předměty — a vzali jste mu život . . .

Než nepředbíhejme své vypravování.

Člověk onen nazýval se Urban.

Nezhojitelný rheumatismus skličoval jeho nohy tak, že se nemohl na ně postaviti. Byl již padesátníkem; o dřívějším jeho životě nevěděl nikdo ničeho. Říkalo se sice, že byl

prý setníkem u dělostřelectva, dle jiné pověsti lesníkem, jiní opět tvrdili, že byl kapitánem jakési obchodní lodi, avšak právě tyto různé verse vyvracely jedna druhou. Zdálo se, jako by vůbec dřívějšího života neměl — takových lidí je ve velkých městech mnoho.

Jisto jest, že se přistěhoval do svého nynějšího bytu v jedné úzké, hlukuplné ulici na Starém městě již velmi dávno. Jisto jest, že byl as dosti bohat, měltť dva pokoje v druhém poschodí, jichž okna šla do ulice; mimo to pamatují se lidé ještě od jeho přistěhování na krásný, hlazený nábytek, nádherné obrazy, zářící zrcadla, veliké hodiny a jiné a jiné drahé věci, které byly do jeho bytu vynášeny.

Urban byl tehdy vynesen ve veliké zeleným sametem potažené a na nohách bílými kolečky opatřené lenošce nahoru.

Lidé se též pamatují, že se dávával za krásných, slunných dnů někdy snésti a voziti po pražských ulicích, však to brzy přestalo. Jako by odumřel pro svět; kdo o něm mluvil, litoval ho.

A Urban snad by byl zatím neměnil svůj život s životem kteréhokoli z těchto litujících. Byl spokojen, ba šťasten.

Z rána přišla posluhovačka se svým mužem.

Snesli jej s postele, ustrojili a posadili do zelené lenošky. Dali mu do rukou jednu z berliček, o něž se podpíral kdysi, když

nohy nebyly ještě docela chromé. Sedě v lenošce opíral berli o podlahu, odstrkoval se a jezdil tak po pokoji.

Nasnídal se, posluhovačka uklidila a odešla.

A nyní si zajel k oknu. Modravý dým doutníku vinul se mu kolem hlavy, a mrzák dívaje se ven, přimhuřoval líně oči.

Viděl, skryt jsa květinami v okně, do řady oken protějšího domu, viděl na celou zahnědlými taškami pokrytou střechu, nad níž vyčnívala štíhlá špička vysokého topolu z nějaké zahrady. Byl-li jasný den, padal na protější stranu plný svit slunce.

A předměty a život, jež viděl z okna, staly se mu celým světem. Nevzpomínal nikdy na svou minulost, na své ztracené zdraví, na trapnou přítomnost, nemyslil na zoufalou budoucnost, pozoroval jen a bavil se.

V protějších oknech bydlily dvě rodiny. Na pravé straně nějací nedávno přistěhovalí novomanželé. Soudil tak z něžného obcování jich. Dívávali se z okna, tiskli se k sobě, on ji držíval kolem pasu, šeptali a smáli se. Byli pro sebe jako stvořeni. On měl vlasy černé jako havran, tmavé smutné oči, opálenou líc, ona byla bílá rusovláska, štíhlá, s čarokrásnýma očima a smála se neustále. On odcházíval k deváté hodině, přišel v poledne, odešel ve tři a vrátil se zase v pět; pak se okna zavřela, vycházeli asi na procházku. Urban pozoroval mladou ženu, když

byla sama, četla, stávala při zdi před zrcadlem, rovnala si rusé vlasy, odbíhala do kuchyně, k poledni se dívala netrpělivě na hodiny. Znal již všechny její toiletty, líbila se mu zvlášť v rudém živůtku a černé sukni . . .

Na levé straně bydlila rodina nějakého úředníka. Byl to starší muž, jejž vždy o půl osmé oblékaly stará tlustá paní a služka buď do zimníku neb svrchníku, jenž si posadil potom na holou hlavu sešlý klobouk a odcházel. Urban po dlouhá leta jiného klobouku u něho neviděl. Měli dceru, dlouhou, suchou to blondýnku, která si libovala v křiklavých, neharmonických barvách šatů a hrávala piano — samé sentimentální německé skladby. Rok co rok byli u nich na bytě dva studenti, každý rok jiní, kteří bydlili v nejkrásnějším pokoji na levé straně. Odcházeli o třech čtvrtích na osmou s knihami.

Časem přicházely k oběma rodinám návštěvy. Urban pozoroval je, domyslil si, v jakém poměru as stojí k navštíveným. K mladé paní přicházela jakás vysoká dívka, brunetka majestátní postavy — přítelkyně patrně. Sedaly spolu u okna, povídaly si a smály se . . .

K úředníkovi přicházeli otcové a matky obou studentíků, vždy s nějakými dary, tu a tam starší dáma, přítelkyně panina, časem nějaký nápadník slečnin, jejž brzy však vystřídal jiný. Urban jich pamatoval několik . . .

Den co den vzneslo se k deváté hodině hejno holubů a létalo rychle ve veliké spirále vzduchem. Svítilo-li slunce, blýskaly se jejich perutě a hruď jako postříbřeny. Urban je měl spočítány, bylo jich dvacet. Znal již každého jednotlivého, pozoroval hned, bylo-li jen o jednoho méně a který to schází. K desáté hodině spirála jejich letu se snižovala a stáčela, až konečně zapadli . . .

Na střeše protějšího domu cvrlikalo každého rána několik vrabců. Na jaře a v létě byli dosti čisti a proháněli se vesele po hřebenu. v zimních měsících však sedali nepohnutě na komínech, zašpiněni, učerněni, a jejich jednotvárné cvrlikání znělo jako zoufalá melodie bídy.

Jednou denně přešel po střeše černý kocour. Šel dívaje se kolem smaragdovýma očima a vážně zvedaje a pokládaje své tlapky na taškovou střechu. Když viděl vrabce, zastavil se a pozoroval je upřeně, vrabci s rámusem odlétli, a kocour zašel vážně do jednoho vikýře . . .

Mrzák pozoroval každý den špičku topolu, vyčnívající nad střechu. Rub jeho listů leskl se v záři slunce jako stříbro. Listy ty chvěly se celý den. Na podzim pomalu žloutly a snášely se na střechu. Ubývalo jich značně po každé bouřlivé větrné noci, až jednoho rána čněly jen nahé pruty do vzduchu. Přišla zima, na topolu usadil se sníh, jenž hrál při východu slunce oslňujícími barvami. Časem

sedlo na něj několik krákorajících vran, sníh padal v kusech s houpajících se větví dolů. Za zimních rudých večerů sedalo ve vršku jeho několik cvrlikajících sýkorek. Pak přišlo jaro; v dubnu klátila se špička hučivými větry, byla poseta hnědými pupeny, jež rostly a se zelenaly, potom rašily lístky, topol byl zase zelený — a tak to šlo rok od roku . . .

Pod římsou protějšího domu bylo vystavěno vlaštovčí hnízdo. Urban domníval se vždy z jara poznávati jeho obyvatele. Přiletly dvě vlaštovky, upravily je, měly rodinu; nejdříve holé hlavičky s otevřenými žlutými zobáčky dívaly se z hnízda. Byly hladovy, staré je krmily neustále. Hlavičky černaly, rostly, roztomile štěbetaly. Přišel čas, kdy mláďata byla vyvedena k prvnímu výletu, výlety ty se opakovaly, rodina však bydlila ještě pohromadě, konečně jednou vyletla — a vrátily se již jen staří. Usedly do hnízda, vystrčily hlavičky a smutně štěbetaly. Kolem sv. Václava kroužily dlouho a dlouho okolo hnízda — pak odletly . . . A s jarem přišly zas a šlo to jako loni . . .

Každé soboty odpoledne slýchal Urban z ulice hráti kolovrátek. Znal všechny jeho písničky, pohvizdoval je s jeho tony, klepaje berlou v taktu o podlahu, a když zaslechl nějakou novou, plnilo ho to radostí . . .

Tak sedal, pozoruje a bavě se celé dopoledne. V poledne přinesla posluhovačka oběd, najedl se a promluvil s ní několik slov

o všedních potřebách. Když odešla, odjel zase k oknu a pozoroval dále . . .

Novin nečetl, zpráv o venkovském světě nepřijímal, necítilť toho potřebu. To, co viděl, postačovalo mu . . .

A zase kouře, seděl až do večera u okna. Díval se na protější dům, na střechu, na topol, na mráčky plující po nebi a kouřil. Změny, jež roční počasy s sebou přinášely, ho nezarmucovaly. Znal vše napřed, věděl, co se stane, co mu v tom a tom čase zmizí s obzoru jeho světa, co mu za to přibude, a bavil se tím.

Zamrzlo-li mu v zimě okno, pozoroval ledové květy na skle. Byla-li zima příliš tuhá, jezdil kolem kamen a díval se po obrazech, nebo otevřel dvířka u plotny a díval se do plamenů . . .

Spatřil-li někde mouchu, která zbyla v pokoji od léta, pozoroval ji třebas celý den. Nasypal jí drobného cukru na stůl a díval se, jak sesláblý a zmořený hmyz dychtivě přibližuje sosák svůj ke sladké potravě. Díval se za ní po pokoji, jak létá, kam sedá, jezdil za ní ve své lenošce a chvilkou ji i honil berličkou . . .

A po zimě zas přišlo jaro . . .

Žádná změna neušla pozornosti mrzákově.

Viděl, jak se mladá rusovlasá paní naproti mění, jak muž je k ní ještě něžnější

než dříve, jak jednoho dne zastřeli tam okna pokoje neprůhlednými záclonami . . .

Slyšel druhého dne na to odtamtud pláč novorozeného dítěte . . .

Spatřil po několika dnech mladou, modrookou chůvu s nemluvnětem v ruce . . . dítko bylo podobno mladému otci . . .

Pozoroval i v bytě úředníkově jakéhos přistárlého pána častěji a častěji . . . Poznal, že je to nápadník suché slečny . . . byl věrný . . . slavila se svatba. Starý úředník, otec nevěsty, nasadil toho dne nový klobouk na svou holou hlavu . . .

A život plynul tak dál a dál . . .

Bylo to jednou ráno za deštivého letního dne. Protější střecha byla jako uplakána, potůčky vody stékaly mezi taškami do žlábku u střechy. Vrabci se tulili ke komínu, jehož dým se plížil po střeše. Mladá rusovlasá paní hrála si u okna s děckem. Paní úředníkova v bílém čepci seděla též u okna a pletla punčochu. Oba studentíci byli doma a přecházejíce po pokoji, učili se z knih, jež drželi v rukou.

Do pokoje vstoupila posluhovačka. Mrzák se obrátil a díval se na ni udiven, bylo mu to nezvyklé.

»Pan domácí mne sem posílá, milostpane,« pravila žena, »musíme prý se stěhovat, dům prý se bude bourat a stavět potom jiný.«

Urban se zachvěl, zbledl a nepromluvil slova. Hromová rána nemohla by na něj

hrozněji působit. Neodpovídal, zíral na posluhovačku vytřeštěným zrakem.

»Milostpane,« tázala se žena nesměle, »co budem tedy dělat? Mám hledat byt?«

»Byt? Jaký byt?« vybuchl po chvilce vztekle, »nač byt? Nepostěhuji se!«

»Ale, milostpane,« připomínala žena, »dům se bude bourat!« . . .

»Ať se bourá — nepostěhuji se,« křičel a tloukl berlou o podlahu. »Řekněte to domácímu!«

»Ale, milostpane . . .,« namítla žena.

»Dost, řekl jsem; jděte,« a ukázal berlí na dveře.

Když zapadly dveře za ní, vzkypěl hněv jeho nanovo: »Já se stěhovat? Proč? Proč mám ten byt opustit? Jsem nějaký lump? Neplatím řádně činži? Kdo mne může vyhnat?«

Zadíval se zase na protější milé předměty. »Je opustit? Ne, nikdy. Proč bych to opouštěl? Mohou mne vyhodit na ulici? Nemohou! Raději připlatím na činži . . . Ah, dům se má bourat? Nač to bourat? Zač stojí ty nové stavby? . . . Však on si to domácí rozmyslí . . . Takové plány! Zbořit dům a stavět jiný . . . Však on si to rozmyslí . . .«

Mladá paní zdvihala naproti v okně dítko k sobě a líbala je.

Teskný pocit vplížil se mrzákovi do srdce. »Proč mi chtějí brát to jediné, co mne těší?« promlouval tiše a bolestně. »Co chci od toho světa? Ničeho, ať mne nechá na pokoji . . .

Kam bych šel? Co bych kde dělal? . . . A což, vyhodí-li mne odsud?«

Tato otázka jej zarazila. Zněla mu chvilku ještě v uších a naplnila mu duši zoufalstvím. Díval se naproti do oken, na střechu, topol, vlaštovky v hnízdě, a děsná bolest svírala mu hrdlo.

Představoval si jiný byt, kde by neviděl více ničeho z těchto předmětů — a oči mu zvlhly slzami. Nemohl domysliti . . . »raději pojdu,« zašeptal truchlivě . . .

A zase se díval ven . . . mysl jeho se vyjasňovala.

»Snad je možno, nějak to srovnat? Snad to přece ještě nějak půjde« . . . těšil se . . .

Přišla posluhovačka . . . není pomoci, stěhovat prý se musí. Poslal ji znovu k domácímu, nabízel mu příplatek na činži . . . marně — dům se bude bourat . . .

»Nepostěhuji se,« bouřil, »a ne a ne! Živého mne odsud nedostanou!« . . .

Bylo to několik hrozných neděl, které mrzák nyní prožil. Zoufalost, lítost, beznaděj, vztek, melancholie proháněly se jeho duší neustále a zanechaly zřetelné stopy i na jeho zevnějšku. V tomto čase sestárl rázem o několik let. Posluhovačka a její muž nesměli promluviti již ani slova. Byl stále podrážděn v nejvyšší míře. Za bezesných nocí vstupoval mu jeho nynější stav živě před oči — tu byla bolest jeho bezmezná. Hned plakal lítostí jako dítě, hned klnul celému světu.

A když v tichu nočním zalehl k němu pláč dětský z protějších oken, myslil, že mu musí srdce puknout. Skryl hlavu do peřin a zakousl se v zoufalosti do podušky . . .

Posluhovačka i její muž pozorovali jeho strašný stav a změny na jeho tváři, mínili mezi sebou, že jsou to počátky bláznovství, a že milostpána z tohoto bytu odvezou asi přímo mezi choromyslné . . .

Přiblížil se den, kdy se měl vystěhovat . . .

Noc před tím byla nejstrašnější a nejbolestnější z těch, které kdy prožil . . .

Jeho lenoška a berle stály u postele; časně z rána po velkém namáhání přelezl z postele do lenošky. Na to jel ke dveřím, které zavřel . . .

Potom dojel k oknu. Otevřel je berlí dokořán a díval se ven . . . Potom shrnul květináče k jedné straně . . .

Bylo mlhavé teskné podzimní ráno. Všude ještě ticho. Slyšel jen smutný ševel topolových listů a chvilkou zalkání dítěte z protějšího domu. Na blízké věži někde odbíjelo šest hodin.

Bylo mu teskno, ale přece volno. V noci ustanovil se na jistém plánu . . .

Za chvíli slyšel otvírati dveře. Potom se ozvalo klepání.

»Milostpane,« slyšel hlas posluhovačky, »je zde domácí pán a posluhové, chtějí milostpána vystěhovat!«

Usmál se jizlivě. Neodpověděl, opřel se vší silou o berli jednou rukou a druhou se zachytil o rám okna a povstal.

»Pane Urbane,« ozval se z venčí mužský hlas, snad domácího, »otevřte, lidé spěchají!«

Opíraje se o berli, vytahoval se na okno.

»Ježíž, Marjá,« křižovala se venku posluhovačka, »snad je mrtev! Vždyť mívá tak lehké spaní. A dveře jsou zavřeny dnes!...

Bouchali na dveře.

»Hned, počkejte,« ozval se, aby je zdržel.

Seděl již na okně. Naproti právě otvírali okna. Viděl mladou rusovlasou paní v bílé toilettě. Líbala své dítě... Na protější střechu slétlo se pár vrabců a cvrlikali... U úředníků viděl do kuchyně ke kamnům, kde služka rozdělávala oheň.

Rány na dveře se ozvaly znovu.

»Pane Urbane,« volal domácí rozzuřen, »nedám se mít za blázna od vás! Vypačte dveře!« poroučel.

Hned se ozvaly rány do dveří...

A mrzák rozhlednuv se ještě jednou po všem tom, co zval svým světem, vrhl se po hlavě z okna...

Mladá paní naproti zahledla jeho pád a vzkřikla hrůzou. Děcko se leklo a dalo se do pláče...

KARBANÍCI.

Znám jednu z oněch vesnic, jaké bývají líčeny ve všech možných novellách a povídkách: domky leží rozesety v krásném údolí, mají doškové střechy, z komínů jim stoupá modravý kouř k čisté obloze, košaté, kvetoucí aleje švestkové a jabloňové vrhají vůni a stín na prašnou silnici, na návsi je kříž neb nějaký světec z pískovce neumělou rukou venkovského umělce vytesaný, dále rybník, v němž se koupají husy, kachny a mládež vesnická obojího pohlaví, kostelík s rudou taškovou střechou a baňatou věží stojí na vršku atd. — však to již znáte od těch dob, kdy jste četli první vesnickou povídku. Někdy zavede vás spisovatel také do zámku, neb na faru, neb do školy, dle toho, chce-li vás seznámit nejdříve s panem hrabětem, nebo panem farářem, neb panem učitelem. Jindy vás zavede do nějakého selského statku a tu buďte jisti, že se dostanete zase mezi známé: sedlák starého rázu, v koženkách, s dýmkou v ústech a beranicí na hlavě a báječně tvrdou lebkou — poznáte to hned, jen se rozhlédněte po jizbě; tam v koutku

na lavici sedí jeho dcera, Lidunka neb Mařenka, a pláče. Je to ubohé dítě, miluje, však její miláček jest chud, jest synkem z chalupy neb čeledínem, však za to jest nejfešnějším hochem z celé vesnice — ach, vy už znáte tu starou, starou pohádku a víte už také její konec: vy tušíte, že se ti mladí dostanou, neb nedostanou, a když se nedostanou, že zemrou společně, a nad hrobem jejich změkne tvrdá hlava sedláka v koženkách — dá se do pláče — ale už je pozdě . . . než to vše není předmětem mého vypravování — povolanější citupIná péra to vylíčila už a líčí obšírněji — já chci vypravovat příběh mnohem prosaičtější . . .

Nezavedu vás ani do zámku, ani na faru, ani do školy, ani do statku, kde na zápraží se hřeje pes a v čistě vybílené světnici sedí tvrdohlavý pantáta v koženkách — vejdeme do hospody, abychom spatřili druhou znamenitost naší vesnice. Druhou, pravím, první bychom byli spatřili hned na návsi. Dovolíte-li, zmíním se o této prvé několika slovy. Na jednom z těch malých domků s doškovou střechou jest zasazena deska, na níž lze viděti hlavu nějakého starého dávného vlastence, jednoho z těch, kteří nosili paruky, psávali hrozné verše, jichž dnes nikdo již nečte, kteří měli v očích svatý žár a potřásali teskně hlavou nad budoucností milovaného národa — nuže, jeden z těch se kdysi v tomto domku narodil, ale nikdo z celé

vesnice neznal jména jeho, poněvadž vítr a déšť je na desce zničil, nikdo nikdy od něho ničeho nečetl, nedovedl o něm ničeho pověděti — ale on byl přece první znamenitostí . . .

Jsme tedy v hospodě. Na začouzené stěně visí tmavý obraz nějakého generála, o němž hostinský tvrdívá jednou, že jest to ruský císař Mikuláš, jindy že jest to Napoleon Bonaparte, jindy Radecký, jindy Rosza Sándor, jindy Rinaldini, dle toho, o kterém z těchto výtečníků se právě mezi sousedy v jeho hospodě mluví.

Trvá to však již hodně dlouho, co se v jeho hospodě nemluví ani o těchto velikánech, ani o politice vůbec, ni o žitu, ni o bramborách — hleďte k onomu tmavému stolu v koutě a poznáte, proč.

Tam sedí Veyrostek, Zvoneček a Cvoček a hrají karty. Kdo přijde, postaví se ke stolu a pozoruje hru.

Veyrostek a Zvoneček jsou nejbohatší sedláci z celé vesnice. Cvoček byl též bohatý — kdysi; podivné spekulace a provádění fantastických plánů přivedly jej na mizinu, nyní žil prapodivně, po vesnici se říkalo, že žije jenom z karet.

Pozorování našich sedláků hrajících v karty je velmi zajímavé. Nepijí téměř ničeho, stranou stojí sklenice s trochou žlutorudého, teplého piva, v zubech žmoulají kousek nejsprostšího smrdutého doutníku, jejž

po každé hře znovu zapalují — a tito šetrní Spartáni házejí klidně v každé hře pětky a desítky na stůl, jako by to byly bezcenné papírky.

Hra, zvaná »barvička«, je v plném proudu. Veyrostek dává pětku »viso«. Rozdány karty. Všichni tři »drží« a ťuknou klouby o stůl. Veyrostek prodává každou následující z dvou karet po zlatce. Beze slova kladou hráči peníze na stůl. Dívají se na karty. Veyrostek klade pětku na stůl:

»Jako bych viděl.«

»Jako bych viděl,« opakují druzí dva hráči.

»A to pro tatínka,« přidává zlatku.

»Pro tatínka,« pohybují druzí dva hlavami a přidávají též po zlatce.

»Pro maminku,« zase zlatka.

»Pro maminku.«

»Pro dědečka,« nová zlatka.

»Pro dědečka.«

»Pro babičku,« opět zlatka.

»Pro babičku.«

A tak vzpomenutí na každého možného člena rodiny stojí každého hráče zlatku.

Nyní se Cvoček »obrací« a licituje též. Ona litanie se opakuje v druhém, rozmnoženém vydání.

»Šňůra« se zavřela. Odkryly se karty. Cvoček bral.

Začíná se znovu.

Okolostojící glossují živě každou hru.

Malý chlapec Cvočkův protlačil se k otci. Zírá bedlivě na hromadící se výhry otcovy. Hoch ten má v tváři výraz prohnanosti a potměšilosti.

Cvoček několikrát pohledem počítá vyhrané peníze, pokaždé zavrtěl hlavou. Hoch pozoruje svého otce bedlivě.

Peníze se hromadí mu dále a dále. Cvoček pokývl hlavou a vyšel ven. Hoch za ním.

Hráči na chvilku ustali. Jeden z »kibiců« vrací se z venku. Šeptá cosi Veyrostkovi a Zvonečkovi. Oba vyskočili a zakleli. Na to cosi spolu šeptají.

Cvoček se vrátil — bez chlapce. Usedli a hráli dál.

Netrvalo to deset minut, rozlétnou se dvéře, a nějaká žena se žene k Cvočkovi.

»Lumpe, karbaníku,« zní to již od dveří, »tak ty tak? Už zas? To jsi muž? To jsi otec rodiny? A ty se nestydíš? Mám snad sebrat ty ubohé děti a jít s nimi žebrotou? Já ubohá žena, moje ubohé děti! Máte vy to pěkného tátu! A vy, pane Veyrostku, a vy, pane Zvonečku, vy ho ještě podporujete v tom? Jste vy pěkní páni! Vy ho znáte, hraje karty a prohrál by nos mezi očima! Lumpe, karbaníku!«

Oddychla si a pokračovala: »A nepřestane, ne a ne! Karty, to jsou jeho modlitby, hospoda, to je jeho kostel! Všechno promrhal, probil, přived mě i mé děti na mizinu —

ale lumpem zůstal! Toho se drží! Všechno prohrát, třeba by žena neměla s dětmi zítra co dát do huby! — Ale teď se seber a pojď! A tohle je den co den! A vy, páni, to podporujete! Vy s ním hrajete a znáte ho! Hanba, styďte se, každého dne vám to říkám! Hanba, třikrát hanba!

A ty pojď, flamendře, ničemo, krkavčí táto! Pojď, podívej se.« —

Cvoček mezi tím chtěl sebrat tiše peníze se stolu —

»Ale teď toho mám dost!« zařval Veyrostek rozvzteklen a chytil Cvočka za krk, mezi tím co Zvoneček shrábl peníze. A co se nyní stalo, bylo činem jedné minuty: několik ran dopadlo na Cvočka, v příštím okamžiku chopili se Veyrostek a Zvoneček manželů Cvočkových, hnali je ke dveřím a vystrčili je ven . . .

»Banda zlodějská,« láteřil Veyrostek, když si zase ke stolu usedl, »tak nám to dělali vždycky! Sedne chlap ke kartám, hraje, kluk čeká vedle něho, pak jde ven a řekne klukovi: »Jdi pro maminku a řekni jí, že mám už dost vyhráno« — tak to řekl, viďte, Klubíčko?«

A Klubíčko, onen přístojící »kibic«, který tu zprávu byl z venku přinesl, pokývl hlavou a řekl: »Ano.«

Sousedé se divili a zlořečili, a Klubíčko vida, že nadešel okamžik, kde by mohl strhnouti pozornost všech k sobě a takto svou

nepatrnost uplatniti, vypravoval důkladně, jak slyšel venku Cvočka a jeho kluka spolu mluviti atd. atd.

Ono kartářské tercetto, druhá znamenitost oné vesničky, vzalo za své. Cvoček zmizel i s rodinou druhého dne z vesnice.

A tak již tam není ničeho pamětihodného, než ona deska na rodném domku starého vlastence s parukou. Ale déšť a vítr setřely jméno jeho, a nikdo z bodrých jeho krajanů neví, jak se jmenoval, nikdo nikdy od něho ničeho nečetl a nedovede o něm ničeho vypravovati — přece však, přijde-li milý čtenář do oné vesnice, zavedou ho k tomu domku, ukáží mu tu desku a řeknou: »To je všechno, co zde lze viděti. Ale to není nic. Před časem byste byl spatřil zde karbaníky, kterým jistě nebylo rovno na světě. Byl to Cvoček —« a tu milý čtenář by uslyšel dále historii, kterou jsem tuto vypravoval.

SMRT.

Staví se dům.

Na lešení ve třetím poschodí ozval se náhle strašlivý výkřik. Nějaký zedník letěl po hlavě s roztaženýma rukama a nohama dolů. Ve druhém poschodí narazil hlavou na silnou příční lať, která praskla, a letěl dále. V hlubokém sklepě dopadl na hromadu cihel. Po celý tento strašlivý okamžik nevyrazil ze sebe jediného zvuku.

Několik zedníků s mistrem sběhlo ihned dolů. Poklekli k němu a prohlíželi ho. Byl mrtev. Hlava a obličej byly rozbity, z temene mu chlípěl mozek a krev. Ruce měl křečovitě zaťaty, na kloubech odřeny.

Pozdvihovali mu hlavu, rozpínali kabát a vestu a sahali na prsa, pátrajíce po nějaké známce života; hlava dala se otáčeti na všechny možné strany.

»Zlomil si vaz,« zabručel jeden zedník.

»Nejspíš nárazem o tu lať v druhém patře,« mínil druhý, »hm, měl to aspoň odbyto dřív, než doletěl k zemi.«

»Kde pak je ta jeho holka, ta Matásková?« ptá se mistr rozhlížeje se po okolostojících.

A místo odpovědi volalo hned několik hrdel: »Matásková! Matásková! Pojďte sem! Kořínek se vám zabil!«

Matásková vozila na dvoře písek a rozdělávala maltu. Onen první výkřik, když její milenec letěl dolů, slyšela sice, ale nepovšimla si ho.

Na stavbě se křičí stále, ale nikdo si toho nevšímá, není-li voláno při tom jeho jméno.

Matásková obrátila hlavu. Volali ji ještě jednou. Slyšela, že se Kořínek zabil, ale nepřekvapilo ji to nijak. Zastrčila lopatu do hromady písku, urovnala si šátek na hlavě a šla do sklepa.

Bylo to plné, kypré děvče s hrubým, světlým vlasem, modrýma očima, všedních tahů v obličeji, s velkými masitými pysky. Hrubýma, rozpraskanýma rukama držela si cípy zástěry a postavila se k mrtvole. Zírala na ni a v tváři její nepohnul se jediný rys. Jako by to byla mrtvola člověka, kterého jakživa dříve nebyla viděla.

»No, Matásková,« prohodil jeden z přístojících, »tak už s Kořínkem nepůjdete k muzice!«

»Není to zrovna velká škoda,« odsekla suše, »neuměl ani pořádně tančit!«

»Pěkně mluvíte o něm, pěkně,« začal jiný, »Kořínek vás měl přece tak rád! Eh, ty ženské jsou všechny stejny! Tady se jí

zabije hoch, a ona kouká na něj a myslí bezpochyby už na jiného!«

»A proč ne?« hájila se Matásková, »co by mi to pomohlo myslit ještě na něj? Chci užit světa, dokud jsem mladá. Až sestárnu, je konec.«

»A co ten chlap dělal, že sletěl?« ptal se zednický mistr mrzutě.

»Hlouposti, pane mistře,« odpovídal zedník nejblíže stojící. »Víte, že byl samá legrace. Stojím u něho, směje se, poskakuje, dělá komedie, najednou mu povolí prkno — a už letěl.«

»Nebyl opilý?« ptal se mistr dále.

»Prosím vás,« vmísil se do toho jiný, »pil jako obyčejně. Ten člověk vůbec pil, dokud cítil krejcar v kapse. Kluk běhal jenom jemu. Pivo, kořalka, housky — na to si Kořínek potrpěl!«

»Jste holota,« pravil mistr přísně. »Vydělá to peněz, že by to mohlo jezdit v kočáře! To je to! Strhnout by se vám mělo! Propijete poslední kabát! Pak to dělá komedie, spadne to a zabije se to, a člověk má zbytečné starosti a potahování s úřady! Holota jste, holota! Ale já s vámi zatočím!«

Zedníci mlčeli a dívali se tupě na mistra a na mrtvolu soudruhovu.

»A což jeho máma?« pokračoval mistr, »ví to už? Vzkázali jste jí to?«

»Poslal jsem tam kluka hned,« pravil jeden zedník, »už by zde mohla býti!«

Do sklepa zatím sešli všichni zedníci, ženy a děti se stavby. Hovořili o mrtvém, hovořili tak, jako by mluvili o zdechlém koni. Bez soucitu, bez účastenství hovořili o jeho životě, o jeho hrozné smrti lidé, kteří s ním byli pohromadě po celý den, hovořila tak i ona, Matásková, kterou měl nebožtík rád. (Vzpomínám si maně na výjev z dětských svých let. V našem domě byla čuba, která měla štěňata. Lízala je, hrála si s nimi celý den. Jednoho večera sežrala však otrávenou nástrahu na myši a z rána pošla. Štěňata si jí více ani nevšimla, ba utíkala od své roditelky. Pamatuji se též na podobný případ u slepic. Chodily v houfu po dvoře. Náhle jedna zakrákala, převalila se a pošla. Ostatní od ní utekly, jako by do nich střelil. Smrt přetrhává u zvířat vše, co k nim poutá život. Zdechlina patří zemi a se živými nemá nic společného. Myslím, že to bylo v dávném věku i u lidstva. U lidí prostých, hrubých, kteří, co se pocitů a dojmů týče, stojí přírodě dosti blízko, jest dosud zjev tento dosti intensivní. Proniká v slovech i jednání. Než i tam, kde vzdělání uhladilo drsnou povahu člověka, kde soucit k mrtvému jeví se smutečním rouchem, projevy soustrasti, visitkami s černým okrajem, doprovázením ke hrobu, věnci, květinami a pomníky, touto vylhanou zdvořilostí více k živým pozůstalým než k mrtvému — než i tam, tvrdím, že jest to vše jen prázdnou formou, vážnou komedií,

při níž v srdci není ničeho. Je to ten zákon neúprosné přírody . . .)

Kořínkova matka přišla. Žena, jejíž život bylo dření a starost, jejíž osmahlá, hrubá tvář byla zbrázděna vráskami životního boje, jejíž vybledlé modré oči zíraly kolem s tupou resignací, stanula u mrtvoly synovy.

Pohledla na rozbitou jeho hlavu a obličej, na odřené ruce, pootevřené oči se sklenným leskem — a vzdychla. A vzdech ten byl vše, čím se bolest její jevila. Dále ve tváři její nebylo ničeho, stopy dření, starosti a tupé resignace.

»Já mu to říkala,« promluvila po chvíli drsným hlasem, »já mu to říkala! Každého rána: nepij, dej pozor, stane se ti něco! Ne, ne. Smál se mi jen! Teď došlo na má slova!«

»Nu, matko,« ptal se mistr, »a dal vám týdně něco? Bral hezké peníze!«

»Ani krejcaru! Dřu jako kůň, abych měla co do huby dát! Všechno probil a propil! A teď ještě tohle! Kde vzít jen těch pár grošů na funus? Co si počnu? Pohřbit ho musím!«

»Poproste pana stavitele, ať vám něčím přispěje,« radil jí jeden z okolostojících.

»Půjdu k němu do kanceláře, vždyť nemám ani krejcaru,« rozhodla se stará Kořínková a odešla.

Chvilku bylo ticho.

»Kořínka zde necháme tak, jak leží, až přijde komise od soudu,« prohodil mistr za

chvíli. »A nyní na stavbu. Vy jen když můžete zevlovat, holoto líná!«

Zedníci, ženy i kluci odcházeli. Odešla i Matásková, aniž by se byla na mrtvolu naposled podívala. Hovořila s jednou spoludělnicí o příští neděli. Těšily se na večerní tanec a smály se.

Za chvíli šlo vše starou kolejí. Klepání kladiv, tu a tam zpěv a smích, křik a hovor ozývaly se nas tavbě — jako by nebyl z nich před chvíli jeden na vždy odešel, jako by tam dole neležela jeho mrtvola s rozbitou hlavou a vychlípělým mozkem . . .

DEN NA VENKOVĚ.

Podivné, teskné rozechvění zmocňuje se člověka vždy, když se blíží po delší době k místům, k nimž se vížou nejkrásnější vzpomínky jeho života...

Vlak ubíhá rychle, však člověk jej přece předstihuje myslí a zrakem; známé cesty, známé stromy prchají letem vzad; tu a tam stojí v poli, na cestě známý člověk, poznává nás a pozdravuje důvěrně — vlak píská, hřmí přes různé koleje, pára puštěná syčí a vznáší se kol oken — jsme v nádraží...

Vylezeme. Na nádraží houf známých lidí.

»Má úcta, pane rado!« pozdravuji tlustého městského radního, jenž si otírá spocené čelo modrým šátkem, »čekáte?«

»Ach, má úcta, čekám bratra, ale už nepřijede! jsou to horka, člověk běží jak blázen s pole — a nadarmo — nu, a jak vy se máte? Co děláte? Co dělá Praha? Bratr mi psal včera, že přijede, a nepřijel,« otvírá mi pan radní svou duši, »pojďte, půjdeme spolu, já jdu na pole.«

Jdeme. Pan rada se stále ovívá.

»Tuhle jsem četl, co jste psal ve feuille-

tonu,« zapřádá nový hovor. »víte, líbilo se mi, všechna čest, ale ten konec je špatný, vy neřeknete, jestli se ti dva vzali nebo ne, člověk chce to však vědět. Kdybych vám byl tak mohl poradit, byl bych vám řek: Umřít je nechte! A víte nějakou pěknou smrtí. Takhle, aby si lehli oba v noci do tunelu na koleje. Přijede, víme, vlak, rozdrtí je — to by bylo něco. — Ale já bych vám dal ještě látku. To by byla švanda po městě!«

»Prosím, pane rado,« povídám.

»Vy znáte toho Havránka z Kostelce? Toho starého partyku. Je tomu asi třicet let...« a pan rada vypravuje, jak partyka, Havránek z Kostelce, chodil sem k nám do města, za nějakou holkou, jak pan rada, tehda mladík plný nápadů, sbubnoval tajný spolek, jak Havránka chytili a zmlátili — a pan rada se směje, až se to po náměstí rozléhá — »nu, to je přece švanda, ne? Ale napište to tak, jak vám to povídám,« končí.

»Napíšu, pane rado, napíšu,« přisvědčuji, »to bude švanda,« a nutím se do smíchu.

»Tak já jdu teď tadyhle,« ukazuje pan rada v pravo.

»A já tudy,« obracím se v levo.

»S bohem!«

»Má úcta!«

Ten dobrý venkovský lid! Oh, zde může spisovatel profitovat mnoho...

Proti mně jde mladá dáma v šedých šatech, bílém slaměném klobouku se svislou

střechou. V ruce košík. Slečna Anna! Ctitelka básnického umění, černých očí a vojenské uniformy!

»Má úcta, slečno! Kam?«

»Ach, vy jste zde? Přijel jste teď? Jdu pro maso, doprovoďte mě.«

Obrátím ihned a jdu s ní.

»Udělal jste mi velkou radost, četla jsem knihu vašich básní.«

»Velká čest, slečno.«

»Líbily se mi všechny, ale ty smutné zvláště, měl jste tam dát také ty verše, co jste mi napsal před pěti lety do památníku,« pravila slečna Anna, a její modré oči zřely na mě s výčitkou.

»Nepřipouštělo toho uspořádání knihy,« omlouvám se. (Bůh ví, odkud jsem před pěti lety ony verše opsal!)

»Vy tam píšete o několika láskách svých, ale měl jste tam dát všechny. Víte, Rozárku, Karlu, Fanynku —«

»Dost, slečno, dost, kořím se vaší paměti. Já to už zapomněl.«

»Musí to být příjemné, když tak některá dívka čte v knize verše, které jsou psány na ni. A o mně jste nepsal ničeho. Ostatně, jak mohu toho žádat — měl jste krásnější předměty,« míní slečna Anna vyčítavě.

»Slečno, o kráse vaší by bylo jedné básně málo, napíšu jich celou knihu, přísahám!«

»Ale, jděte,« pýří se slečna Anna.

»Na mou duši,« dotvrzuji.

»Ale něco mi uděláte. Hleďte, přijela moje sestřenice. Bude se vám jistě líbit. Má tuze krásné oči a čte také ráda básně. Nad vašimi básněmi plakala. Slíbila jsem jí, že vás jí představím — a napíšete jí něco do památníku, ano? Ale něco smutného, ona má ráda smutné básně,« praví slečna Anna prosebně.

»Napíšu,« slibuji.

»Jsme u řezníka. Doufám, že vás odpoledne uvidíme.«

»Bude mi báječnou ctí.«

»Na shledanou tedy.«

»Má úcta, slečno!«

Jeden unylý, významný pohled modrých očí a slečna Anna zmizela v krámě. Dobrá duše míní, že český národ měl za šedesát čtyři krejcary z mojí knihy dovědět se všeho, co jsem psal kdy do kterého památníku, měl se dovědět také něčeho o Rozárce, Karle, Fanynce . . . dobrá duše, ta Anna, a vlastenecká! Přála by českému národu pěkných věcí . . .

Kráčím k domovu. Jdu po náměstí, kde takřka z každého kamene čtu nějakou upomínku ze svojí minulosti. Dávné zjevy, minulé hovory, zašlé city vstupují mi na paměť. Je člověku tak elegicky . . .

»Aaaa, má úcta, jako na zavolání!« mou

ruku někdo chápe a potřásá jí. Mladý, nadšený učitel, duše všech plesů, koncertů, výletů a bůh ví, čeho d l.

»Jako na zavolání, právě dnes jsme vám chtěli psát,« mluví rychle a jakýmsi důvěrným tónem, návyk to asi ze školní síně, mimo to jest jediným člověkem ve městě, který, zkrátí-li infinitiv časoslova o konečné »i«, vyslovuje vždy zřetelně po moravském způsobu »ť«, »mohu vše přednésť hned a ústně, račtež mi přáť chvilinku času. Chceme tedy pořádať národní slavnosť ve prospěch našeho chudého města. Víte, máme zde tak mnoho chudých, kanalisace je bídná, vánoční stromek pro školní mládež a jiné a jiné věci. Nechci vás zdržovať, vypočítávaje vše dopodrobna. K národní té slavnosti hodláme vydať pamětní list — a tu spolehání naše jest na vás v prvé řadě, ctěný pane. Doufáme v příspěvek z vašeho osvědčeného péra; račtež nám dáť něco povzbuzujícího, vlasteneckého. Měl bych sám krásnou myšlenku, která by, provedena jsouc vaší krásnou formou, byla skutečně perlou mezi vlasteneckými básněmi. Nadpis by zněl: Vzkříšení. Hrana odzvoněna hřměním děl a pušek na Bílé Hoře, národ náš položen za živa do hrobu —« a dobrý ten muž mi líčí dále, jak tam v hrobě přišel k sobě, odhodí kámen a vstane jako Kristus po třídenním spánku smrtelném, jeden ten den že znamená sto

roků, že bíločervený prapor vlaje pevně v jeho ruce — a končí: »Látka dobrá, ne?«

»Rozhodně, slibuji.«

Poklony, potřásání rukou a duch plesů, koncertů, výletů, národní slavnosti ve prospěch četné chudiny, bídné kanalisace a vánočního stromku odkvapí letem, jsa přesvědčen, že mi dal kus mramoru, z něhož já vytesám osvědčenou rukou ozdobu celé té národní slavnosti a sloup pro chrám svojí slávy. Čekat je losem člověka — čekejte, člověče . . .

Dědeček Vorlů! Starý, dobrý kmet s modrýma dosud jako chrpa očima a zamazanou gypsovkou. Nežije pro nic jiného než pro politiku. Jedny noviny kupuje sám, dvoje si denně k tomu vydluží.

»Dobrý den, dědečku,« podávám mu ruku.

»I pozdrav jich pánbů, mladý pane, z Prahy? Na pár dní k mamince? Onehdy jsem s ní mluvil, povídám jí, že z nich může mít radost. A to je pravda. A co nového v Praze? Oni tak píšou do těch novin a mají známosti s těmi pány — co se tam tak mluví? Praskne to letos? Půjdem my na Rusa nebo Rus na nás? Už to není dýl k vydržení. Úroda žádná a pořád nové daně a zas daně — a všechno zhltí ta armáda! Oh, ten Bismark, ten Bismark! Ten to všechno podpaluje, aby z toho sám zas něco měl! To je zlý duch celé Evropy. A co se říká

o tom mladém německém císaři, co se říká té schůzi s ruským potentátem? Co Francii? Tam to taky nějak praská... Já myslím, že teď přijde velká vojna, kde se semele celá Evropa, ne? Co myslejí?«

»Spěchám, dědečku, spěchám, jdu z dráhy, však si ještě pohovoříme...«

Dobrý, prostodušný stařec. Míní, když člověk píše do novin, že je hotovým diplomatem... Nu, aspoň za to nechce, abych mu psal do památníku, nechce vlasteneckých básní, neschází mu ničeho v mojí knize, za to ho mám rád...

Zahýbám se ulicí k domovu. Na rohu se staví dům. Zedníci mají dnes »rovnost«. Nahoře se staví na roh kytka ze zelených rákosových listů a pestrých květin. Dívám se. V tom ke mně přistupuje mistr.

»Mladý pane, líbějí odpustit, ale nebe jich sem poslalo. Zrovna jakoby nám chtělo pomoct v nejhorším.«

»Co chcete?«

»Tam nahoru má přijít ještě tabule s nějakým veršováním — a nevíme, co tam napsat. Oni tak ty verše umějí, aspoň to každý říká, udělají nám něco, prosím jich. Pomůžou nám z bryndy.«

Podepřel jsem se o zeď, vytáhl kousek papíru a tužku a napsal dle daných mi intencí následující verše k slávě stavitele a majitele domu:

Budova je vyvršena — žerď slavnostně ověnčena —
tomu, jenž jí tvůrcem jest, — panu Cvrku sláva, čest! —
Také panu Havránkovi, — jenž jí pánem bude, —
přejem pro příbytek nový — zdar a štěstí všude!

Zedník na mě hleděl s posvátným úžasem...

Obrovská radost, veliké děkování, upřímné stisknutí ruky, a šel jsem dál... s resignací, myslím, že člověk svému osudu neujde...

»Pane! Má úcta! Hej!« zaslechnu náhle hlas v levo. Ohlednu se. Pan Čížek, mistr krejčovský, stojí ve dveřích svého krámu a kývá na mě zuřivě.

Jdu k němu.

»Dobrý den, mistře, co je?«

»Už dávno jsem si přál s vámi mluvit,« a dělaje tajemná gesta, přitlumuje mistr hlas, »mám něco pro vás.«

»Ajaj,« divím se, »vy? Kalhoty nové mody, kabát?«

»To ne, něco jinšího. Můžete z toho mít pěkný peníz. Tuhle jsem četl vaši historii v novinách o jednom darebákovi, a hned mě napadlo: Ty víš taky o jednom a povíš mu to, on to napíše —«

»Eh, mistře,« přeruším ho, »darebáků běhá po světě tuze moc. Víte, co povídá Hamlet? Není člověka v celém Dánsku, kterýž by nebyl arciničemník!«

»Což v Dánsku,« a dobrý mistr se chystal k řeči tak, že jsem viděl, že osudu svému zase neujdu, »zde, zde ve městě, zde v této

ulici! Jen to napište! Starý Kolanda,« a stlumiv hlas ještě více, vypravoval mi o starém Kolandovi, jenž prý okrádá lidi, týrá ženu a děti, škrtí peníze a pro nějž si prý musí přijít čert za živa . . .«

Byl jsem šťasten, když jsem vyvázl z proudu řeči mistra Čížka, jenž mi chtěl mermomocí pomoci k penězům . . .

Přišel jsem domů. Matka seděla u stolu a četla. Uvítala mě srdečně.

»Už jsem myslila, že nepřijedeš. Vlak přijíždí před dvěma hodinami.«

»Zdržel jsem se na cestě. A co to čtete, maminko?«

Podala mi knihu. Marlittové: Druhá manželka.

»Vidíš, hochu,« míní matka, »ty píšeš všelicos, ale přála bych ti, abys něco takovéhleho doved napsat. To je čtení! . . . Anebo »Zlatovlásku«; tu jsem četla taky. Přála bych ti to, dítě . . .«

Ta moje matka! Kéž by jí nic víc nescházelo k štěstí, než aby dítě její bylo autorem románů »Druhá manželka« a »Zlatovláska«! . . .

AFORISMUS.

Před několika dny sedím s přítelem-skladatelem v pražské kavárně.

Byl jasný, teplý den, jeden z oněch, jimiž se, bůh ví již po kolikáté, oznamovalo poťouchlé letošní jaro.

My oba byli jsme jaksi mrzuti, unaveni, byla to velkoměstská omrzelost, která padne na každého s prvními blesky jarního slunce. Časopis za časopisem odhazujíce na vybledlé plyšové sedadlo, hubovali jsme na mizerné obsahy, ač jsme ani nevěděli, čeho bychom si zrovna přáti měli.

»Ta vaše literatura to hezky dopracovala,« posmívá se mi přítel, »člověk shltá všechno, co mu přijde do ruky, však jakmile vyjde ven, neví z toho ničeho; je to bída!« a obracel listy v jakémsi venkovském čtrnáctidenníku, »tady najde také pěkných věcí,« huboval dále třepaje nebohým lístkem, »o hnojení«, »slavní rodáci kraje . . . ského«, »památné bitvy v kraji . . . ském«, »literatura«, nu ovšem, reklamy pp. nakladatelů jako jinde, je to bída!« Přítel odplivl a zadíval se do

listu dále. »Tohle je lež,« promluvil za chvilku polohlasně.

»Co zas?« ptám se.

Přítel ukazuje na rubriku »Aforismy« a označil prstem následující: Jsou ženy na světě, jichž celá bytost zdá se utkána býti z nadzemské látky. Jich každý pohyb, pohled, slovo, úsměv jímají nevýslovným čistým kouzlem. Ženy ty vášní nemají a vášní nevzbuzují, rozdávají polibky, které se podobají vůni květin, jsou to ideály platonické lásky. — »A to je lež,« dokládal přítel poznovu.

»Jako aforismus je to příliš ‚vodnalé',« poznamenal jsem, »ostatně co nám po tom.«

»Takových žen není vůbec, to je nesmysl,« horoval přítel dále. »Ideálním je zde vždy muž. Ano, muž, pravím. Ženy takového zevnějšku »z nadzemské látky« jsou na světě, pravda, že by však vášní neměly — pisatel tohoto aforismu byl naivní jako dítě. Poznal jsem sám před čtyřmi roky jeden takový »platonický ideál«. Nyní se mi zdá, že příroda vodila tímto andělským svým dílem lidi za nos, že si dovolila špatný žert —«

»Příteli,« přerušil jsem jej, »tohle není nic, máš patrně nějaký reálnější argument, tož povídej hezky tu historii v pořádku od začátku až ke konci.«

»Zlobím se, kdykoli si na to vzpomenu; než povím ti to.

Jak jsem pravil, bylo to před čtyřmi roky. Jednou v sobotu, tuším v květnu, vyšli

jsme s Emilem, jenž je nyní v Mnichově, a s Hýblem (ten se nedávno oženil, tys ho neznal) do Šárek. Že byl krásný den, vše zeleno, skřivani atd., ani ti nebudu povídat. Krkolomnou cestou dostali jsme se od kostelíčka do údolí. Jdeme podle potoka. Emil, jako obyčejně, dělá vtipy o všem možném, Hýbl si prozpěvuje písničky z »Angot«, já kouřím a poslouchám je. Najednou se Emil zastavil: »Hoši, pozor, tamhle jsou nějaké víly!« Hledíme naznačeným směrem. Nahoře cestičkou šly dvě dívky. Hýbl klada theatrálně ruku na prsa zanotoval silným hlasem: »Ó Mathildo, já tebe miluji!« Emil kýval kloboukem. Dívky se zastavily a za okamžik nám kynuly shora bílými šátky. »Pojďme k nim,« mínil Hýbl, a již jsme se drali po příkré stráni nahoru. »Ty zmizí,« varuji já po několika krocích. Marno. Usneseno jíti dále. Byla to hrozná, krkolomná cesta. Konečně jsme stanuli na hoře — a dívky čekají.

Setkání bylo ovšem trochu divné, odvaha naše byla ta tam.

Podle podoby soudili jsme hned, že jsou to sestry.

Člověče, to byly ženské! Ta mladší zvlášť! Byla to štíhlá, souměrná postava v růžových šatech se širokým slaměným kloboučkem na hlavě. Dva dlouhé copy hedvábných světlých vlasů splývaly jí po zádech k zemi. Obličej, člověče, musil bych být dobrým malířem, abych ti jej vypodobnil

v pravé kráse! Tak něžný, krásný, bledý s růžovým nádechem na líci, souměrný nos a roztomilá bradička, na nose pár jemných pih — a i ty jí slušely — a pak oči! Hochu, ty nejkrásnější modré, dětské, nevinné a nevím sám, jak nazvati ty nejkrásnější oči na světě! To byl zjev andělský, to byla Mignon, o jaké jsem sníval při dumných tonech Thomasovy hudby!

Jmenovala se Eliška. Sestra její Karla byla jí podobna, však postava její byla menší, plnější, modré oči její o něco větší, výraz jejich byl všední, trochu smyslný, vedle poctivého zjevu Elišky zdála se býti zosobněnou prosou.

Byli jsme v rozpacích. Krása Eliščina nás takřka ohromila. První nabyl odvahy Emil. Žádal, bychom je směli doprovázet. Svolily.

Karla si vzpomněla na zpěv. Žádala pána, který tam dole zpíval, by pokračoval. Hýbl se rděl jako panna. Rozmluva se teprve za dlouhou chvíli stala poněkud živější. Eliška nás zajímala čím dál, tím více. Kdežto hovor Karlin byl celkem suchý, její odpovědi střízlivé, uvádělo nás každé slovo Eliščino v překvapení a nadšení. Člověče, takovou čistou, nestrojenou naivnost, takové úsudky o světě sedmnáctiletého dítěte jsem jaktěživ neslyšel. Vypravovala na příklad o prvním motýlu, kterého letos chytila, krásné paví oko, zavřela je do škatulky, aby neumřelo

hladem, nakladla mu tam bramborových listů! Paví oko a bramborové listy! Za chvíli si zase vzpomněla na něco a ptá se, je-li velbloud větší nežli slon — hochu, ty se směješ, máš pravdu; povídám-li takhle, zdá se to být tuze hloupé, však člověk to musil slyšet tam na šárecké zelené stráni z tohoto naivního dítěte s andělskýma očima! To nebyla komedie, z nás se neusmál žádný, my jí zrovna tak vážně, jak se ptala, vysvětlovali rozdíl mezi slonem a velbloudem. Večer se přiblížil kvapem. Doprovodili jsme je k domovu. Blízko kostela sv. Matěje stojí jednopatrový dům. Tam vešly.

Dům ten patřil jejich matce. Otec jim zemřel před několika roky.

Na zpáteční cestě lily se takřka z úst našich hymny o tom andělském zjevu. Usnesli jsme se, že na druhý den tam půjdem zase. Aspoň ji spatřit!

Druhého dne šli jsme, následujícího zase a tak to šlo celé léto. Byl to krásný čas, však zaplatili jsme jej všichni tři rokem svých studií. Nedělali jsme žádných zkoušek.

Eliška! Její bytost, jméno, smích, řeči zajaly celou naši bytost! Tykala nám a my tykali jí.

Trhali jsme po stráních květiny, za každý květ platila nám Eliška polibkem!

Ty polibky! Tak čisté a svaté byly se rtů tohoto dítěte, jako se rtů sestry nebo

obrazu! Nikdy nám nepřipadla ani myšlenka na něco jiného! ... Kolikrát jsem s ní sedával sám v zašeřeném pokoji u piana, když hrávala svou zamilovanou: »Růže z jihu«! O tom valčíku řekla, že se jí zdá být zrovna takový, jako vůně fialek! ... Associace pocitů ... Příteli, věř, miloval jsem divou vášní již mnoho žen, než jsem seznal ji, však ji bych byl snad ani k hrudi s ohněm přitisknouti nedovedl, tak mi byla svatá! ...«

Přítel se zamlčel.

»A konec? Jak to souvisí s tím aforismem?« ptám se ho.

»Konec? Prosa. Jednou jsme spatřili při své návštěvě Elišku ruku v ruce s cizím mužem na zahrádce. Tykala mu tak jako nám, a Karla nám po straně řekla, že jest to Eliščin ženich ... že prý se musejí vzíti dřív, než se myslilo. Slovem, že Eliška jest těhotná! Vdala se na to na podzim ...« a zase se zamlčel.

»Nu, v tom přece není souvislosti s oním aforismem,« namítám.

»Asi před půl rokem,« pokračuje přítel, »setkal jsem se s Eliškou provdanou. Tykala mi jako dřív. Ptala se na Emila a na Hýbla, při tom se divně usmívala: Byli jsme to tenkrát děti, viď. Karla háčkovala právě karkulku. Zdvihla hlavu.

»Co to děláte?« ptám se jí.

»Nedá si vzíti, že jest její povinností, zásobovati mně těmi drobnostmi,« od-

povídala za ni Eliška. »Pro dvě mé dítky mi toho nadělala plný kufr.«

»Však to budeš brzy zase potřebovat,« usmála se Karla a háčkovala dále.

Mně bylo v chvíli té hrozně. Celá ta gloriola s té Elišky zmizela, stála zde tak všední, tak prosaická, a na těch dosud krásných rtech se chvělo: pro dvě mé děti . . . Viděl jsem rázem celou onu dávnou ideálnost v jiném světle; ty řeči, ty polibky — eh! darmo vzpomínat . . . Hlupáky jsme byli všichni tři . . . »Ta Eliška, ta je naivní, ona tak líbá, říká nám »ty«, andělské dítě . . .« říkávali jsme si na zpátečních cestách ze Šárky — a zatím to líbající naivní dítě by bylo již tenkrát nejraději . . . Bože, tak pitomě ideálním dovede být jenom muž! . . . Zatracený aforismus,« a přítel si vztekle odplivl.

UMÍRÁNÍ.

Myslím, že souchotiny jsou jednou z nejpříjemnějších nemocí. Člověk sice trpí, kašle, ale při tom má jistotu, že jest to jen přecházející, pak že bude zas dobře. Doufá v uzdravení do posledního okamžiku, smrt přijde pravidelně netušena, nečekána — onen klamný optimismus souchotinářů jest skutečně jedním z řídkých darů lakomé jinak přírody . . .

Paní Marie Havlasová, choť obchodníka, byla v posledním stadiu této nemoci. Ulehla, by již nepovstala. Krásná kdysi její tvář sežloutla a zhubeněla, tmavé oko pozbylo lesku, nos nápadně sešpičatěl, uši odstávaly od hlavy — tak leželo tělo její jako troska minulé krásy v pokoji na posteli, jejíž bílé peřiny činily je ještě bledším a skoro příšerným. Zhublé suché ruce, jako ruce sedmdesátileté stařeny, měla nehybně položeny podle těla, chvilkou pohybovala kostnatými prsty. Když kašlala, pozvedala poněkud hlavu; dělo se to jen s namáháním. Asi za týden po tom, kdy ulehla, přijela její sestra, dobromyslná to stará panna, která jí byla pravým

andělem. Snášela trpělivě všechny rozmary její nemoci, mluvila s ní o všem možném, držela ji denně hodinu v náručí tak, že nemocná mohla klidně seděti, krmila ji polévkou, obstarávala jí vše, nač měla chuť, a vzpomněla-li si sestra její, třebas v noci vstala a předčítala jí nějaký román; nemocná kdysi četla ráda a mnoho.

Doktor přicházel každého dne dopoledne. »Jak je dnes, milostivá?« tázal se pravidelně.

»Ah, pane doktore, jsem příliš slabá, to je tím, viďte, že člověk nejí ničeho, mimo čisté polévky, nemám však chuti na nic; chvilkou mě napadne: to a to bych ráda — než však je to hotovo, je moje chuť ta tam. Tak dnes ráno chtěla jsem řízky, když mi je sestra udělala, nemohla jsem se jich ani dotknouti. Hleďte jen moje ruce.«

Vztáhla k němu ruku, obnaženou až k rameni. Bílá kůže, která kdysi objímala plnou formu, visela nyní splasklá jako laloch pod bradou starého člověka. Při tom se smutně usmála.

»A což kašel? Trápil?« ptal se dále doktor.

»Trápil,« přisvědčovala nemocná, »trápil jako jindy; což to — až vykašlu to, co mne na prsou dusí, bude dobře. Jen kdybych nebyla tak slabá, pane doktore...«

»Přejde to, milostivá,« těšil ji doktor, »až přejde nynější deštivý čas, dáte se vy-

nést denně do zahrady, bude zase dobře. Jen trpělivost!«

Takové hovory vedly se mezi doktorem a nemocnou denně pravidelně.

Manžel její trávil celý den při obchodě v krámě. První čas odskočil chvilkou do pokoje podívat se na nemocnou, návštěvy ty byly však řidší a řidší, až ustaly.

Vzdechy ženiny jej nudily. On byl rád vesel. Nemoc ta mu byla zdlouhava, smířil se již dávno s myšlenkou, že mu žena umře, snad již v duchu měl nové plány, zbudované pro budoucnost, smrt ženina však dlouho nepřicházela.

Jejich děti, dvě krásné černooké holčičky, trávily větší část dne v kuchyni. Matka nemohla snésti jich žvatlání a křiku, otci v krámě překážely. Starší byla šest roků, chodila do školy, mladší byla tříletá.

V kuchyni byly svěřeny dozoru kuchařky Mariny, plné to holky s bleděmodrýma očima, světlými vlasy a přihrublým obličejem. Byla odkudsi z venkova, libovala si v kluzkých vtipech a pěkných šatech, v povaze její snoubila se schytralost s hrubostí.

Jednoho dne, když chtěla vejít sestra nemocné do kuchyně, zaslechla tam šeptající hlas, pak mlasknutí jakoby od polibku. Úzkost sevřela staré panně srdce. Vkročila tam rychle — a její švakr odskočil rychle od plotny, od stojící tam Mariny; červenal se. Marina utírala si zástěrou tvář. Byla též zardělá. Pan

Havlas hleděl na švakrovou rozpačitě, ta však neřekla ničeho, po chvilce vyšla ven.

Plakala . . . byla žárliva za svoji ubohou sestru. Když vkročila k nemocné, měla zarudlé oči, ale byla klidna . . .

Odpoledne přiběhla menší holčička do pokoje k matce. Plakala.

»Mami, Marina mě tloukla!« vzlykala.

»Proč?«

»Vyháněla mě ven a řekla mi: cikáně. Pak mě tloukla.«

Dítě se přitulilo k matčiným prsům. Vzala je hubenou rukou kolem krku a hladila mu tmavé vlásky.

»Nech ji,« konejšila je, »počkej, až vstanu. Vyženu ji.«

Bylo jí najednou nevýslovně teskno. Myšlenka, že by mohla zemříti, projela jí hlavou. Bylo jí zoufale teskno o ty dva ubohé červíčky. Sprostá služka tluče je, a ona, matka, jest ještě živa! Což by se dělo potom! Však ne, neumře, již pro ně bude, musí žíti, vždyť nemoc její není smrtelna, jest to jen slabost, jen až se změní počasí, bude dobře, doktor to řekl . . .

Líbala dítě své v čelo.

Muži svému nevzkázala ničeho, ale od toho dne měla ráda obě děti u sebe. Snášela trpělivě jich povídání, smích a rejdy, zvykla si.

A jednoho dopoledne přiběhlo starší děvčátko z kuchyně a povídá tajemně: »Mami, Marina šla do trhu, a tatínek jí řekl, aby si

vzala tvou mantillu, že bude beztoho její. A Marina si ji vzala a šla.«

Nemocná vytřeštila oči. Děcko se uleklo. Položila si ruce na skráně a tiše vzlykala. Její muž! Je všeho schopen . . . zná dobře tu lehkou, vznětlivou letoru . . . Před rokem musily jíti dvě služky okamžitě z domu k vůli němu . . . Ah, vše je možné . . . Marina! . . . Hloupé, hrubé stvoření se sprostým obličejem . . . Cítila nevýslovnou ošklivost . . . muž její se zdál být jí tak nízký, tak bídný . . . nežárlila, opovrhovala jím . . . A přece plakala . . . Bylo jí líto dětí . . .

»Marie,« konejšila ji sestra, »nevěř tomu, jest to dětské povídání, sejdu dolů a podívám se ke švakrovi.«

Šla.

»Dal jste Marině mantillu, pane švakře?«

»Dal,« odpověděl klidně.

„Mantillu své paní?« ptala se vyčítavě.

»Prosím vás, švakrová, ušetřte mne výslechem, víte dobře, že Marie už nepovstane, a Marina zasluhuje nějaký ten důkaz uznalosti, vede nyní celý dům.«

»A byl to také důkaz uznalosti ondy v kuchyni?« ptala se zardívajíc se hněvem.

»A konečně,« odpovídal již mrzutě a rozhorlen, »co je komu do toho? Jsem člověkem z masa a krve, žena mi stůně již půl roku — tomu vy ovšem nerozumíte, drahá švakrová,« dodal ironicky a kousavě.

Přišla nahoru, usedla mlčky u hlav postele. Nemocná se jí netázala po ničem, což jí bylo velmi milé.

Za nějaký den uslyšela od dítěte, že Marina nosí i její sukně.

»Což mě považují už za mrtvolu?« zaštkala. »Jsem snad na smrtelné posteli? A kdybych i byla, neměl by můj muž tolik aspoň taktu, aby počkal s tím, až umru? Oh, já vstanu, vstanu, doktor mi to slíbil, povídal tak, do čtrnácti dnů, viď? (obrátila se k sestře) ale pak, pak vezmu své drahé děti a půjdeme pryč, a kdybych měla pracovat jehlou, uživíme se! Ah, můj muž — toho jsem od něho nečekala! . . .«

Plakala usedavě.

Nemoc pokračovala rapidně, kašel se množil den co den. Chvilkami jí napadalo: Což umru-li? Otřásla se vždy hrůzou. Vnitřní hlas však hned jí na to pravil: To není nic, to je jen slabost, až se vykašleš, bude líp, bude dobře . . . A doktor potvrzoval.

Jednoho dne si všimla, že mladší její dceruška má špinavý krček, v uších plno špíny, vlásky nečesány.

»Kdy pak tě Marina myla?« ptala se s úžasem.

»Už dlouho ne,« vypravovalo děcko, »ona řekla, abych se myla sama, že jsme rozmazlená škvrňata, a že s námi brzy zatočí jinak. Oh, mami, Marina nás zlobí moc,

ale tatínek jí má rád. Včera ji vzal okolo krku, dal jí pusu a povídal: Bude brzy dobře.«

A dítě se tulilo k matce. Objala je vší silou. Viděla najednou celou hrůzu své situace. Čekají, že umře . . . její muž to řekl . . . bylo jí hrozně . . . v té chvíli. Kdyby měla po ruce nůž, snad by jej byla vrazila do sebe . . . aby jim vyplnila jejich přání . . . ach, ty děti, ty ubohé děti . . . ne, nesmí umřít, neumře k vůli nim . . . Ta maličká je tak špinava . . . ta sprostá můra jí nemyla, bůh ví, jak dlouho již . . . Jen trochu více síly kdyby měla, odstěhovala by se již dnes . . . Tiskla dítě k sobě a líbala je.

Za chvili přemohla ji slabost. Upadla v polosnění. Přivřela oči.

Vešel její muž s doktorem.

»Spí,« šeptal doktor a sklonil se nad ní.

»Pane doktore, prosím vás, jak dlouho to bude ještě trvati?« slyšela se ptáti svého muže. Ptal se takovým hlasem, jako by se ptal po ceně bečky bramborů.

Sotva dýchala napjetím. Co řekne asi doktor?

»Hm,« pokrčil ramenem, »snad zejtra . . . snad za týden . . . na nejdýl . . .«

A oba tiše odešli. Zejtra . . . nebo za týden nejdýl . . . ortel její smrti . . . A ten doktor by ji byl těšil jistě uzdravením, kdyby byla nespala! . . . Zejtra . . . nebo za týden nejdýl . . .

Ti dva ubozí její červíčkové?... Co s nimi? Marina, ta můra bude je tlouci, bude jim nadávat, budou chodit špinavi, oh, ona zatočí s nimi jinak... A což... musím umříti? Doktor to řekl mužovi... Muž její má jistě radost... A snad se doktor mýlí... jsou případy... eh, bláhová... Bylo jí najednou strašlivé horko... Celá její hrozná situace objevila se jí v pravém světle... Musí umřít!... ty ruce slabé... ta slabost v celém těle... vždyť je mrtvolou již dnes... teď ... ty ubohé děti... ti ubozí červíčkové, kdyby je mohla vzít s sebou!...

»Sestro,« zašeptala tiše.

»Co chceš, Marie, nespíš?« sestra přistoupila k posteli. Byla uplakaná a utírala rychle oči. —

»Nech toho, nepřetvařuj se,« pravila teskně nemocná, »já to slyšela také. Zejtra nebo za týden na nejdýl... Viď?«

Zamlčela se. Slzy jí vstoupily do očí.

»Kde je maličká?« ptala se po chvíli.

Hrála si tiše s loutkou v koutě. Přistoupila nyní k posteli. Nemocná uchopila ji za ruku, druhou rukou chopila se ruky sestřiny. Dala se do pláče.

»Sestro,« vzlykala, »ublížila-li jsem ti kdy, odpusť mi; dnes tě prosím...«

Sestra zaštkala, děcko dívalo se chvíli udiveně na matku a na tetu a náhle veliké slzy zaplavily mu čistá očka.

»Prosím tě,« pokračovala nemocná, »ujmi se těch dvou nevinných broučků, nenech je tady, vezmi je k sobě, nebudou ti na obtíž. A můj muž ti je nechá rád, nebudou mu aspoň překážeti... Vezmeš je k sobě, viď? Slib mi to, prosím tě, abych mohla lehce umřít.«

»Vezmu,« štkala sestra, »vezmu, byla bych je vzala i bez tvé prosby.«

Nemocná přitiskla rychle ruku její ke svým rtům. Sklonila se k ní a políbila ji na zažloutlé čelo.

Nyní tiskla umírající k sobě dítě.

»Buď hodna,« šeptala v pláči, »poslouchej tetu a modli se za maminku .... a za tatínka taky. Kde pak je druhá?« ptala se a hned si odpověděla: »Aha, ještě ve škole... Nu, přijde již brzy.«

Dech se jí krátil ... bylo jí však nevýslovně volno, tak, jako by byla úplně zdráva ... líbala své dítě, hladila mu vlásky ... náhle přitiskla rety své k jeho hlavičce a vzdychla ... ruce jí klesly bezvládně na postel...

Sestra sklonila se nad ní a plakala.

»Maminka je mrtva,« zaštkala k děvčátku.

V tom se otevřely dvéře. Starší holčička přicházela ze školy. Mladší jí běžela vstříc a volala: »Maminka je mrtva.«

Děvčátko vyvalilo oči ... zachvělo se ... hodilo slabikářem a tabulkou o zem a vrhlo

se k matčinu tělu ... plakalo a volalo: »Maminko, maminko!«

A mladší vidouc tetu a sestřičku svou v slzách, dívalo se chvilku udiveně na ně a na mrtvolu, pak vzlyklo bolestně, chopilo matčinu stydnoucí ruku, zdvíhalo ji a volalo taktéž v pláči: »Maminko, maminko!« ...

DOBRODINÍ.

Jedno z českých měst na Labi.

V ulici, vedoucí ke kostelu, stojí škola se zahradou, děkanství a malý domek, v němž jest sklad rakví.

Je neděle. Před jedenáctou hodinou vyzvání se na »velkou«. »Velká« jest zamilovaná mše venkovanů.

Městské dámy, staří měšťané, vesničané z blízkých osad hrnou se proudem do kostela. Ze vnitř kostela vane otevřenými dveřmi chlad a lze slyšeti zvuky hudebních nástrojů, laděných na kůru.

Před domkem se skladem rakví sedí v plném žáru červnového slunce šedá žebračka se žlutým obličejem, vyhaslýma modrýma očima a chromýma rukama; pravici vztahuje k okolojdoucím. Tu a tam padne v ni nějaký krejcar, žebračka přendá jej do levice, vpustí do mošny a vztáhne opět pravici v před. Neprosí a neděkuje, pokyvuje pouze slabě hlavou, jakoby se modlila. Při tom pozoruje nenápadně každého mimojdoucího, zvláště ženské. Prohlíží šat, podívá se na obličej,

vlasy, pozoruje chůzi, vzrůst a chvilkou si vzdychne.

Ze vnitř kostela zavznělo trojnásobné trhnutí zvoncem a mohutný hlas varhan — začátek mše. Lidé jdoucí ulicí ke kostelu, zrychlili kroky, a ve chvilce byla ulice prázdná.

Žebračka naklonila nyní hlavu, jakoby napjatě poslouchala. Z kostela zní varhany, housle, basa a jasné dívčí hlasy — »velká« je v plném proudu. Pokud mohla, sepjala chromé ruce a přihmuřujíc líně oči jako sova, vzdychala.

Duší její táhly vzpomínky.

Daleko odtud u nějaké vesnice, kde jest kostel s červenou, baňatou věží a chalupy s doškovými střechami, pase malé děvče husy. Sedí na stráni a dívá se po kraji. Má modré oči, vlasy jako len, venkovské, velké rty a roztrhaný šat. Je to sirotek, jehož otec zemřel kdesi v trestnici, a jehož matka zmrzla kdesi ve světě při žebrotě; připadl obci, jako nepříjemné dědictví. Za malý plat ujal se ho jakýs podruh, jemuž pravidelně v zimě přibylo děcko do chaty. Sirotek ošetřoval tato novorozeňata a pásl husy. Nevěděl o lepším životě, než jaký vedl; co viděl kolem sebe lepšího, o tom nikdy nepřemýšlel, ničeho nikomu nezáviděl, ničeho sobě více nepřál — závidění to hodný los některého mládí.

Děvče si vesele prozpěvuje neobyčejně silným, pronikavým hlasem.

Kolem po silnici hrčí kočár. Děvče se nedává rušiti a zpívá dále.

V kočáru sedí pán s dámou. Jest to majitel zdejšího panství s chotí, oba kdysi prostí obchodníci, kteří zbohatli z dodávek pro vojsko.

Na povel pánův kočí zastaví. Poslouchají.

»To je hlas,« míní pán, »jako zvon.«

»Pojďme k ní,« povídá paní.

Vystoupí a jdou k ní.

»Čí jsi?« ptá se paní.

»Od Havránků,« odpovídá směle děvče dívajíc se jednomu po druhém do očí.

»Umíš číst?« ptá se pán.

»Neumím.«

»Chodíš do školy, milé dítě?«

»Nechodím, musím chovat děti Havránkovic a pást husy.«

Páni vyptávali se ještě chvíli dál. Konečně pohladila paní lněné vlasy děvčete, vyptala se jí, kde stojí jejich chata, potom vstoupili do kočáru.

»Tomu dítěti se musí pomoci, bude z ní znamenitá pěvkyně,« praví paní sedajíc si.

»Ano, talent musí být podporován, jinak zahyne. Pomůžeme mu a pošleme to do novin. To děvče má hlas jako zvon!« odpovídal pán pokyvuje vážně hlavou.

Za několik dní četla se v novinách lokálka: Dobročinnost. Spanilomyslná paní X. a její choť pan Y., majitelé panství v Z., vypátrali velký umělecký talent. (Nyní

následuje bombastický popis onoho setkání v polích, chvála velkolepého hlasu zázračného děvčete a t. d.) Zpráva pak končí: Šlechetní příznivci přestěhovali dívku do Prahy, postarali se o její další vzdělání jak v literním umění, tak v hudbě. Učitelem této jest slovutný náš mistr ***. Doufáme a t. d.

A téhož dne, kdy slovutný náš mistr *** vyzkoušel hlas děvčete, prohodil k jednomu svému důvěrnému příteli: »Ta žába má hlas jako pastucha; bůh ví, co to těm lidem napadlo. Jaktěživo z ní nebude pranic!«

»Ale cvičit ji budeš?« prohodil přítel.

»Rozumí se, mám královsky zaplaceno.«

»Pan X. je hlupák a jeho paní též,« mínil přítel.

»To bývá vlastnosť mnohých mecenášů — než neškodí — ať žije taková hloupost!«

Mecenáš platil královsky všudy. »Když se našel talent, ať se vzdělá všestranně,« mínil.

Děvče bylo tupé, nechápavé. Každý učitel po několika marných pokusech přestal u ní jen při nejnutnějším, a to ještě probralo se jen povrchně. »Vám to postačí,« říkávali jí, »jste talent, máte velkolepou budoucnost.«

Totéž říkali i jejímu dobrodinci — opakovali to, co slyšeli vždy od něho, o čem věděli, že to rád uslyší.

Děvče dorostlo v dívku.

Dobrodinec její vymohl jí vystoupení

na jevišti. A to byl konec její šťastných dnů. Propadla úplně. Zpěv falešný, hra žádná, zjev všední.

Dobrodinci jejímu spadly šupiny s očí. »Dal jsem jí vzdělání,« pravil své paní, »a to je, tuším, dosti; ať se stará nyní o sebe. Byl to veliký talent, ale zkazila se sama. Ty se pamatuješ na ten hlas? Jako zvon!«

Stála nyní ve světě sama. Vědomostí neměla žádných, neměla chuti k práci, ba neměla ani vůle něčeho se chopiti. Připravovala se na budoucnosť skvělou, bezstarostnou, plnou slávy a štěstí — a připravila se tak, že nyní nemohla přivyknouti jinému . . .

Pustila se v odvážnou hru. Hrála s životem o štěstí. Klesla v bahno, stala se jednou z oněch opovržených bytostí, jež obchodují s tím nejdražším v životě ženy — se ctí. Obchodovala — ztratila česť, ztratila mládí, zničila v sobě každé jemnější hnutí duše — a pak — byla bankrotářkou. Nezbylo jí ničeho. Nemoc zchromila její ruce, vášnivé noci rozryly její obličej — a život a společnosť lidská odvrhly ji od sebe, jako rozedraný cár starých šatů.

Žila žebrotou.

V oné ulici, vedoucí ke kostelu, seděla přimhuřujíc líně oči jako sova a vzdychala. Ulicí nešel nikdo. Zpěv a varhany zalehaly

sem z kostela. Slunce lilo proudy rozžhavených paprsků na ni, ji to však nerušilo.

A zas několik těch obrazů z minulosti táhlo její duší... Napadlo ji, že mohla zůstati na oné vesnici jako pasačka, že mohla později sloužiti někde v městě, že mohla v neděli tak jíti do kostela, jako každá jiná služka, že by se byl snad někdo našel, kdo by ji měl rád a koho ona by měla ráda, že snad mohla být poctivou ženou, snad i šťastnou matkou — to všechno jí napadlo — i na onoho dobrodince vzpomněla si a jeho paní, široce rozevřela vyhaslé, modré oči a zaskuhrala: »Ať jim čert splatí to dobrodiní, ať jim splatí za moje chromé ruce a mou bídu . . .«

SLEČNA LUIS.

Pokud se pamatuji, byla slečna Luis jednou z prvých lásek mých nejmladších let.

Mně bylo tehda sedm roků. Jak jsme se setkali, jak naše vzájemné pocity jsme si dali znáti, nevím již určitě; pamatuji se však dobře na jedno z posledních setkání v parku brandýsského zámku, kdy jsem z nedostatku kusu papíru utrhal dřevěné tabulky se snětí a stonků nádherných květin, tabulky, na jichž jedné straně bylo jméno květiny v trojím jazyku a na jichž druhé straně mluvilo moje srdce hranatým písmem malého školáka. Korespondenci tu obstarával jeden z mých tehdejších přátel, běhaje z povýšené vyhlídky, kde jsem byl já, přes schody dolů do dřevěného altánu, kde byla Luis. Pamatuji se též, že jsme se často setkali na břehu Labe, kde se mládež koupala společně. Pamatuji se na onen první pocit opravdového studu, jenž nás pojímal, když jsme se tak tam potkali v rajské nevinnosti a v rajské toilettě, pamatuji se na hrdinné moje kousky v proudu labském, jimiž jsem se produkoval před tou

malou drahou bytostí, a při nichž bych se byl jednou dokonce utopil.

Pamatuji se, že spolužáci moji dopátrali se nějak tajemství mého srdce, že se smávali, a jeden, jenž již tehdy jevil nepopíratelný talent k udavačství, chtěl to říci panu učitelovi; pamatuji se, že jsem měl na všecky ty hrozný vztek a že jsem onomu »zrádci« (jak jsem jej v myšlenkách tituloval), aby mlčel, nosil každodenně krejcarovou housku, již jsem si utrh od snídaně. To byla první oběť, již jsem své lásce musil přinésti!

Přišla zima a s ní konec našeho milování. Park spustl, zapadl sněhem, zahradník zavřel přístup do něho — a bylo po všem.

Následující jaro přineslo novou lásku do srdce mého, obraz Luisin vybledl docela.

Po několika letech odešel jsem do Prahy na studie a stal se v dědině své takřka hostem. Luisu jsem vídal někdy, dospívala k tomu věku, kdy se děvčeti začne říkati »slečno«.

Leta uplynula. Verše moje v časopisech, později celá knížka, zjednaly mi v dědině mojí jméno básníka.

Rád jsem se vždy vracel do Brandýsa. Příroda tamní jest velkolepá. Kdo tam jednou pobyl nějaký čas, nezapomene na ni nikdy. Zámek se zádumčivým parkem, blízké lázně, veliké lesy, šírá zelená rovina, propletená stříbrným tokem labským, na obzoru za tmavým pruhem lesů bílé vsi, města a modré

hory — to vše se ti vtiskne do duše, často v hluku a šumu pražských ulic tě schvátí tesklivá touha po tom čarokrásném obraze, a prožil-li jsi v místech těch tolik šťastných chvil, jako já — pak neodoláš!

Za horkého červnového odpoledne seděl jsem na vyhlídce v zámecké zahradě. Nade mnou ve snětích akátu šveholila pěnkava, dole po železné konstrukci mostu hrčel vůz. Labe se valilo líně v lesku slunce. Přímo proti mně nad zelenými korunami háje »Hluchova« týčily se červené věže se zářícími báněmi staroboleslavského poutnického chrámu, dálné lesy zahrávaly toho dne modrou barvou, mezi nimi bělala se veliká hlavenecká sýpka s rudou střechou. Vše bylo sluncem tak ozářeno, až oči bolely; odvrátil jsem od panoramy té hlavu a zadíval se v modravé obláčky kouře doutníku.

Náhle zaslechl jsem za sebou v písku šumot pevných kroků. Obrátil jsem hlavu. Aj!

Slečna Luis! Kráčela ke mně. Pozdravil jsem. Děkovala hrdým úklonem hlavy jako nějaká královna a s chladným »Dovolte!« posadila se vedle mne na bílou lavičku. Prohlédl jsem si ji pozorně. Zvláštní to tvář! Řecký, tenký nos, tenké, stále sevřené rty, modré přísné oči, kaštanové vlasy, ve středu rozčísnuté bez moderního účesu nad čelem — vše to dávalo obličeji jakýsi chladný aristokratický ráz. Když promluvila, neměla její řeč toho měkkého, jemného tonu, jak jsem

zvykl u dívek slýchati, hlas její byl trochu tvrdý, monotonní, přísný. Celý zjev její svědčil o uzavřené v sebe povaze, o vnitřní hrdosti, jež stahovala koutky rtů k opovržlivým úsměvům.

Rozhovořili jsme se . . .

»Slečno Luis,« (slovem »Luis« jsem ji tituloval již v oněch dávných mladých letech) »slečno Luis, pohleďte tam na řeku; pamatujete se ještě?« začal jsem rozmluvu, nevěda o čem jiném bych mluvil a ukazoval jsem při tom k Labi, kde se proháněla koupající se mládež.

»Pamatuji,« řekla odměřeně.

»Blažená, bezstarostná léta,« pokračuji, »mladost, myslím, jest oním ztraceným rájem člověčenstva,« podotknu vážným hlasem, jakým pronášíme duchaplné sentence.

»Básník jest prý věčně mlád,« promluvila Luis taktéž vážně.

»Ti šťastní snad ano, my nešťastní nikoliv. A jak vy jste žila ta dlouhá léta?« zavádím rozpravu jinam.

»Pro boha vás prosím,« začala Luis trpce se sentimentálním nádechem, »jak zde může člověk žíti? Straním se lidí, kterými povrhám a kteří mne proto nenávidí; vyčítají mi, že jsem hrda a pyšna, poněvadž prý nechodím do plesů, zábav, nesúčastňuji se výletů; ano, nenávidím ten hluk a veselost, sedám raději někde v úkrytu se svými sny — ať si lidé mluví cokoli.«

Divil jsem se správné čestině slečny Luisy a ještě více obsahu té řeči, neslyšelť jsem obého od ostatních našich venkovských krásek jaktěživ.

»A já jsem tedy tím šťastným smrtelníkem, jemuž popřáno —«

»Vy jste básník,« přerušila řeč mou slečna Luis, »vy mně rozumíte, vy dovedete stav můj oceniti. Mimo to vzpomínka na naše dávné mládí . . .« Luis nedokončila, sklonila hlavu, jakoby se zabrala v upomínky . . .

»Kéž by se ty doby vrátily!« prohodil jsem vzdychnuv: myslil jsem, že to bude nejlepší odpovědí v této elegické situaci.

»Ano, kéž by se vrátily!« vzdychla Luis podobně a zase mlčela.

Za chvíli zdvihla hlavu.

»Pane,« začala vážně, »mám k vám prosbu.«

»K službám, slečno Luis.«

»Slibte mi, že ji vyplníte. Jest to ve vaší moci, a není to nic nesnadného.«

»Pak slibuji.«

»Zápasila jsem dlouho se svou ostýchavostí, ba studem,« pravila Luis, červenajíc se, »konečně jsem se rozhodla. Vy jste jediný muž, jenž jest hoden mé důvěry a jenž dovede oceniti to, co mu přináším. Nehleďte na mě, prosím, jako na dívku obyčejnou, já zde rostla mezi stromy a květinami, emancipovala jsem se úplně od zvyků a řádů světa a přilnula k přírodě a žiji podle ní —

té knihy boží — jak ji jmenuje náš Boleslav Jablonský . . . Pro dnes dost . . . vy už asi chápete,« a zardívajíc se ještě více, dodávala tišším hlasem: »Žádám vás o dostaveníčko zítra ve čtyři hodiny, tam vzadu v parku, kam nikdo celý čas nevkročí, tam nebudeme rušeni. Odpusťte mi, ale přijďte jistě. Poroučím se,« a hoříc jako červnová růže, ubírala se rychlým, pevným krokem pryč.

Sladká závrať mi zavířila hlavou. Zítra ve čtyři hodiny! Jak se ty aristokratické rysy rděly a chvěly! . . .

Za chvíli ubíral jsem se ze zahrady. Šel jsem krokem malátným, bylo mi, jako bych byl opojen štěstím. Zítra ve čtyři hodiny! . . .

Setkal jsem se na náměstí s Emilem. Emil byl můj nejlepší přítel, před nímž jsem nikdy ničeho netajil. Vypravoval jsem mu ihned celou tu historii.

»Hm, stará láska nerezaví!« usmíval se Emil, »vida, ta hrdá bohyně ctnosti! Gratuluji ti, hochu — a závidím.«

Den plynul náramně pomalu. Až zítra ve čtyři hodiny! . . .

V noci se mi zdálo o dešti polibků tenkých sevřených rtů. Až ve čtyři hodiny! . . .

Druhý den byl dlouhý jako moře. Vše mne nudilo, knihu, kterou jsem každého dne s napjetím četl, jsem odhodil rozmrzele, oběd mi nechutnal, odpoledne v obvyklém tercettu tarokovém jsem kazil jednu partii za druhou,

až moji rozmrzelí spoluhráči praštili kartami, čas ubíhal líně, fádně, k uzívání — až ve čtyři hodiny! . . .

Bylo půl čtvrté. Seděl jsem již v zámeckém parku. Horko bylo nesnesitelné. Vzduch žhavě líný. Nade mnou klenba stromů s mrtvě svěšenými listy. Kolkolem byly keře hlohu a ptačího zobu. Tráva, jíž nikdo nesekal, bujela svěžími dlouhými lístky. Žluté květy pampelišky a pryskyřníku vypínaly se nad trávu. Tmaví, lesklí broučkové lezli po jich žlutých plátcích. Osamělý bělásek poletoval třesavým letem od květu na květ.

Bily tři čtvrti na čtyři.

Přišla.

Zardělá, s bílým slaměným kloboukem se svislou střechou, tak blížila se svým pevným, odměřeným krokem.

Srdce mně bušilo . . . cítil jsem, že mně hoří tváře.

Poděkovala na můj pozdrav a posadila se mlčky na omšený pískovcový kámen vedle mne.

Bylo to trapné ticho. Luis je přerušila.

»Pane,« začala zajíkavě a třesoucím se hlasem, »děkuji vám, že jste přišel. Nezklamal jste mne. Netušíte zajisté, co žádám od vás, vím, jest to ode mne smělost, prosím však předem o vaši diskretnost.«

Podal jsem jí ruku. Stiskla ji svou malou ručkou s dlouhými tenkými prsty. Chvěly se obě.

»Věřím vám,« pokračovala uspokojena, »budete mlčet; jinak bych byla terčem úsměšků těch hloupých zdejších lidí. Nuže, pryč s ostýchavostí. Slyšte: Jsem také básnířka a zde, prosím vás . . .« a veliká halda popsaného papíru se vynořila z hlubin pod zástěrkou z obou kapes slečny Luis . . . »Čtěte a suďte . . .«

Byl jsem omráčen . . .

* * *

Porušil jsem slib diskretnosti. Doufám však, že dojdu odpuštění.

Slečna Luis jest nyní vdanou paní. Její muž jest tak něčím jako hostinským neb hospodářem, nevím určitě . . .

Byly to tenkrát hrozné tři hodiny s těmi verši. Ano, od čtyř do sedmi. Ke každému řádku mi podala slečna Luis komentář, věděl jsem, kde který řádek byl napsán, co ji k tomu přimělo a pod. Jednu báseň napsala docela při obědě mezi polévkou a masem.

V jiné básni byla zpracována naše dětská láska, jíž slečna Luis přibásnila tragický konec; já prý se utopil, ona později šla do kláštera. V srdci, toť se rozumí, mne milovala dál. Jiná báseň byla rovněž na mne apostrofována: »Pěvci — příteli.« Slečna Luis mě tam přirovnala ke kaštanu s červenými květy. Dost pěkné.

A paní Luis jest nyní matkou maličkého hošíka. Doufám, že zanechala poesie nadobro, poesie života křičí, řve, skáče, výská a směje se prý od rána do noci ve světnici kolem ní . . .

Nenávidím žen, které píší verše, vzdychávám ve svých vzpomínkách s jedním starým filosofem . . .

PO LETECH.

Mladé lásky jsou hloupostí, říkávají rozumní, usedlí lidé.

Rozumní, usedlí lidé nemívají již smyslu pro poesii. Neboť mladé lásky jsou nejkrásnější poesií života. Jakoby padl do dvou srdcí záblesk z onoho ztraceného ráje; jakoby nosil člověk ve svých prsou kus čarokrásné krajiny, kde se vše zelená, kde zpívají ptáci a čistým blankytem stkví se obloha.

Dále činí mladá láska dvě srdce vnímavými pro krásu. Harmonické tony a barvy přírody budí v nich vřelou ozvěnu. Milují procházky za letních večerů v alejích lip a kaštanů, jichž šumícími korunami proráží purpurový lesk západu. Čtou zamilované verše a rozumějí jim, zpívávají milostné písně, vzdychávají při románech, kde se vypravuje o lásce, a maně vmyslívají se za reky jejich.

Konečně je srdce jejich nadšeno pro vše, co velkého a vznešeného, jest hotovo ke každé oběti a každému zápasu; jest citlivo v nejvyšší míře: slovo, pohled, posunek vryjí se v ně často bolestně. Ale i ta bolest jest sladká. Milující nedal by ty své city, tu svou lásku za všechny poklady světa. Láska ta jest mu vším. Není myšlenky, která by se ne-

stočila k milované bytosti, není touhy a přání, které by necílilo k ní. Co od ní, vše jest mu svato: uloží si každý kvítek, každou stužku, líbá její listy a podobiznu, nosí její vlasy v medailonku na prsou, má rád ta místa, kudy s ní chodívá, opakuje si její řeči, její nápady, směje se jejímu smíchu, jejím gestům — láska taková má cosi naivně dětského do sebe, cosi nevýslovně kouzelného.

Dodávám ještě, že symbolem té mladé lásky jest růže. V tom jest celý smutný osud její. Květ nádherný, plný omamující vůně — ale kvete jen jediné léto a nemá žádného ovoce. Vždyť ty lásky jsou čisté jako modlitba. Políbení jest jedinou hymnou mladých srdcí. Více nic . . .

Vy mladé lásky! Léto ubíhá a podzimek se blíží . . . Růže odkvétají a opadají a vítr roznese lístky a vůni jejich do všech konců světa. Přišla prosa života a srdce vychladne. Rozumní, usedlí lidé se žení a vdávají s vypočítavostí a střízlivým rozumem. Než v srdci přece zbývá upomínka, jeden ton oné kouzelné melodie, který, když zavzní, dojme i po letech. Jako když slyšíme nyní pohádku, kterou nám bába vypravovala kdysi v dětském čase za podzimních večerů ve světnici, kde pouze rudý plamen z kamen vyzařoval několika pruhy po dumavé prostoře jizby . . . — —

Tolik budiž řečeno rozumným a usedlým lidem o mladých láskách.

* * *

Setkali se po letech ve starém zámeckém parku.

Byl tesklivý, říjnový den. Prořidlé listí třepetalo se na stromech v zlaté záři sluneční. Tráva a cestičky byly jím takořka pokryty. Na záhonech zvedaly velké slunečnice své černozlaté koruny, astry pestřily se v střízlivých bílých a rudých barvách, tu a tam bylo ještě několik štěpných sedmikrásek; vzduch byl sice prosycen příjemným teplem, ale dýchal onou zvláštní elegickou náladou, která jest podzimku vlastní. Zdálo se, že celá ta příroda zde jest pohroužena ve vzpomínky na minulost a že nutí vzpomínat, jen vzpomínat . . .

Ona seděla na lavičce, bílou barvou kdysi natřené. Dvě dítky její, hošík as šestiletý se světlými kudrnami a modrým zrakem, v sametových šatičkách, a holčička as čtyřletá v modravých vlněných šatech, s velkýma, naivníma černýma očima, modravou čepičku na vlnících se kaštanových vlasech, pobíhaly a hráli si na trávě a cestičkách. Hlavu majíc nakloněnou hleděla do písku, kam vyrývala špičkou svého slunečníku nějaký ornament.

On stál vedle ní. Nakloněn ku předu opíral se lokty o lavici a hleděl k zemi.

Plná záře odpoledního slunce padala přímo na ně. Oba přihmuřovali líně oči.

»— — — Tedy už osm roků, pane doktore?« usmála se ona.

»Osm roků, milostivá,« odpovídal,« celých osm roků. Bylo to, tuším, naposled v září?«

»Počkejte. Ano. V září jsme se naposled viděli. Tehdy jste se, tuším, ubíral kamsi na cesty. Myslím, že to bylo do Italie.«

»Ano, milostivá paní, nemýlíte se. Přijal jsem vychovatelské místo u jedné šlechtické rodiny —«

»V Italii jest hezky, viďte? Chtěla bych vidět aspoň Řím. A což, viděl jste papeže?«

»Ano. Viděl jsem ho v chrámě svatopetrském.«

Oba na chvíli umlkli. Celá ta rozmluva byla vedena chladným, konvenienčním tonem.

Ona se rozhledla po svých dětech.

»Viktorku,« volala, »netahal tak Matyldku za ručičku!«

»Je to starost s těmi dětmi!« vzdychla a rýsovala do písku dále podivný ornament.

»Mám už také zkušenost,« usmál se.

»Jak?« obrátila se udiveně k němu. »Jste ženat? Hleďme!«

»Na čtvrtý rok již.«

»Ah!«

»Ano, na čtvrtý rok,« vzdychl spokojeně. »Mám dceru již dvouletou. Má paní vyjela si k rodičům na letní byt na Šumavu a dosud se nevrátila. Nu víte, milostivá, zase rodinná událost. Má paní chce ji vyčkat v zátiší. V těchto dnech nemám v kanceláři žádných nalehavých prací, pomyslil jsem si tedy: udě-

láme malý výlet do známých míst z mladosti. — Nu, a tu jsem a vidím vás!«

»Příjemné překvapení!« usmála se ironicky.

»Rozhodně,« hájil se on.

Rozmluva zase chvíli vázla. Stromyševelily smutně nad nimi, a žlutavé lístky třepetajíce a lesknouce se padaly chvilkou na ně a sunuly se po šatech jejich na zem.

On si přejel dlaní čelo.

»A což, milostivá,« pravil, nutě se do úsměvu, »vzpomenete-li si někdy na to, co jsme prožili spolu? Víte ještě, že jsme se měli rádi? Víte, že to trvalo dva roky?«

Dala se do smíchu, jakým se smáváme dětským nápadům. Smích ten se ho dotkl poněkud nepříjemně.

»Vzpomínám si dosti často,« pravila vesele. »Byli jsme to tenkráte blázni!« a smála se zase.

»Já si vzpomínám rád na tuto dobu,« pravil on vážně. »Byly to dva roky plné poesie. Ty se nevrátí!«

»Ach ano, doktore, vy jste tehdy psal verše! Budu je mít ještě někde doma. Musím je vynajít a přečtu si je. Teď už jistě nepíšete veršů?« ptala se s úsměvem.

»Pohleďte, prosím, na mě!« vzdychl on.

Oči jejich se setkaly. Hleděli si oba do tváří pátravě. V srdci jejich byly uchovány

podobizny, jež tam před osmi roky vložila láska. Čas a zapomnění je sice poněkud setřely, ale nevyhladily. Hleděli nyní na sebe a porovnávali se s oněmi podobami z minulosti. Marně potlačovali oba jakýsi pocit zklamání.

Její, kdysi tmavě modré oči byly vybledlé, zářily sice ještě krásným leskem, ale lesk ten nebyl tak intensivní jako tehdy, jakási únava, všední starosti a prosa života vepsaly se v ně písmem nesmazatelným. Z pod klobouku na čele vlnily se jí světlé vlasy; pozoroval, že nejsou již tak hebky a rozkošny, jako kdysi. Pod očima temnila se modrá rýha v polokruhu — zřetelný sled prožitých povinných rozkoší. Lícní kosti poněkud vyvstávaly, rty její neměly víc oné granátové barvy, jako tehdy, když je líbával, a celý obličej byl poněkud zažloutlý, ony růže svěžesti a mládí byly utrhány — byl to sice dosud krásný obličej — ale obličej matky dvou dětí, chabý to stín toho, co dosud žilo v jeho duši . . .

A ona dívala se na jeho vrásčité čelo, zahnědlé tváře a mohutný vous. I z jeho očí zírala únava a starosti. na skráních jeho viděla několik šedivých vlasů, i jeho líce byly poněkud zapadlé, pod očima síť jemných čárek, od nosu ke koutkům úst hluboká rýha. Když pootevřel jednu chvíli ústa, spatřila, že mu chybí dva zuby . . .

Oba sklonili zase hlavy, ona ryla dále špičkou svého slunečníku v písku, on se zahleděl do jednoho koutu parku, do hromady shrabaného žlutého listí . . .

Po chvíli chtěla se pokradmu podívat naň ještě jednou. Pozdvihla lehounce hlavu. Pohled na něho ji zase dojal, cítila soustrast s ním a politování. Náhle obrátil on hlavu k ní a podíval se na ni. Sklopila rychle oči a zarděla se. Nechtěla mu dáti čísti v očích, co cítila nyní v srdci.

Chtěla zapřísti znovu rozmluvu.

»A pamatujete ještě, kde jsme se poprvé viděli?« ptala se nahodile.

»Tenkrát . . . ano . . . v lese,« odpovídal on vzpomínaje, »na výletu. Přijel jsem tehdy sem poprvé. Byl to krásný červencový den. Pamatuji se ještě určitě, v kterých místech to bylo. Slyším podnes ten hlahol kosů a drozdů, cítím tu vůni pryskyřice. Společnost celá se posadila do kola, a tehdy jsem byl představen i vám. Měla jste tehdy šedivé šaty . . .«

»Pamatuji se též: šedivé.«

»Po chvíli se hrála nějaká hra se zástavami. Já byl chycen a položil jsem vám do klobouku hodinky.«

»Pamatuji se dobře. Já vám také určila něco za výplatu. Nevím již, jaká to byla hloupost.«

»Vím to milostivá. Byl jsem představen všem jako básník, chopila jste se toho. Musil jsem říci každé dámě něco hezkého ve verších, ať svých, či citovaných.«

»Ano, máte pravdu. Řekl jste mi též něco?«

»Spletl jsem něco o vašich očích, milostivá. Tehdy se vám to líbilo. Na to jste se bavila výhradně se mnou. Na zpáteční cestě k domovu dívali jsme se do rudé záře červánků a vedli sentimentální hovor. Vy jste si tehdy přála umříti . . .«

Ona vypukla v bouřlivý smích.

»Na to,« pokračoval on stále týmž hlasem, jakým vypravují se upomínky na dobu štěstí, »viděli jsme se druhého dne zde v parku. Tamhle jsem vás potkal,« a ukázal rukou na pěšinu na levo, zastíněnou prořídlými snětmi lip. »Snil jsem o vás před tím celou noc; toužil jsem vás spatřiti, proto jsem vyšel sem. Slyšel jsem, že zde býváte. Pamatuji se, že jsem vám chtěl vypravovat mnoho krásných věcí, promýšlel jsem mnohé a mnohé řeči, náhle však, jakoby mi někdo zadrhl hrdlo a já zajíkavě začal mluvit o počasí vůbec a tehdejším krásném létu zvlášť. Dělal jsem ošumělé vtipy na kalendář, který lživě prorokoval deštivé počasí, vy jste se trochu nuceně smála, já v ouzkosti a zahanben přešel ke knihám vůbec, k veršům zvlášť; od veršů přešli jsme k lásce . . . Vy jste mi tvrdila, že jste dosud nikdy nemilovala . . .

To jako by mi vlilo novou sílu a nový vzlet. Já začal mluvit ohnivě a nadšeně o svatosti lásky, o sobě — ach, bože, mladost, mladost — dnes by to člověk nedokázal...

Vy jste měla tehdy na prsou růži. Když jsme šli domů, byla ta růže v mojí ruce; večer jsem ji zulíbal a zavřel opatrně do jakési škatulky. Za několik dní na to přibyla k ní druhá, pak několik karafiátů, několik jiřinek — vy jste tehdy měla jiřinky ráda — pak vaše podobizna.«

Slabý úsměv přelétl její rty.

»A na to, milostivá?« pokračoval poněkud elegicky, »pamatujete se na ty naše výlety do lesa? Vzpomínáte si na ty nadšené řeči, vroucí pohledy? Vzpomínáte si na tu chvíli, kdy jsem poprvé políbil vaši ruku? Vzpomínáie si na ten večer, kdy jsem se dotkl poprvé vaší líce svými rozpálenými rty? Zde v parku překvapil nás silný liják. Zašli jsme do pavilonu tamo.« (Ukázal na levo.) »Déšť nepřestával. Vy jste měla právě toho dne nové šaty. Byla jste zoufalá. Déšť bubnoval hustě na střechu, z venku slyšeli jsme šumot a tleskot listí... Mlčeli jsme. Zadíval jsem se na vás. Blížil se večer. Vaše bílá líc se stkvěla v tom šeru nádherně. Cítil jsem, že se mně rozechvěním a blažeností žene krev do tváří. Náhle jsem se sklonil k vám a políbil vás na tvář... Mlčela jste. Byl jsem zaražen. Najednou pozoruji, že se třpytí ve vašem zraku slzy.

Chopila jste mě oběma rukama kol šíje a políbila moje čelo . . . Ó, milostivá, tehdy jsem cítil nebeskou rozkoš vanout mým tělem. Jako zpit . . .«

»Dost!« přerušila ho. Líce její zarděly se nádechem slabě karmínovým. Vzpomínka tato udeřila v srdci jejím na strunu, která zazvučela. Ne však na dlouho. Rozumná, střízlivá matka dvou dětí zastyděla se za výlev tohoto mladického citu a — dala se do smíchu: »Byli jsme blázni, doktore, mladí blázni oba dva!«

Smích ten dotkl se ho bolestně. Kolem hlavy její vila se v duši jeho zářící gloriola. Vzpomínával si na ni často a rád. Před chvílí pozoruje její svadlou hlavu cítil, že gloriola ta bledne, smích její a tato slova nyní nad nejsvětější a nejčistší vzpomínkou jeho setřely lesk ten docela. Seděla tu před ním prosaická žena, o níž vůbec pochyboval, že byla kdysi jeho láskou. Ne, to už nebylo pravdou . . .

»A rozešli jsme se, doktore, dosti klidně, viďte?« začala ona po chvilce.

»Klidně,« odpověděl suše. Lhal zúmyslně. Vzpomněl si na malou hádku, která byla tehdy předehrou k rozchodu. Bylo to též tady, v parku. Z hádky přešlo se k výčitkám. Pozoroval tehdy, že ona vylhávala úsměv na svou líc, on ledový klid. Hledali oba slova, která by co nejjistěji a co nejhlouběji

raniti mohla. Řekli si konečně, že se rozejdou. A rozešli se. Oh, co se tehdy pod tím vylhaným klidem tváří tajilo! Přišel domů. Hlava ho pálila a tížila děsně, jako by měl v ní roztavené olovo. Sedl ke stolu a plakal jako dítě.

Přejel si zase čelo. Vzpomněl na to všechno, neřekl jí však ničeho. Neuznával jí za hodnou, aby zvěděla o jeho tehdejší bolesti . . .

Její děti honily se po trávě. Matyldka náhle upadla a dala se do pláče.

Ona se rychle zdvihla s lavice a běžela k dítěti. Zdvihla je, očišťovala jeho šaty svým bílým kapesním šátkem a konejšila je tak, jako každá matka plačící své děcko konejší.

Jemu hořela takřka půda pod nohama. Všední tato slova matky mu dodala. Byl přímo roztrpčen. Poroučel se ledově a odcházel.

Ona, tisknouc k sobě a konejšíc plačící své dítě, posadila se zase na lavici a hleděla za ním.

»Podivno,« myslila si, »jak může člověk vzpomínat na takové hlouposti! Oh, on je stále týž, stále týž . . . A je přece už otcem rodiny . . .«

On kráčel alejí košatých lip ke vratům parku. Na rtech tkvěl mu trpký úsměv

Před osmi roky založil čerstvou, svěží květinu do herbáře upomínek, nyní ji vyňal a vidí, že jest suchá, zažloutlá a plesnivá. »Jak může žena tak sevšednět!« prohodil k sobě a obrátil zrak k modrému nebi . . .

Dva, kteří se kdysi milovali, neměli by se po letech nikdy setkati . . . tolik jenom dovoluji si dodati pro rozumné a usedlé lidi . . .

ROMÁN STARÉHO PÁNA.

I.

Se starým pánem seznámil jsem se takto:

Seděl jsem v hospodě. Neříkám schvalně v »hostinci«, poněvadž slovo »hospoda« jest v naší řeči jediný výraz hodící se pro velikou klenutou jizbu, kde večer co večer sedí na prostých rákosových seslích kol čtyřrohých stolů plno hostí v hustém tabákovém dýmu a ohlušujícím hlaholu.

Hospoda ta, jedna z dobře renomovaných pražských hospod, byla kdysi stájí pro koně. Jest na dvoře a sestupuje se do ní po několika schodech. Člověku maně připadá na mysl karakteristická jedna vlastnost povahy Pražanů, o níž jsem kdysi kdesi četl. Takové jizby, plné kouře a hluku, takové klenuté začazené stropy, prostě obílené stěny bez obrazů a zrcadel máme vášnivě rádi. V nich je nám volno, jsme tam nerušeni ve svém pohodlí. Nás tísní a odpuzují nádherné sály s malovanými stěnami a stropy, zářícími lustry a

zrcadly, s ulízanými sklepníky ve fracích, s ubrousky v podpaží a otrockým úsměvem na rtech. Tam se člověk téměř bojí vypustiti silnější obláček kouře z úst a pronést hlasitější slovo. Než, pardon, rozpředl bych skoro tady kapitolu o myšlence, které do našeho vypravování nepatří a která konečně není, jak jsem již řekl, původně ani mojí.

Společnost, jež denně zapadá do oné hospody, jest velice pestrá. Úředníci, professoři, řemeslníci, studenti, stavitelé, a bůh ví, co jiných ještě professí je tu denně zastoupeno. Tu mizí však rozdíl stavů a vzdělání — jest to obraz hospodské republiky, kde jsou si všichni rovni; sejdou se u stolu, hovoří spolu o lecčems, dopíjí své pivo a rozcházejíce se tisknou si ruce. Druhého dne sejdou se již jako známí, sesednou si k sobě, a hospodské přátelství je uzavřeno.

Seděl jsem u stolu v koutě, odkud jsem mohl přehlédnouti prostor celé místnosti. Na druhém stolu hrálo se v karty. Proti mně seděl starší pán, asi šedesátník, s modrýma očima, bělavým knírem a prošedivělými vlasy. Pohled těch modrých očí byl mírný, skoro dobrácký. Kolem rtů měl vrásky, které dodávaly jeho obličeji usmívavého výrazu. Jedna z těch roztomilých hlav starých pánů, které vábí k sobě neodolatelně.

Od stolu k stolu chodili chvilkou různí lidé. Baby, starci s cukrovinkami, preclíky, drobnou garniturou a mýdlem, kluci se sir-

kami a špičkami — podivné existence lidské, při nichž je záhadou, kterak jim možno žíti z toho výdělku, chodili ke každému stolu, každému jednotlivci nabízejíce svoje zboží a pravidelně všude odmrštěni nevrlým pohledem neb pokynem ruky, jen tu a tam někdo vybral a koupil.

Starý pán dával každému klukovi a každé řetkvičkářce po krejcaru, aniž by od nich něčeho vzal; díval se jim při tom pátravě do očí, a když odcházeli, usmál se a díval se za nimi. Pak otočil hlavu a vypouštěje bílé obláčky kouře z drahého doutníku, hleděl jednomu z hráčů do karet, chvilkou mu radil a vypukal v hlučnou veselost nad každou podařenou partií. Hráč mluvil s ním velmi uctivě a tituloval ho »pane rado«, vplétaje toto oslovení do každé věty.

Po jizbě ozývalo se chvilkou táhlé chřestění a vrčení. Malé děvče chodilo tam a nabízelo ke koupi onu hloupost, jichž celé tucty vřeští a rachotí na slavnostech pražského lidu na nuselské louce a v Bubenči a na všech venkovských trzích výročních. Jest to malý bubínek, na jednom konci otevřený, na druhém krytý silným papírem neb kůžičkou, na provázku pak otáčí se kolem tyčky.

Děvče stanulo u našeho stolu. Zavřeštělo mně svým nástrojem těsně do ucha a stálo u mne zírajíc mi nepohnutě do očí. Podíval jsem se jí do tváře a prochvěl mnou zvláštní

pocit. Byly to tmavé, sebevědomé oči, s trochu nestydatým výrazem, upomínajícím na nějaký zjev polosvěta — takové oči jen někdy se nacházejí u desetiletých dětí, však překvapí a zarazí vždy. I obličej dívky této neměl onoho, abychom tak řekli, nevyvinutého výrazu dětí jejího stáří, ta hlava mohla být pokládána za hlavu osmnáctileté dívky. Pleť její byla jako téměř u všech pražských dětí bídy nepřirozeně zažloutlá, vlasy měla kaštanové, ve středu rozčísnuté, na hlavě strakatý šátek. Byla bosa, suknice a kabátek její byly ze sprostého, křiklavého kartounu, místy již roztrhány; v ruce nesla prázdný košík.

Pohled těchto prohnaných, podivných očí byl mi skoro nepříjemný.

»Prodáváš to?« ptám se jí ukazuje na řehtačku.

»Jo, ale nikdo to nechce,« odpověděla a usmála se úsměvem, jenž se výtečně hodil k výrazu těch očí.

Dal jsem jí krejcar. Nepoděkovala a šla dál k starému pánu, jehož si dosud nepovšimla. Nyní se podívala na něj a podivný blesk radosti šlehl jí z očí. Točila mu řehtačkou u ucha ze vší síly, až jeden z hráčů zvolal na ni vztekle: »Mlčíš, cikáně!«

Starý pán vytáhl z kapsy desetník a podal jej dívce. Modré oči jeho jen hrály radostí. Děvče vzalo peníz a šlo dál. Starý pán se díval za ním a mnul si ruce jako z potěšení nad podařeným kouskem.

»Jest to zajímavé dítě, co?« obrátil se náhle ke mně.

Sdělil jsem mu krátce výsledek svého pozorování o těch podivných očích. A poněvadž mě starý pán zajímal, ba vábil jaksi, chtěl jsem stůj co stůj zapřísti s ním rozmluvu.

»Myslím,« pokračoval jsem, »že jest to typ oněch ubohých pražských dětí bídy, které v patnácti letech se objeví v pestrém, krátkém šatě v některém salonu prostituce, před časem zvadnou a zemrou pak v nemocnici neb v trestnici . . .«

»Možno,« přerušil mě starý pán živě, »možno však též, že nikoliv. Což věříte v předurčení?«

»U takových dětí více než jinde,« odpovídám; »povšiml jste si, pane, těch dospělých očí tohoto děvčete? Nečetl jste v nich onoho předurčení? A společnost lidská se zajisté postará, aby se ono předurčení vyplnilo.«

»A což,« namítal zase starý pán, »což kdy by se někdo tohoto dítěte ujal, dal je vychovati, vzdělati?«

»Možno, že by se mu vedlo jako zahradníku, který roubuje na planý strom štěpnou snítku. Možno, že by snítka uschla a pláně by neslo zas jen pláňata.«

»Věříte tedy ve zkaženou krev a ve zkaženou duši?« ptal se dále.

Zamrzelo mě poněkud, že starý pán jen se ptá a sám ničeho nepovídá, byla to malá roztrpčenost z nenasycené zvědavosti, i odpověděl jsem krátce: »Třebas.«

Starý pán mlčel. Po chvíli dopil pivo, zaplatil, podal mi ruku a odešel.

Díval jsem se za ním. Kráčel lehkým, elegantním krokem po jizbě jako nějaký mladík . . .

II.

Po chvilce složili hráči u stolu karty. Mluvili na to o hře, počítali peníze a smáli se poškozenému.

Ten, jemuž starý pán se díval do karet, ohlédl se a vida prázdné místo vedle a na stole dopitou sklenici, pravil: »A, pan rada již odešel.«

„Co je to za pána?« ptal se druhý z hráčů, »jaký je to rada?«

»Znám ho jen pod tím jménem,« odpovídá tázaný, »nevím zrovna, byl-li u vrchního soudu, či v ministerstvu financí, radou jest, to vím jistě. Žije zde v pensi a jest to roztomilý pán. Roztomilý, fešák!« dodal pokyvuje hlavou.

»Dovolte, pane,« obrátil se týž po chvilce ke mně, »vy jste viděl, když zde byla ta holka s řehtačkou?«

Pokyvl jsem hlavou.

»Nu, a dal jí pan rada šesták?«

Přisvědčil jsem.

»Jako obyčejně, jako obyčejně,« usmál se.

»Co jest to s tím šestákem?« ptal se nyní třetí z hráčů.

»Ach, to je historie, celý román,« pravil tázavý významně a pokynul rukou.

»Nu, dej to k lepšímu!«

»Ven s tím!« vyzývali jej oba soudruzi.

Já poposedl zvědavě blíže.

»Nebudu to roztahovat na dlouhé lokte,« prohlásil vypravující, »také mnoho o tom nevím. Věc je ta: Asi před desíti lety poznal pan rada jedno takové malé otrhané děvče, chodící po hospodách tuším s řetkvičkou. Řekl jsem, že je pan rada roztomilý pán a k tomu náramně bohatý. Děvče se mu zalíbilo, byl to sirotek, pan rada vzal je k sobě. Prosím vás, takovému pánu je to jedno. Má živit psa anebo papouška, vezme si raději dítě. Lidumilnost to zrovna v pravém slova smyslu není, ale jest to dobrý skutek. Osamělé stáří (ah, já neřekl, že byl pan rada starým mládencem bez rodiny a bez přátel), tedy osamělé stáří dělá člověka tesklivým. Chce mít někoho kolem sebe —«

»Měl se oženit,« prohodil jeden z naslouchajících.

»Počkej, nevyrušuj!« káral jej vypravující. »Vzal tedy tu holku k sobě. Jest to egoismus, ale egoismus šlechetný. Děvče dostalo šaty, chodilo do školy, učilo se pianu, později

tanci, chodilo se starým pánem do koncertů, do divadla, do bálů, zkrátka, bylo jako by jeho dcerou. Dobrá; bylo jí asi osmnáct, devatenáct roků; tedy ten čas a věk, kdy prvním přáním každé dívky je: vdáti se. A co myslíte?« obrátil se vypravující k nám.

»Provdal ji a dal jí věno a jest nyní jako dědečkem,« prohodil první.

»Ne, vzal si ji sám,« odvětil nedbale druhý.

Vypravující přisvědčil hlavou.

»Vzal si jí. Jsou spolu již dva roky.«

Ten, který uhodl konec toho vypravování, zívl nyní táhle.

»Tušil jsem to hned, je to všední a stará historie. A co se stalo dále?«

»Řekl jsem již. Jsou spolu již dva roky a jsou šťastni,« odpověděl vypravující poněkud mrzutě snad proto, že se jeho povídka setkala s tak malým effektem u posluchačů.

»To není žádný román, nemá pořádného konce,« namítal zase onen, »romány se nyní končí smutně. Všední příběh života a nic víc.«

»Ostatně, kdo ví, nebude-li to míti ukrutný konec,« prohodil druhý, »člověk neví, co na něj čeká zítra.«

»Pochybuju, hrozně pochybuju,« mínil zase vypravující, »žijí spolu náramně šťastně. Ona ho téměř zbožňuje. Líbá ho vášnivě a neřekne prý mu jinak než: tatínku.«

»Čert věř ženě,« zabručel zase první a citoval verše z nějaké básně:

„— — má snivé oči, hladké líce
a v srdci hloupost nebo lež . . .“

»A proto tedy dává té žábě s řehtačkou desetník,« promluvím.

»Ano, proto, je prý jeho paní frapantně podobna. Je vidět z toho, že má svou paní rád.«

»Ta žába prodává řehtačky a nosí s sebou jen jednu. Jest to jen druh žebroty,« mínil zase jeden z hráčů.

Rozmluva přešla tím do jiné koleje. Mluvilo se o žebrácích, o preclikářích, řetkvičkářkách, mandolettářích, drátenících a o lidské bídě vůbec . . .

III.

V následujícím čase setkal jsem se se starým pánem v oné hospodě častěji. Rozmluva s ním mě vždy zajímala. Mnoho cestoval, mnoho viděl a dovedl vypravovati. Vypravování jeho nebylo však důkladným líčením té neb oné země, jeho zajímaly jen detaily, jež nenajdete v žádné knize cestopisné a jež bývají často dosti směšny, ale baví vždy.

Och, byly to příjemné večery . . . Byla zima. Venku padal sníh neb mrzlo. V hospodě bylo lahodné teplo, tabákový dým vinul se nám kolem hlav a hromadil se u stropu jako šedivá oblaka, mluvili jsme, smáli jsme se a odcházeli domů spokojeni . . .

Zima pominula. Dny se dloužily, přišlo jaro. Objevily se první řetkvičkářky a kluci a děvčata s narcisky a fialkami. Starý pán vždy koupil kytičku, zabalil ji do tenkého papíru a zastrčil do dírky svrchníku, pověšeného na zdi ... To jistě dá své paní, až přijde domů! myslíval jsem si ...

Přišel květen, Seděli jsme poprvé na dvoře upraveném v zahradu. Korunaté kaštany nad naší hlavou byly obsypány hustě bílým květem. Temně modré nebe plné zářivých hvězd klenulo se nad námi v ohromné výši. Žluté světlo plynu dodávalo listům a květům stromů jakéhos magického půvabu ...

Starý pán přišel toho večera tuze pozdě. Bylo již asi devět hodin.

Vida ho blížiti se vstal jsem a pozdravuji.

Podivný, nevídaný dosud výraz jeho obličeje mě překvapil. Lahoda, roztomilost, dobrota — ty tam, oči zíraly bolestně a zoufale, kolem rtů tkvěl úsměv nevýslovně trpký, kníry, jindy uhlazené, byly rozcuchány a zježeny. Sotva jen poděkoval a usedl.

Mlčel, já mlčel též. Pil rychle. Zadíval se jednu chvíli snětmi stromů k nádherné obloze. Podíval jsem se mimovolně na jeho oči, viděl jsem, že jsou plny slz. Vytáhl jako by nedbale šátek a utřel je.

»Jest zde nějaký kouř dnes, štípe mě do očí,« prohodil suše a mlčel zase. Vzduch byl svěží, kouře tam nebylo.

Náhle dopil a zaplatil. Vzal klobouk a podával mi ruku.

»Pojedu asi na týden do Terstu,« pravil suše.

Než jsem mohl slova promluviti, stiskl mi ruku a odešel.

Přemýšlel jsem o něm. Jednání, vzezření jeho bylo mi nepochopitelným

Za chvíli přišli dva z těch, kteří tenkrát hráli tam v jizbě karty. Usedli ke mně.

»Chudák pan rada!« prohodil jeden, »víte již?« ptal se mne.

»Ničeho, co se stalo?« táži se rychle.

»Eh, dnes mu ujela žena s nějakým hercem či zpěvákem. Říká se, že jeli někam do Terstu či do Vlach. Chudák, je mi ho líto.«

Zmínil jsem se o tom, že zde byl před půl hodinou a že jede ráno též do Terstu.

»Patrně za ní, chudák!« vzdychl druhý, »oh, to ohavné ženské plemeno!«

Usadili se k stolu. Jeden zavadil nohou na zemi o nějaký papír. Podíval se a zdvihl jej. Bylo to otevřené psaní. Na obálce nebylo nadpisu. Vytáhl list z obálky. Nadpis zněl: »Milovaný tatínku!«

»Seděl zde pan rada?« ptal se nálezce.

»Ano,« odpovím, »psaní náleží patrně jemu; vylétlo mu asi nepozorovaně z kapsy, když vytahoval šátek.«

Můj soused zatím četl polohlasně. List ten mě dojal zvláštním slohem. Dávala mu

s bohem jako dcera otci. Děkovala mu a prosila jej za odpuštění. Na poslední větu pamatuji se doslovně: »snad zemru někde v bídě, ale zemru ráda, umříti pro lásku musí být něco báječného. Líbám tě, můj drahý, dobrý tatínku . . .«

»Nu, tu máš tedy smutný konec k onomu románu starého pána,« pravil můj soused, když dočetl, k druhému, vzpomínaje as na tehdejší vypravování. »A co s psaním, vrátíme mu je?«

»Schovej je,« mínil druhý.

Hovořili jsme celý večer o této smutné příhodě, kteráž, celkem vzato, je dnes dosti všední a obyčejná . . .

IV.

Uplynul týden, starý pán nepřicházel. Uplynuly dva týdny . . . měsíc . . . dva měsíce, tři — dosud ani slechu.

V našem kroužku pronášela se různá mínění. Snad žije v Terstu nadobro, snad někde zahynul hořem . . .

K velikému úžasu přišel jednoho večera. Seděli jsme v zahradě. Byl teplý záříový večer.

Přišel zase s tím dobráckým roztomilým výrazem v očích a věčným úsměvem kolem rtů. Tvář měl však opálenou jako cikán.

Podal nám obě ruce a usedl. Zářil radostí nad shledáním se známými.

Nyní začali jsme sypati na něj zvědavé otázky nedotýkajíce se ovšem ani slovem oné smutné minulosti.

»Jo, pánové, trochu jsem se zdržel, byl jsem v Africe,« promluvil tak klidně jako by povídal o procházce Stromovkou.

»V Africe?« žasli jsme.

Ten, který choval jeho psaní u sebe, vytáhl je nyní z kapsy a podával je starému pánu.

Díval jsem se v tu chvíli upřeně do jeho očí. Podíval se na ně a poznal je. Nehnul však ani řasou a zastrčil je klidně do kapsy.

»To je od ní,« prohodil klidně po chvilce; »já to asi tehdy zde vytrousil. Škoda jen, že jsem ji nezastihl. Chtěl jsem jen vidět, je-li šťastna. Nu snad bude. Škoda jen, že jsem ji nezastihl,« opakoval ještě jednou, »vezl jsem jí pár zlatých, kdyby snad potřebovala něčeho . . . Nezastihl — nezastihl, zajel jsem si za to do Afriky . . .«

Hleděli jsme na něj s obdivem.

Slovo »Afrika« vzbudilo ve mně steré představy. Bílé domy s plochými střechami, tajemné haremy, zastřené ženy, snědí Arabové, palmy, žirafy, hyeny, poušť, Karthago — vše to mi vířilo hlavou.

A starý pán napil se klidně a vypravoval: »Pánové, vyjel jsem od Gibraltaru a projel celou severní Afrikou až k Alexandrii,

ale nic mě tak nezajímalo, jako africké záchody. Úžasně originální a přece prostá věc! Vykopá se v zemi jáma, zarazí se podle ní kůl . . . Kůlu toho se člověk drží . . .«

Homerský řev smíchu nás všech jej přerušil. To byl zase starý pán!

»— — když je jáma plná, zahrabe se, kůl se vytáhne a zarazí se pár kroků dál, u něho se vyhrabe nová jáma a . . .«

To bylo vše, co zpozoroval pan rada na své tříměsíční cestě po Africe.

Více jsme se od něho do dnes nedověděli . . .

PROSTÁ HISTORIE.

Gabriela byla na dívku skoro až příliš vysoká. Zdálo se maně, že neví, jak má hořejší polovici těla držeti, i při chůzi i stojíc klátila se chvilkou brzy stranou, brzy ku předu, což jí konečně i slušelo. Byla brunetka; v tmavých očích jejích dlela přísná vážnost, jež ustupovala chvílemi roztomilému úsměvu. Na bledých lících měla několik pih; přiměřený nosík a krásná ústa přispívaly k harmonii celého obličeje, černé vlasy v nejmodernějším účesu byly přímo nádherny, vyrůstaly i ze šíje a sčesány nahoru dodávaly aristokratickému profilu jejímu neobyčejného půvabu.

Matka zemřela jí záhy, vychování její řídil otec, vysloužilý major, obstárlý elegán, nadšený přítel všeho francouzského; později podlehla vlivu bratrovu, kterýž vrátiv se z akademie, stal se důstojníkem v Praze. Gabriela přijímala znenáhla na se mužské způsoby, otec naučil ji kouření a klení, od bratra pochytila ton, obraty a fráze řeči, ostatní doplnila jí lektura francouzských románů — Gabriela byla emancipovanou, moderní ama-

zonkou. Otec miloval ji vášnivě, ona však mu láska jeho nesplácela. Poslouchala ho na oko, dělala však, co sama chtěla. Bratr si jí později mnoho nevšímal.

Jediná bytost, kterou měla na světě opravdu ráda, které ničeho netajila a pro kterou by byla udělala všechno, byla její přítelkyně, s níž se seznámila v dívčí škole. Byla to slabá, malá dívka, plná smíchu a humoru, časem jizlivě vzteklá, se světlými vlasy a modrýma očima. Zvala se Emma. Byly po celý skoro den pohromadě, vždy stejné šaty, vždy jedna myšlénka, jeden téměř dech.

Nápadníků měly dosti, bylyť dobrými partiemi, než i horkokrevní mladíci i vážní muži odcházeli od nich po krátkém čase jako politi, buď bezohledností Gabriely neb vtipem a smíchem Emminým.

*

Bylo to v lednu, ve velkém bále na Žofínském ostrově. Před osmou hodinou, před začátkem plesu, seděla Gabriela na povýšeném sedadle a zírala po sále. Bylať právě zaplašila několika chladnými slovy asi čtvrtého tancechtivého člověka a čekala na Emmu. Ctitelkyní tance nebyla, ráda však se dívala na tu proplétající se a kolébající lidskou pestrou směs.

Emma přišla. S ní přicházel mladý muž, ještě menší než ona, s pořidlým světlým

vlasem na velké hlavě, ze zarudlého jeho obličeje zíraly dvě hezké bledě modré oči na Gabrielu. Jeho frak se leskl hedvábným téměř leskem, v podpaží nesl claque.

Gabriela postoupila jim vstříc: »Proč tak pozdě?« ptala se přísně.

»Můj bratr Karel,« představovala Emma místo omluvy mladíka, »přijel k večeru, chtěl jíti s námi, čekala jsem na něj, je pohodlný i při toilettě.«

Gabriela přeletla zatím zrakem po malé postavě Emmina bratra. Dívala se na ně trochu přes rameno a kolem rtů jí zahrál posměšek, pak se strojenou vážností se uklonila.

»Zůstanete nyní v Praze, pane Karle?« ptala se ledabyle.

»Ano, slečno, trvale, mám toho cikánování po světě již dost,« odpovídal zíraje stále na ni.

»Odpusťte, musím Emmě něco říci,« prohodila Gabriela chladně a naklonila hlavu k uchu jeho sestry.

Karel porozuměl.

»Ruku líbám, slečno,« poroučel se a odešel na druhý konec sálu.

Gabriela vypukla v smích: »Ten knoflík je tvým bratrem, prosím tě, od kdy?«

»Byl dlouhá léta na venku, jak jsi slyšela, stavěl kdesi v Tyrolsku dráhu, jest inženýrem,« odpovídala Emma.

Gabriela se rozhledla po sále, přehledla skoro přes hlavy všech, kteří ve velikém kruhu tam chodili promenádou.

»Hleď ho, dala se do smíchu, »stojí tam na druhé straně sálu, pod zrcadlem, to je hotový Lilipután, a jeho obličej dělá dojem dokonalého flamendra.«

»Nesměj se mu, dívá se stále na tebe,« napomínala ji Emma.

»Bojíš se ho?« vysmívala se Gabriela.

»Ne, ale ty jeho řeči, to je hotový kazatel,« odvětila Emma vážně. »Škoda ho, měl jít k jezovitům,« prohodila s lehkým nuceným smíchem.

Tanec začal. Obě přítelkyně seděly. Přiblížil-li se kdo, dostal obyčejně košem.

Emma šla v jedné pause k matce. Na cestě zastavil ji bratr.

»Emmo, řekla Gabriele, že chci s ní tančit čtverylku« (Oslovoval svou sestru jako ona jej v třetí osobě.)

»Proč jí to neřekne sám?«

»Nerad bych dostal košem z první ruky.«

Emma se vrátila k přítelkyni a vyřídila jí to.

»To bude dojemné,« a Gabriela odhrnula trochu horní ret, »celý sál se bude na nás dívat. Ať, co mi do koho, řekni mu, že třeba dvě.«

Emma mu donesla tu odpověď.

»Že jí děkuji,« pravil a usmál se.

Tančili prvou čtverylku.

»Proč jste nepřišel sám, byl by vám ten koš z první ruky býval tak bolestný?« byla první slova Gabrielina.

»Nevím, slečno, jaktěživ jsem ještě koše nedostal.«

»Snad jste vůbec jaktěživ nevyzval nikoho k tanci?« ptala se pichlavě.

»Až do dnes jenom známé,« odpovídal klidně.

»Tím větší tedy čest pro mě, ne?« zněl týž pichlavý ton.

»Ne, slečno, vyznamenání, milost, štěstí, či cokoli chcete, pro mě. Dala jste dnes již několik košů —«

»Prosím, žádnou domýšlivost, tančím s vámi jen pro effekt; hleďte, jak se na nás všichni dívají,« přetrhla mu úsměšně řeč a pohodila hlavou.

»Tak slečno?« pravil Karel ledově, »pak jsme dotančili. Prosím, udělejte mi poklonu.«

»Proč?« Gabriela se zarazila.

»Jinak ji udělám já, jdu ze řady a nechám vás zde stát; rychle!« pravil velitelsky.

Gabriela se poklonila, Karel se omluvil u protějšku a odvedl ji k sedadlu, poklonil se ještě jednou a beze slova odešel.

Gabriela zírala ztrnule za ním.

Bylo po čtverylce, Emma, která též byla tančila, přišla.

»Nu, šlo to?« ptala se vesele.

»Mám vztek,« odsekla Gabriela a mlčela.

»Co je ti? Proč?«

»Nech mě.«

Po chvíli jí pověděla vše. »To mi neřekl ještě nikdo na světě, zabila bych ho za to,« a svírala své malé ruce v bílých rukavičkách do pěsti, »ale je přece galantní, nechtěl mě pokořit před lidmi, raději to snesl sám. A to je to, co mě nejvíce zlobí . . . Ostatně udělal dobře, klátila jsem se nad ním jako hodinové kyvadlo, obrácené špičkou vzhůru. Než, já si s ním ještě promluvím. Toho mu nezapomenu nikdy . . .«

Seděli chvíli mlčky.

»Emmo,« promluvila Gabriela po chvíli. »už mě to zde nudí, pojď domů.«

»Zlobíš se ještě?«

»Ani mě nenapadne,« usmívala se nuceně Gabriela a rozhlížela se po sále.

Tam zase pod zrcadlem stál Karel. Hleděl na ni klidným pohledem. Pohledla na něj ledově a odcházela s Emmou ze sálu . . .

*

As za deset dní na to setkali se podruhé. Bylo to za mrazivého nedělního odpoledne, kdy přišla Gabriela k Emmě na návštěvu.

Vkročivši do vytopeného pokoje, zarazila se. Na fauteuilu blízko kamen seděl Karel vedle své sestry.

Uklonila se obřadně a posadila se proti nim. O jednání svém na plesu nezmínila se ani slovem.

Obě dívky po krátkém všedním hovoru zapálily si cigaretty. Gabriela polykala kouř.

»Škodí vám to slečno,« prohodil Karel suše.

»Je snad též medikem pan inženýr?« pravila křivíc posměšně rty.

»Nebyla to rada, byl to můj subjektivní úsudek.«

»A tak, pardon.«

Zase chvíle mlčení.

Polykala kouř dále. Karel hleděl na ni bolestně a zároveň vztekle.

»Slečno, přestaňte s tím vzdorem, nejste tomu zvyklá, vidím to na vás, ničíte si plíce, je mi vás líto,« pravil tesklivě.

Gabrielu jako by bodl. »Já vám vzdorovat? Proč? Jste domýšlivým pane! Je mi vás proto také líto,« pravila podrážděně. Dokouřila cigarettu a odhodila zbytek.

Karel rychle vstal, podal jí jinou a zapálil.

Gabriela se zarděla, však nepoděkovala. Kouřila dále a polykala kouř stále. Když dokouřila, Karel ji podal zase jinou. Vyslala na něj vždy zlostný pohled, cigarettu však vzala.

Nemluvilo se skoro ničeho.

Gabriela začala po nějaké chvíli blednouti. Odhodila polovici cigaretty.

»Slečno, vám je zle,« usmál se Karel.

»Není,« a chopila vzdorovitě odhozenou cigarettu.

Za chvilku šla již domů.

»Tvůj bratr je protiva. Nenávidím ho,« zašeptala Emmě při loučení.

Karel jí nedoprovodil ani ke dveřím.

*

Po celý týden nemluvila Gabriela o ničem jiném, než o Karlovi.

»Nenávidím ho na smrt, je to domýšlivý trpaslík! Co si jen myslí? Snad, abych změnila k vůli němu pořádek celého života? Je to drzý člověk, je to hrubián! Člověk jde od vás, a on mě nedoprovodí ani ke dveřím! Arrogantní chlap! Do toho pokoje by se nevešli všichni ti, kteří by byli v sedmém nebi, kdy by se jim dostalo té cti, býti se mnou pohromadě celé odpůldne! A on sedí, hřeje se u kamen! Kouká na mne tak jako na tvoji almaru! Ostatně co mi po něm,« tu na chvíli umlkla a pak začala znovu . . .

*

»Zítra přijdu k tobě,« pravila v sobotu na to Emmě Gabriela, »bude tam zase ten Lilipután?«

»Neřeknu mu ničeho, nebude tam,« odpověděla mu Emma.

Gabriela se zamyslila. Šly spolu kus cesty mlčky.

»Poslouchej, Emmo,« prohodila konečně, »pozvi ho, ať přijde, ať si nemyslí, že se ho bojím . . .«

Karel mluvil téhož dne se svou sestrou. V hovoru se ho ptala, co soudí o Gabriele.

»Nenávidím ji,« odpověděl úsečně a zamlčel se hned.

»Karle, bude zítra doma? Gabriela přijde.«

»Třebas.«

*

Byla neděle.

Gabriela zastihla Karla u piana. Hrál právě jakousi kostelní píseň. Jak vešla, přestal.

»Račte jen pokračovat,« vyzývala ho chladně.

»Máte ráda kostelní písně?«

»To ne, ale obětuji se.«

»Nejsem tak neskromný. Není třeba,« pravil a zavřel piano. Vstal, otevřel sestřinu skříň a vyňal škatulku cigarett.

»Smím vám nabídnout?« podával jí.

»Prosím,« vzala si cigarettu. Karel ji zapálil. Gabriela polykala kouř zírajíc vzdorovitě na toho trpaslíka.

Byl dnes nějak klidný. Díval se oknem na protější střechu, ozářenou sluncem. Sníh tál a stékal v hustých kapkách na zem. Po hřebenu prohánělo několik vrabců.

Emma vyšla ven připravit čaj.

Gabriela se zdvihla, odhodila cigarettu a přistoupila k pianu.

»Pojďte něco zahrát!« žádala ho zjemňujíc hlas.

»Poroučíte?« tázal se od okna.

»Hrajte cokoliv.«

Usedl k pianu. Ona se posadila stranou od něho zírajíc mu stále do tváře. Zahrál valčík: Moje královna.

»Něco smutnějšího,« pravila měkkým hlasem.

Přejel po klavesách, jako by hledal ton. Pojednou spustil velikonoční. Stabat mater dolorosa . . .

Hrál krásně. Oči se mu leskly pohnutím. Na Gabrielu se ani nepodíval.

Ona seděla takřka ani nedýchajíc. Každý ton pronikal jí až k srdci. Sladkobolný pocit, dosud nepoznaný, rozléval se její hrudí. Podepřela skráň rukou dívajíc se stále na Karla.

Přehrál celou sloku.

»To jest hymnus bolesti,« prohodila Gabriela tiše.

»Vy to chápete?« ptal se s ironickým přízvukem na slůvku »Vy«.

»Nejsem člověkem?«

»Skoro ne,« pravil přísně.

»Zač mě máte?« tázala se téměř bolestně.

A nyní se rozpředla mezi nimi zvláštní rozmluva. Jako zadržený vodopád proudila řeč Karlova, k níž Gabriela jen tu a tam odpovídala gestem. Oči se mu leskly téměř horečně, obličej plál hněvem, na čele vyvstalo několik vážných vrásek. Gabriela zírala na něj s úžasem.

»Jste jednou z těch loutek,« pravil, »jimž je jejich »já« vším. Jím měříte svět, život, sebe, domníváte se, že jste tím nejdokonalejším tvorem pod sluncem, nemáte citu sama, netušíte ho ani u jiných. Jste samolibá, despotická žena, která vidí štěstí v tom, že může kráčet životem po shrbených šíjích mužů, kteří jsou tak hloupí, že jí je sklánějí, jste proniklá ideami bláznivých románů, emancipační horečkou a touhou imitovat, bůh ví, kterou rekyni, již zrodil nějaký fantast-spisovatel, — a zatím tomu všemu nerozumíte, ba nejste ani schopna rozumět. Vždyť nemáte kardinální podmínky k tomu, nemáte vnitřního života. Žijete způsobem zvěře, žijete jenom pudem —«

»Vy mě nenávidíte!« vzlykla.

»Proč vám to povídám? Proč vám kážu? Co mi konečně do vás? Žijte tak dále, máte pravdu, šlo to tak dlouho, půjde to zas... Protančetež životem po svém způsobu, mně je to konečně jedno! Najdete jednou hlupáka muže, který odnese trest za hříchy vašeho vychování, vaší povahy, vaší lektury, všeho!... Lituji ho...«

»Karle, nemučte mě!« prosila a sepjala ruce, »nejsem tak špatna!«

»Aj, dvakrát jste mně vmetla do tváře slovo: domýšlivost! Vracím vám je. Ano, vy jste andělem a ten svět, je tak špatný! Vy jste dobrou a nevinnou dívčinou, ale svět

vám vrhl do hrudi led, a v něm ustydlo vaše srdce —.«

»A proč mi to povídáte, proč?« ptala se Gabriela chvějícím se hlasem a chopila jej za ruku.

Utrhl ji.

»Proč?« opakoval podrážděně, »proč? Protože . . . protože . . . nu, smějte se mi, jako se smáváte jindy, máte o jeden trofej víc . . . protože vás mám nevýslovně rád . . . ano, rád . . . smějte se mi . . .«

Chopila ho znovu za ruku a přitiskla si ji k čelu.

»A je to pravda?« ptala se bojácně a sotva slyšitelně.

Karel jí pohledl do očí. Na řasách se jí třpytily slzy . . .

Přitiskl mlčky její bílou ruku ke rtům.

A ona pomalu a jaksi bezmocně skláněla svou hrdou hlavu k jeho rameni, její oči měly výraz odevzdání se, její ruka hladila něžně prořidlý jeho vlas — starý konec každé ženské revolty, requiem emancipace, konečné slovo ženské otázky atd. atd. —

Emma vstoupila s čajem . . .

FAUST A DON JUAN.

Po ulici ubíral se volným, vážným krokem starší pán. Zažloutlý obličej jeho byl lemován tmavým přistřiženým vousem, jenž místy prokvetal do běla, v ušlechtilých jeho očích dlel jemný, melancholický lesk, na čele, pokud je klobouk nezakrýval, bylo vidět síť hlubokých vrásek, pěkný jeho nos byl při nozdrách trochu rozšířený a špička jeho červenala se jemným karmínkem — následek to požívání šňupavého tabáku.

Měl černý šosatý kabát, z jehož kapsy mu vykukoval cíp modrého šátku, boty měl s dvojitou podešví, v ruce silnou hůl se zahnutým držadlem.

Melancholické oči jeho dívaly se s jemnou resignací po lidech a ulici. Na pozdravy mimojdoucích děkoval s líbezným úsměvem, mávaje vždy bílým slaměným kloboukem s černou pentlí v parabole vzduchem, při čemž objevila se vždy na jeho hlavě veliká bělostná pleš. Děkoval milým sympatickým hlasem, říkaje »Služebník, pane,« neb »Dobrý den, pane.«

Na padesát kroků proti němu kráčel druhý, taktéž již starší pán. Oblek jeho byl bezvadný. V dírce rozepjatého kabátu měl několik konvalinek. Na vestě houpal se zlatý třpytný řetěz. V pestré kravattě měl jehlici s malým bronzovým koněm a jokeyem. Na nohou měl špičaté lesknoucí se šněrovací střevíce. Ruce malé, aristokratické skrývaly se ve tmavě žlutých rukavičkách, pravici nesl hůl téže barvy jako rukavičky, se stříbrným kováním, na němž byl vyryt monogram.

Obličej jeho byl interessantní. Trochu mdlé černé oči s dlouhými řasami a hustým obočím vyzíraly zpod střechy slaměného klobouku. Nos jeho byl skoro řecký, v prostředku tenký. Tvář zarostlá tmavým, šedivějícím vousem, jenž byl po francouzském spůsobu na bradě ve špičku zastřižen. Pán ten měl hrdé držení těla, pevnou chůzi a kouřil jemnou cigarettu, jejíž modrý dým odfukoval s rozkoší nozdrami, bruče si při tom nějakou modní písničku.

Tito dva se tedy potkali. Pohled, rozpjetí ramen — a leželi si v náručí.

»Šlechetný Done!« zvolal prvý pohnutě.

»Doktore, Fauste!« volal elegán, líbaje ho.

V tom šel chodníkem jakýsi párek tlustých lidí. Vrazil do objímajících se, kteří se pustili a ustoupili s chodníku do prostřed ulice.

Zde stáli chvilku mlčky, zírajíce s radostí jeden na druhého.

Don Juan se setkal po dlouhých letech s doktorem Faustem!

»U čerta, doktore,« ozval se po chvíli Don Juan, »kde jste se zde vzal? Jak se vede? A vlastně se divím, že jste posud živ! Než, pardon, prosím, neodpovídejte ničeho, pojďme raděj tamo do vinárny a oslavíme sklenkou červeného moku naše shledání a povíme si vše.«

Faust zavrtěl melancholicky hlavou. »Nepiji vína vůbec,« řekl vážně.

»Tedy sklenku plzeňského,» doléhal Don Juan.

Faust se podíval na velké stříbrné hodinky. »Nu,« pravil, »hodinku času mám, pak musím, bohužel, za svým povoláním.«

»Aj, čerta, doktore,« divil se Don Juan, »čím pak to jste nyní?«

»Profesorem chemie a fysiky na zdejší průmyslové škole,« odpovídal Faust tiše, »složil jsem zkoušky také z filosofie, doufaje, že se stanu professorem na vysokém učení, než má filosofie byla příliš pessimistickou a tudíž mladíkům prý záhubnou. Ostatně,« dodal, »jsem i takto spokojen. Za hodinu musím však nevyhnutelně do školy.«

Zatím došli do pivnice.

»A nyní, drahý doktore,« pravil Don Juan, zvedaje sklenici s velkou bílou portou, »připijme si a pak povídejte.«

Ťukli si a připili si na stálé zdraví.

»Věru nevím, kde začít,« vzdychl Faust

utíraje si zapěněný vous, »můj život, jak je znám světu, jest propleten samou lží.«

»Právě tak u mne,« svědčil Don Juan živě.

»Byl jsem kdysi mlád,« začal Faust vážně, »a miloval jsem . . .«

»Ah, Markétka?« přerušil jej Don Juan.

»Ano, Markétka,« pokračoval Faust, »jak jsem ji miloval! Jak byla krásná! Sedávala u šicího stroje, Singrovky to krásné práce, a zpívala:

Můj klid ten tam
v mém srdci tíž . . .

Příteli, to byl anděl! Tak jemná, tak dobrá v povaze, hospodyně výtečná! Měla andělské modré oči, rusé vlasy — vzor krásné spořádané německé panny! Jak jsem ji miloval čistě, ideálně! Věřte, Done, byl bych si ji vzal!«

»Ideálně? Doktore,« hrozil mu prstem Don Juan, »četl jsem tu historii nějak jinak!«

»Done Juane,« odpověděl Faust vážně, »řekl jsem vám, že historie moje, jak jest psána, jest plna nestoudných lží. Však jsem chtěl již pana ministra Goetheho, který tu historii psal, žalovat, než pár přátel mi to rozmluvilo. Byl to starý pán a měl zásluhy o literaturu a národ; než k věci. Nemohl jsem si Markétku vzíti, neměl jsem tehdy žádných zkoušek, provdala se za lekárníka — a já odešel s rozervaným srdcem ze své vlasti. Historie s čerty jest hloupá smyšlenka a rovněž historie Marketky v oné básni . . .«

»Pardon, doktore, nekouříte?« tázal se Don Juan nabízeje mu pouzdro s cigarettami.

Faust zavrtěl hlavou, vytáhl stříbrnou tabatěrku a šňupl si.

»Ah, tak!« usmál se Juan, »a dále?«

»Nu, jsem zde, jsem professorem, váženým člověkem vůbec, vedu mládež k tomu, co dobrého, a spisuji.«

»Aaa?!« divil se Don Juan. »Co?«

»Vydal jsem populárním slohem psanou knihu: »O účinku bouřky,« odpovídal Faust skromně; »žáci moji mne milují — jsem spokojen. Časem jen nadávám na básníky. Poesie jest nešťastná choroba lidstva, která spůsobila již mnoho zlého.«

»A ženy?« ptal se Don Juan zvědavě.

»Tempi passati!« odpověděl Faust mávnuv rukou. »Ostatně,« dodával důvěrně, »miluji zase ... a tentokrát myslím ... Než co vy, můj drahý Done? Jak žijete? Co děláte?«

»Zlé časy,« odpovídal Don Juan, »ženy jsou moudřejší než já; těžko je žít. Pravda, provedl jsem leccos, básníci to však tuze vykrášlili, skutečnost jest jiná ... Hanba povídat ... Ročně pár žalob pro paternitu, pár soudů pro urážku na cti, ondy i žaloba pro dluhy ... Zlý život, doktore ... Ovšem, kde má člověk ty peníze stále brát? Hanebné časy ...«

Faust se podíval na hodinky. »Musím jít. Sejdeme se ještě?«

»Sotva, odjedu navždy odtud.«

»Dnes?«

»Ano, dnes.«

Dopili a šli. Na ulici se zastavili.

»Musím tudy,« povídá Faust, ukazuje v pravo.

»A já na levo,« dí Don Juan.

»Příteli, s bohem!«

»S bohem, žijte blaze!«

Objali se a chladně políbili. Rozešli se různým směrem. Faust kráčel zvolna jako člověk vážený. Don Juan šel svým šviháckým pevným krokem. Po chvilce stanuli zase. Ohlédli se.

»Sevšedněl,« řekl si Don Juan, kyna Faustovi.

»Sevšedněl,« řekl si Faust, kyna Don Juanovi. A zdvihnuvše klobouky, obrátili se a šli dále . . .

IDYLA MEZI BODÁKY.

Již ani nevím, jak se to hnízdo jmenovalo. Nezáleží na tom. Kdybych na krásně věděl, nemohl bych říci víc, než pouhé jméno. Setník, který mi tuto vzpomínku svou vypravoval, nebyl přítelem popisů přírodních v tom smyslu, jak my spisovatelé se jimi rádi blýskáme. Jemu, zkostnatělému vojákovi, byl krásný jen ten kraj, kde mohl hezky operovati se svou compagnií, ostatně mínil, že hleděti na krajinu jinak, jest nesmyslem.

Najdeme prý takové důkladné popisy v románech, a co je to? Slova, lesklé věty a dohromady nic. A také to nikdo nečte, a kdo to čte, ten přec neví, jak ten popsaný kraj vypadá.

A tak prý řekne jen, že to bylo v roce 1882 v Hercegovině, v onom hnízdě — — —

Ano, takový byl úvod jeho vypravování, které hodlám v následujících listech reprodukovati. Žel, že budou mi scházeti výrazná gesta martiálního vojáka. Jeho ruce, nohy, ústa, oči, obočí, ton hlasu, vše bylo v činnosti. Byla to tak případná illustrace, že jsem jaktěživ neviděl zdařilejší. Jeho slova při nich

žila. Myslím, že můj setník by byl býval znamenitým mimem nebo deklamatorem. Žel, pravím ještě jednou, že nemohu to vše podati. Mám jen slova, slova . . .

Byl jsem vyslán do toho prokletého hnízda se svou compagnií jako detachement. Měl jsem dáti patrouillami prohlížeti krajinu, prolézati baráky a kuly, pátrati po zbraních a podezřelých lidech. Pokračování toho tedy, co jsme již rok prováděli. Kvasilo v tom lidu poznovu, a povstání před čtyřmi roky udušené začalo znova proskakovati nepříjemnými plaménky.

Dorazili jsme k polednímu na místo. Představte si ulici z chalup, špinavých, zubožených, na prazích zevlují na vás utrápené hercegovské nehezké ženské, drobné děti drží se jich za sukně, tu a tam nějaký chlap s netečným obličejem odfukuje z dýmky modravý kouř — a představte si ještě jednu takovou ulici, která onu první protíná křížem. Taková byla naše stanice. Ve středu, na jakési návsi, stála zděná budova, ve které se v r. 1878 bránilo asi 30 povstalců, až jim chytla střecha nad hlavou; byla potom opravena a sloužila našim za kasárna. Když byl v zemi pokoj, usídleny tam nějaké úřady, které den před naším příchodem se přestěhovaly. To byl nyní náš domicil.

Než to jsou všecko věci, jež nepatří vlastně ani k mému vypravování. Pozoruji, že se stávám žvavým jako stará bába. Je to

vlastně vina mé paměti; kdykoli si na tu dobu vzpomenu, vyhoupne se všecko přede mnou hezky chronologicky, se všemi podrobnostmi, a já se v tom kochám jako holčice v zamilovaném snění. Což však vás to může bavit! . . . Začnu jinak.

Trávili jsme v té vsi již asi měsíc. Život ten při všem lopocení a trmácení byl jednotvárný jako tikání hodin. Patrouilla za patrouillou odešla, přišla, tu s výsledkem, tu bez výsledku, časem vytrhl jsem s celou compagnií, slídili jsme, exercírovali atd. atd. Nejlepší chvíle ze všeho byly večery. Zařídili jsme si jednu jizbici za kasino a vykrášlili a zpohodlnili jsme ji, jak jsme jen mohli. Můj nadporučík Wenzl (je nyní v Sedmihradsku kdesi u X. regimentu a také setníkem) koupil za fatku někde pár pestrých koberců, rozvěsili jsme je po stěnách jako draperie; poručík Newsümal připevnil do průčelí nad stůl celou svou sbírku povstaleckých zbraní: dvě pušky, vykládané stříbrem, pět handžárů, pokrytých místy rzí, o níž však tvrdíval, že jsou to stopy krve, a obrovskou pistol, kterou každý z nás musil držet oběma rukama, chtěl-li z ní vystřeliti. Stůl nehoblovaný byl dědictvím po garnisoně z r. 1878. Dvě a dvě bedny, pokryté ložními pokryvkami, sloužily nám za pohovky. Abych nezapomněl: já přispěl k vyzdobení kasina podobiznou generála Gablenze (kteréhož měl můj otec ve zvláštní úctě; byl totiž povýšen od něho na bojišti

u Düppelu za majora, a podobizna ta byla mi drahou památkou po něm). Voják, který ji tahal z mého kufru, rozbil sklo, Newsümal ji pověsil malebně pod své zbraně.

Tam jsme večer sedali, kouřili a hovořili. Pilo se víno a čaj. Wenzl rád vypravoval anekdoty, Newsümal své kousky z kadetní školy a časem sentimentální eventuality z příštích bojů, kde si rád věšel gloriolu padlého hrdiny kolem čela nebo, vzdychal po nějaké krásce, která prý tam daleko u nich jistě na něj myslí; já je poslouchal a když jsme se rozehřáli, bručeli jsme vesměs nápěvy hercegovských písní, tak monotonní a přec tak smutné. Ke dvanácté vzal každý svou pokryvku s pohovky a šel spat, až na toho, jenž měl službu. Ten zapálil cigarettu vtiskl čapku do čela, sebral patrouillu a vyšel do noci . , .

Bylo jednoho večera v listopadu. Seděli jsme v kasině dva: já a Wenzl. Newsümal měl se vrátiti z obchůzky. Zároveň jsem očekával druhou patrouillu, kterou jsem vyslal pod velením nadmyslivce směrem ke hranicím Černé Hory. Hranice byly vzdáleny as jen půldruhé míle.

Pili jsme čaj. V železných kamnech praskal vesele oheň a hřál. Kolem oken hvízdal smutný vítr, venku se bělal sníh . . .

Bylo asi osm hodin. V chodbě zavzněly kroky, velení — to vrátila se patrouilla s nad-

myslivcem. Povstal jsem a čekal na jeho ohlášení.

Otevrou se dvéře a veběhne — dáma. Za ní nadmyslivec.

Dáma vysoká, štíhlá, v cestovním plášti, malou tašku v ruce. Ustrašené její veliké, hnědé oči upírají se na mne! A nadmyslivec poslušně hlásí, že je tady, že s touto dámou setkal se as hodinu cesty od černohorských hranic; jela na soumaru samotna, na jeho otázky že odpovídala cosi neznámou řečí, že se mu zdála být tuze podezřelá a že ji proto přivedl. Po celé cestě prý křičela, chtěla utéci, pak mu dávala svou tobolku, což prý podezření jeho utvrzovalo.

Při této suchým vojenským tonem přednášené řeči dívala se dáma brzy na něho, brzy na mne, náhle přistoupila ke mně a spustila pravý proud slov, z nichž jsem nerozuměl ani jedinému! Jen tak povšechně jsem poznal, že je to ona řeč, jež nás stála kdysi v krásných dobách mládí v akademii v Novém Městě za Vídní tolik potu a tolik namáhání, a která přes to tak málo se ujala v naší paměti — frančina! A při tom spínala ruce a hleděla na mne tak prosebně a zas tak vábivě, že jsem se chvěl . . .

Ohlednu se kolem. Wenzl díval se na nás vypoulenýma očima, při tom však jako pravý švihák nezapomínal pravidla slušnosti: zapínal si rozepjatou bluzu a uhlazoval rozcuchané vlasy; nadmyslivec stál posud jako

svíčka. Hleděl na mne vážně a služebně očekávaje dalších rozkazů. Pokynul jsem mu, odešel.

A dáma, šermujíc mi malýma rukama ve švédských rukavičkách téměř před očima, spustila znova. Akcentovala některá slova, výkřiky — a já zase nerozuměl praničemu. A při tom ten její hlas zněl tak bázlivě a nevýslovně opojně.

Pohleděl jsem na Wenzla, ptám se, zda rozumí. (Studoval též na Akademii.) Zavrtěl jen hlavou.

V hlavě mojí hučelo cos jako povodeň, která nesla trosky mých vědomostí. Vzpomínal jsem, poslouchal — nadarmo. Náhle, jako by mnou projel blesk. Lapil jsem jednu tu trosku! A vypravím ze sebe: »Plus lentement « (Pomaleji.) Hned však mně napadlo, jak úsilovně nám kdys setník v Akademii vpravoval pojmy o slušnosti a dobrém tonu frančiny. Dodal jsem rychle druhou trošku, obvyklé: »Je vous prie.« (Prosím.)

Účinek těchto dvou vět, mimochodem řečeno s přízvukem bůhví jakým pronesených, byl báječný: myslil jsem, že mně padne okolo krku. V očích jí zasvitlo, zazářilo, a její rtíky sypaly nyní celé krupobití slov, při nichž dřívější rychlost její řeči se stupňovala v netušený superlativ. Viděl jsem, že jsem docílil opak toho, čeho chtěl jsem dosíci.

»Plus lentement, je vous prie,« opakuji znova prosebně.

»Plus lentement, je vous prie,« papouškuje za mnou Wenzl.

Dáma ustala. Rozhlédla se po kasině pátravě tím pohledem, jakým hledáváme židli v pokoji, a na pochodech při odpočinku kámen.

Byl bych si s chutí jednu vsadil. Zapomněl jsem při všem tom rozechvění vybídnout ji, aby se posadila. Ovšem snad také proto, že jsem již rok neviděl civilisované ženské tváře.

»Prenez place, madame,« (sedněte si, paní,) vyrazím skoro zlostně ze sebe a ukazuji jí na svou pohovku.

» — je vous prie,« dodal Wenzl.

Usedla. Sundala tašku a hodila ji na zem. Svlekla plášť tak rychle, že jsme oba s pomocí svou přišli pozdě. Wenzl se ho galantně chopil a položil jej jemně na svou pohovku. Já položil k němu její malý, cestovní klobouček. Když jej sňala, pohodila hlavou a přitiskla si ke skráním rozcuchané vlasy.

Díval jsem se na ni s údivem. Byla po čertech pěkná. Takový nějaký měkký obličej: nic energického, jen ty veliké, hnědé oči. A ty zrovna míhaly se jí pod černými, dlouhými, hedvábnými řasami, jako když si pohráváte ostrým handžárem. Její koketní, roztomilý nosík ty blesky trochu mírnil, zdálo se mi, jako by říkal: »Nebojte se, nejsou tak zlé . . .« A ta brada! Byla jako vysoustruho-

vaná. Okrouhlá, bělounká, že by se byl člověk s chutí do ní zakousl. Byla pořádně promrzlá; tenké rty jí zahrávaly do modra, tváře bledé jako stěna, že se mi zdály až hubené, jen malá ouška byla červená jako cinobr. A teď si myslete, že kol toho obličeje jsou vlasy černé jako uhlí a světlem naší lampy se lesknou na skráních, jako by posypány zlatým práškem.

Usedli jsme naproti ní. A nyní se pomalu rozplítal gordický uzel jejího záhadného zjevení. Mluvila pomalu, já i Wenzl jsme napjali takřka veškeré nervy, větu za větou jsme překládali, pokud jsme mohli; nemohli-li jsme, tu na pouhé naše: »Je ne comprends pas« (nerozumím) kroutila, měnila a točila dáma tu větu tak dlouho, až jsme pokývli hlavou.

Bohatá Pařížanka, emancipovaná šestadvacetiletá slečna, která měla, co hrdlo ráčí a fantasie si může přát, a nevěděla samým rozmarem, co dělat. Četla něco o té Angličance miss Irby, která procestovala kdysi Bosnu a Hercegovinu, stopovala průběh okupace v roce 1878, viděla obrazy nějaké z těch krajů ve výstavě a v časopisu, četla v žurnálech, že jsou obě země pacifikovány — a tu ji pojala touha spatřit ty sněžné hory, města s bílými minarety, Hercegovce s oholenými hlavami, Hercegovky, jež pějí písně a tančí podivné tance, tu a tam doufala vejít v turecký harém — vůbec, bůhví, co dou-

fala zde všecko spatřit, a bůhví, kde se toho všeho dočetla! A vypravila se tak, jako by si chtěla vyjet u nich někam do Versaillu; mínila, že zde přece musejí býti krámy, kde lze koupit čisté prádlo, a hôtely, kde lze spát a dinirovat! Doma jí nezdržovali: Koukali asi na tu cestu a její cíl tak jako ona. Sedla na vlak a jela do Marseillu, odtud po lodi do Kotoru a na Černou Horu. Jakýsi černohorský ministr, s nímž mluvila, ji prý strašil a zrazoval — a ona? Nabývala jen špatného pojmu o slavné hrdinnosti Černohorců vůbec a ministra toho nazvala v duchu filistrem.

Vyjela přes hranice. Tu bylo již hůř. Její illuse pouštěly barvu. Zima, nepohoda, bídná cseta, a což když přijela do vesnice! Líčila ji zrovna tak, jak jsem já prve popsal naši stanici. Jedla, pravda, ale bylo to něco, co nám nedovedla popsat a co my nemohli uhodnout. Teď ji síla opouštěla, a trochu se viklala ve svém předsevzetí — ale chtěla dorazit aspoň do Sarajeva. Aby se jí doma nevysmáli. A kdyby prý měla umřít, že tam musí dojet! (Na štěstí, myslil jsem si, chytil ji můj nadmyslivec již zde.)

Byli jsme oba přesvědčeni, že mluví pravdu. Ten její obličej, jenž mluvil zároveň s jejími rty, potvrzoval vše. Věřil jsem jí tak vše do slova, jako bych ji znal již od maličkosti. A bůhví, zdálo se mi, že je tomu tak — nedělala na mne dojmu jiného!

Zavolal jsem sluhu a poručil mu, by ohřál zbytky naší večeře. Bylo to kus jehněte, pečeného na rožni, a hezká porce rýže. To bylo u nás takořka denně.

A sám jsem vytáhl z kufříku jakýsi ubrousek a prostřel. Wenzl vylítl jako střela a přinesl svoje jídelní náčiní. Moje bylo již v chatrném stavu.

Náhle projelo to mnou po druhé jako blesk — a tu bych si byl již s chutí vsolil políček — já se jí ani nepředstavil!

Chytil jsem Wenzla, řekl mu jen slovo — ten se již do opravdy uhodil dlaní do čela. Předstoupli jsme, představuji sebe i jej — v tom se otevrou dvéře a rázem zní vedle nás: »Lieutenant Newsümal.«

A Newsümal zablácený, udýchaný s polním odznakem kolem pasu přidržuje jednou rukou šavli a druhou tiskna čepici k boku sklání galantně svou zpocenou hlavu.

A hned po té obrací se ke mně a hlásí poslušně, že se vrátil s patrouillou, že tam a tam se skály bylo na ně střeleno, kule provrtala myslivci Wernerovi čepici, útočník byl chycen, nemohlť utéci pro ránu v noze, kterou utržil asi před málo dny, poněvadž byla jen slabě zacelena — a z toho důvodu a proto, že byl chycen při novém útoku a se zbraní v ruce, byl na místě zastřelen.

Francouzka dívala se na nás zvědavě. Poručil jsem Newsümalovi, aby šel napsat služebné oznámení k velitelstvu, a vysvětloval

jsem dámě jednoslabičnými větami, jak dalece jsem mohl, co se stalo. Křižovala se, a její ženská přirozenost zvítězila nad emancipovanými zásadami: obličej jevil tak nehorázný strach, že jsem se usmál.

Sluha přinesl ohřáté jehně. Poprosil jsem ji, by jedla. Trnula sice pod hrozným dojmem mých slov, dala se však do jídla okamžitě. Nalil jsem jí víno. Půvabně se uklonila. A zdvihnuv sám sklenku připil jsem na její zdraví. Chtěl jsem, přiznám se, připiti na její šťastný návrat do Francie — však cítil jsem, jak mě projel smutek, když mně to napadlo, a pak — snad bych to byl se svou zásobou frančiny ani nesvedl.

A ona pozdvihla svou sklenku — tu jsem si všiml také její ruky: takovou viděl jsem v životě ponejprv a jistě i naposled: malá, bělounká ruka s dlouhými tenounkými prsty a růžovými nehtíky, taková, že by stačila snad člověku pro celý život, kdyby ji směl líbat — eh, co to žvaním — — pozdvihla tedy sklenku a mluvila cosi rychle a vřele pohlížejíc na nás roztomile a vděčně — nu zkrátka, děkovala nám.

Newsümal již byl tady. Podivil jsem se věru té dnešní jeho služební čilosti.

Náš host jedl a při tom mluvil neustále. A my obdivovali v duchu její chuť; jehněčí mizelo pozvolna, ale jistě s talíře — a my tu porci měli všichni tři určenu původně na druhý den k snídaní. Než právě ta chuť nás

těšila tak, jako vůbec hlad vítaného hosta může být hostiteli milý. Při tom jsme lapali každé slovo, každý posunek, pohled — ovšem Newsümal výhradně jen pohledy — nerozumělť z frančiny vůbec ani zbla.

Vyptávala se na náš život zde, na Hercegovinu, na boje, na všecko. Líčili jsme jí, jak jsme uměli, vše. Její účast, údiv, výkřiky pobádaly naše vzpomínky a jaksi pomáhaly nalézat slova, tu a tam přistihl jsem se docela, že tvořím periodu tak složitou, že se mi o tom nikdy ani v Akademii nesnilo. Wenzl náhle poposedal nepokojně, škubal rty, přejížděl rukou po čele, hrabal se ve vlasech — aha myslil jsem si: má jistě historku, kterou chce udati.

Měl ji. Začal hezky z daleka. Mluvil o bojích v roce 1878, před čtyřmi roky. Točil se, dělal logické skoky, až konečně došel ke kulminačnímu bodu. Znal jsem tu historku nazpamět. Povídal nám ji as pětkrát, jenže vždy jinak. Než poslouchal jsem věru tak, jako bych ji slyšel poprvé. Jako by ve mně sedělo kus té zvědavosti naší Francouzky, jejíž zraky mu takřka visely na rtech.

»Medvěd, kapitán,« (Wenzl illustroval své vypravování jak mohl: zde ukázal na tři hvězdy na mém límci), »s compagnií recognoskuje krajinu. Přijde k turecké vsi Ravnici. Hluboký úvoz. Kolem skály. Compagnie v nich. Náhle se všech stran povstalci. Asi

dvě stě. Vůdce byl Adem Zukovija. Známý, hrozný povstalec. Kapitán Medvěd komanduje vojsko do čtverhranu.« (Zde kreslil Wenzl na stole prstem čtverec a vyslovil francouzské quareau naším vojenským zvykem: karé.) »Marně. Compagnie rozražena. Vojáci bojují kolbou, bodákem, povstalci handžáry.« (Ukazoval na zeď na příslušné věci, visící nad generálem Gablenzem.) »Zukovija skolí osm vojáků, skok —« (Wenzl skočil s napřaženou rukou, jako by přeskakoval mrtvoly osmi vojáků) »stojí u kapitána Medvěda. Medvěd míří revolverem, spustí — v tom Zukovija srubne mu hlavu« (případná illustrace), »avšak sám s prostřeleným břichem padne na bezhlavý trup kapitánův.« (Opět gesta. Francouzka s výrazem největší hrůzy hledí na něj a ani nedýše.) »Vojáků bylo dvě stě třicet. A jen jeden důstojník a 30 mužů uniklo živých. Ten důstojník — já!« (Ukáže na sebe.)

Vrchol impertinence! Minule to byl jeho bratranec, předposledně kamarád, s nímž studoval v Akademii — a ke všemu tomu vzal si mě za svědka, že je to pravda, a já — já mu musil přisvědčit. Než nedivím se tomu ukončení. Náš host poslouchal tak upjatě, ba co dím, nadšeně, že bych to byl snad i já tak zakončil. (Ostatně Wenzl se mi později přiznal, že ho k tomu dohnal nedostatek známých slov a pak, že mu to napadlo — a už to řekl. Toto poslední byl důvod asi

pro všecky lži v jeho historkách — Wenzl byl tak trochu básnivá hlava!)

Oddechli jsme všichni. I Newsümal si oddechl z hluboka, ač nerozuměl. Já měl hlavně při tom strach, abychom Francouzku neznudili. Považte si takové věty, jak jsem je naznačoval, přeložené nejprimitivnější frančinou.

A ona tak mu děkovala a připila na jeho hrdinství! Bavilo ji to nesmírně. Pili jsme. Teplo a víno konaly svou povinnost. Její tváře jen hořely. Jako planý mák. A ty oči — eh, marno vzpomínat...

Najednou se ptá, známe-li hercegovské písně. Byli jsme rozjařeni — otázka nám přišla vhod. Představte si tu scénu: Emancipovaná Pařížanka sedí v hercegovské vsi ve vojenské světnici. Světlo lampy padá na ni plným proudem. Září krásou, půvabem, a my v modrých uniformách sesedli jsme si na pohovce proti ní a hučíme táhlé smutné písně povstalcův!

Zpíváme asi půl hodiny, probrali jsme, co jsme mohli. Všecko tak melancholiché — a ona potom směje se a řekne, že jsou ty písně roztomilé! A my jí přisvědčili. Zde musím podotknout, že zvlášť Newsümal přiváděl aspoň takto souhlas k platnosti.

A tu již začala prosvítávat pravá přirozenost této roztomilé Pařížanky. Najedla se, napila, ohřála, zbavila se leknutí a strachu, viděla, že jí další nebezpečenství nehrozí —

a každým pohybem, každým úsměvem, slovem opalisovala takřka její veselost před námi. Smála se všemu, prosila mě o cigaretu (v okamžiku měla celý náš sklad hercegovského tabáku před sebou), zapálila si, odfukovala modrý kouř do světla lampy, kroutila a rozdávala nám cigarety. A při tom švitořila neustále.

Najednou jí napadlo, známe-li ten nový couplet Valčík z harému? — Celá Paříž prý jej zpívá. A nežli jsme ji poprosit mohli, by zpívala, spustila.

Ten zpěv ... Sklonil jsem hlavu do dlaní. Zdálo se mi, jako bych slyšel hlaholení čistých jasných zvonků. Na mysl mi vstoupil náhle sál, plný tančících zardělých párů. Tančili dle této melodie. Byla tak veselá, tak jela do nohou — mně však bylo při ní teskno. A zas mně napadla Paříž, ta ohromná, hlučící, pějící, radující se — a tento valčík luzné její dcery zdál se mi být z ní pozdravem ...

Valčík zněl dál a dále, a zas mně bylo, jako by na vlnách hudby nesla se moje mladost, můj život kamsi v dáli a kýval mi svou rukou na neshledanou! A já jej tak utrácím tady mezi skalami, nešťastným lidem a nicotnou trampotou ... V té chvíli jsem proklínal svůj osud, své povolání a myslil jsem, že mi praskne hruď bolestí ...

A znova zněl refrain valčíku: »Co chceš, má krásná sultánko — — « nevím, jak to je dál —

Dozpívala. Toť se ví, že jsme tleskali šíleně. Rozradostněna nabídla, že nám zazpívá něco z Giroflé-Girofla. A již zpívala. Pak Fatinicu . . .

Když jsem po letech tyto operetty slyšel ve Vídni, byl bych zrovna plakal tesknou bolestí. Tak se to člověku nějak vrylo až do hlubin srdce . . . A jsou přec obě tak veselé . . .

Myslím, že byly dvě hodiny, když jsme šli spat. Newsümalův pokojík se změnil v dámskou alkovnu. Koberce z kasina zmizely, naše pokryvky se tam stěhovaly všechny, já přinesl svoji podhlavničku, jedinou jistě v celé té vsi.

Wenzl koupil právě toho dne kdesi pestré turecké trepky, nabídl jí je s uzarděním — zkrátka, co jsme mohli sebrat, dali jsme jí do ložnice.

A když zmizela roztomile se kloníc ve dveřích toho pokojíka, vrátili jsme se do kasina. Však veselost a hovor byly ty tam. Jako by měl každý zadrhnuté hrdlo. Zívli jsme, dopili své víno a šli spat.

Než jsem usnul, slyšel jsem stále ještě v duši ten zvonkovitý hlas a bylo mi nějak hloupě smutno.

Ráno mě budil voják hezky záhy.

»Co je?« ptám se.

»Je zde zaptije od kadiho. Chce mluvit s panem hejtmanem.«

Rychle jsem se oblekl, opásal šavlí a narazil čapku. Vešel četník. Pan soudce do-

věděl prý se již o zatčené podezřelé ženštině a žádá za její vydání . . .

Stálo mě to hezky mnoho práce, než jsem se zaptije zbavil. Musil jsem mu takřka skizzovat celý výslech podezřelé ženštiny a v každém případě vzíti odpovědnost za každou eventualitu na sebe.

Konečně odešel.

Ale netrvalo dlouho, přišel voják znova. Tentokráte přinesl malý lístek. Zaklel jsem. Pobočník mého velitele mě přátelsky potajmu zpravoval, že dnes dostane náš detachement návštěvu. Pěknou návštěvu! Přijdou, prolezou každý kout, a ze všeho, byť vše bylo v nejlepším pořádku, sklidím obyčejný úděl — nos. Znal jsem velitele příliš dobře.

Najednou mi napadne: Pařížanka! Té by náš velitel tak lehce nevěřil, jako my. My věřili citem. On . . . já viděl rázem celou hrůzu situace! Výslechy, soudy — pak bůhví, co . . . Ah, ona odjede dnes zajisté, ale musí odjet hezky záhy.

Dal jsem zavolat nadporučíka Wenzla. Byl všecek rozespalý. Ohlášená návštěva uvedla jej ve hrozné rozhořčení. Co se týče hosta, mínil, abychom vypravili patrouillu k hranicím Černé Hory, ta jí budiž čestným průvodem.

Nápad nebyl zlý. Jen aby už vše bylo hotovo! Wenzl šel ke compagnii a poslal mi Newsümala.

Šli jsme Francouzku budit. Klepám na dvéře. Ozvala se. Prosím ji, by vstávala. Proč prý, že je tma a že chce spát. Prosím ji znova, že je to nanejvýš nutno, že je to na její prospěch —

Že tedy vstane.

Nečekali jsme dlouho. Vyšla. Byla trochu rozmrzelá, ale i ten mráček na čele jí slušel. A ty oči rozespalé a zalité slzami od zívání byly zase tak vábny, tak čarokrásny . . .

Nyní jsem jí vysvětlil situaci a všechno, co ji může potkat.

Dívala se na mne chvíli, vzdychla a zašeptala:

»Eh bien, vous me faites chasser de votre société?« (Vy mě vyháníte od sebe?) A s povzdechem dodala: »C'est dommage! On y était si bien!« (Škoda! Žilo se zde tak hezky!) . . .

Věřte, že mě každé to slovo pronikalo jako nůž. Ta chvíle je jednou z nejtrapnějších v mém životě!

Líčil jsem jí, jak jsem mohl, nejstrašněji celou svou i její situaci, dívala se na mne zase, náhle se dala do smíchu a volala: »Le ministre de Montenegro!« (Černohorský ministr!)

Vrátila se do své ložnice a v mžiku byla zpět: zapjata v cestovním plášti, na hlavě klobouček, v ruce kabelku. Mlčela.

Vyšli jsme před kasárna. Patrouilla stála připravena. Wenzl s vytasenou šavlí ji po-

zdravil, po té se mně služebně hlásil. Její soumar byl taktéž připraven. Chtěl jsem jí pomoci do sedla. Chladně jen řekla: »Merci« a odvrátila se.

A sedíc zamávla mi rukou: »Adieu, monsieur le capitaine!« (S bohem, pane setníku!)

Beze slova, jen pohybem, tázala se Wenzla na směr cesty. Označil jej.

Trhla uzdou a jela . . .

Patrouilla za ní.

Než zmizela v šeru, ohledla se a kynula mi ještě jednou rukou . . . naposled . . .

A věřte mi, já se rozběhl do své jizby, a čert ví, proč jsem si utíral oči . . .

A mohu říci, že ta Pařížanka je příčinou, že jsem se dodnes neoženil, a že to také již neprovedu. Ne, že bych ji byl měl nějak rád, jak to čítáte v románech, ne; ale kdykoli potom jsem s nějakou ženskou mluvil, vždy mi bylo, jako by ta Pařížanka stála vedle ní, dívala se na mne svýma čarovnýma očima a mluvila tím zvonkovitým hlasem a smála se, a já — neviděl, neslyšel ničeho než ji, a každá ta ženská mi byla z duše protivna . . .

Zde ukončil. Přejel svoji svítící pleš, a zdálo se mi, že vzpomíná. Myslím, že přese všechno opačné tvrzení a zapírání měl a má starý kapitán tu Pařížanku dosud románově rád . . .

THEORIE O HRDINSTVI.

— — »Je tomu nyní deset roků,« zase začal vypravovati po dlouhém nalehání našem setník novou vzpomínku.

»Náš prapor byl v Hercegovině. Čert nám byl dlužen tuto okupaci! Četli jste zajisté v novinách dost a dost o všelijakých svízelích, nehodách a útrapách — pah! to bylo jen stínem hrozné skutečnosti! To nebyla válka — to byly honby na rotu divokých lidí, kde šlo každé vteřiny nám honcům o krk. A povídat všechno, co jsme zkusili — řeknete: Není možná, aby to člověk vydržel! . . . A člověk to musel vydržet! Zvyk . . . Člověk zvykne všemu na světě!

Abych se dostal k tomu, co vlastně chci vypravovati, pomíjím líčit vám všechny ty šarvátky a boje, jež jsme svedli během podzimku a zimy. Přejdu hned ke Gacku.

Do Gacka jsme dorazili v březnu. Tam zůstal náš prapor posádkou. Tehdy jsem byl nadporučíkem.

Gacko je hnízdo ohavné. Špinavá, zasmušilá vesnice s křesťany a Turky, kteří by nás byli nejraději svorně pobili. Ať tě

potkal mladík ať stařec — vše tě probodávalo očima.

Ženy tam byly velmi podivné. Slýcháváte o kráse hercegovských žen, vídáte jejich obrazy — neměl bych vám kazit illuse. Díval jsem se na každou ženu, kterou jsem potkal — a dospěl jsem k opačným resultátům. Všechny šeredny, přímo šeredny a sešlé, jako by jakživy nebyly mlády — byla-li tu a tam mladá některá, byla ošklivá, jako ty druhé. Turkyně rovněž tak. Vídali jsme je často. Byly zahaleny vždy až po oči — ale ty oči pozorovateli dostačily. Byly to oči vesměs tak hloupé, tak bez lesku a krásy, že zrodily u nás permanentní vtip, že ty obličeje zahaleny jsou jen ze šetrnosti k našemu vytříbenému smyslu pro krásu. A podivno! Tento vtip zdomácněl za krátko po celé Hercegovině! . . .

A ten život tam! Služba, obchůzky, služba a obchůzky! Byla to horší psota než ty pochody a bitky, jež jsme museli prodělávat před tím. Jediná radosť, vlastně útěcha, bylo víno. A člověk seděl v tom kasině (byl to špinavý barák s velkou jizbou, s nízkým, začouzeným stropem) a pil a zapomínal. Ba zapomínal a pil — propil často celou svoji budoucnost . . .

Zábava nebyla tam příliš pestrá. Hrálo se v karty, hovořilo, zpívalo. Notovali jsme rádi zádumčivé hercegovské písně. Hovory vedly se o všem možném na světě; často

jsme zabrousili až k věcem, jimž žádný z nás docela nerozuměl.

Jednoho večera vrátil jsem se se svým oddělením z obchůzky. Byli jsme uondáni na smrt. Po celých deset hodin lezli jsme po skalách, prolézali rokle, brodili se sněhem po kolena. Vítr vál brzo s té, brzo s oné strany a házel nám mrazivé kousky sněhu do tváří. Mužstvo ani nejedlo, ani se neodstrojilo, zalezlo na své postele a spalo.

Vešel jsem do kasina a klesl na židli. Víno a cigaretta mě poněkud osvěžily.

V kasině bylo živo.

Soudruhové seděli nebo stáli kolem stolu u kamen. Byli zabráni patrně všichni zajímavým hovorem. Nerozuměl jsem s počátku ani slova, neboť mluvilo jich vždy několik najednou. Hovor byl patrně zajímavější a zajímavější. Bylo slyšeti již jen jednotlivé otázky a odpovědi, ostatní napjatě poslouchali.

Přišoupl jsem židli svoji blíže.

»— a já stojím na svém,« pravil nadporučík Martini živě, »a opakuji ještě jednou, že člověk, který si života pranic neváží, který se životem nemá co ztratit, že takový člověk jest nejzmužilejším vojákem.«

Martini byl rozený Ital. Vysoká postava, osmahlé tváře, s havraním vlasem a knírem, očima tmavýma jako uhel a živým temperamentem. Když mluvil, rozkládal rukama a

křičel, jako by stál před oddělením svých vojáků.

»A já odporuji,« ozval se po chvíli poručík Šetina, rozený Čech; »voják, kterému život není ničím, nedovede ho též cenit a dá jej při každé hlouposti, při každé malé příležitosti v šanc — špatná to zásada. Takový člověk není v mých očích hrdinou. Hrdina musí znáti cenu svého života, on jej chrání jako to nejdražší, pokud se to ovšem s jeho ctí vojenskou a svědomím srovnává. On musi vědět, že s jeho životem zmizí šavle z řady armády Jeho Veličenstva, a proto musí cítit cenu svého života . . .«

»Šetina má pravdu,« vpadl mu do řeči setník Kristovič, rozený Chorvat, kývaje se na židli.

»Stojím přece jen na svém,« vyjel si Martini; »šavle jedna sem, jedna tam — Jeho Veličenstvo má vždy náhradu! Tak, jak to líčí Šetina, jednal by snad filistr nebo baba — rakouský důstojník v tom hrdinství nevidí!«

Šetinova tvář zahořela. Udeřil pěstí na stůl a vykřikl: »A já zase v ideálu tvého hrdinství vidím jen porci bláznovství! To jest holý nerozum! Vzpomeň si na historii válek z roků 1859 a 1866! Rakouští důstojníci pokládali to za nečestno, položiti se na zem nebo kleknouti si za střílejícím svým oddělením, a následek? Důstojníci byli po prvních ranách postříleni! To je trochu illu-

sorní rekovství! Dám svůj život v šanc jen při důležitém okamžiku — v hloupostech však jej chráním. Tak jedná každý řádný voják — není-li potrhlým bláznem!«

»Pravda!«

»Šetina má pravdu!«

»Zcela dobře!«

Tak se ozvalo kolem několik souhlasných pochval.

Ruce Martiniho se chvěly. Tmavá tvář jeho zčervenala. Z očí mu sršely zlověstné blesky.

»Pane poručíku,« pravil, přemáhaje se a vpravuje svůj hlas v ton formálního hovoru, »žádám vás, abyste se mírnil ve výrazech. Mínění ono zastávám já!«

Na slovo »já« položil zvláštní důraz. Rozuměli jsme mu. Martini byl znám jako nejlepší šermíř v celém praporu. I jeho revolver nechybil nikdy.

Začínali jsme chápati náhle vážnost situace. Než však jediné konejšivé slovo mohlo padnouti, vyvstal Šetina a prohodil s nuceným klidem: »Pane nadporučíku, jest to můj privátní soud o člověku, jenž by dělal nárok na jméno hrdiny dle vašich zásad.«

Tlumený souhlas ozval se kolem. Cítili jsme, že Šetina jedná důstojně.

Tento souhlas rozpálil Martiniho ještě více.

»Pane poručíku, připomínám ještě jednou, že za tím míněním jsem já!« pravil vztekle-

»Pane nadporučíku, pak račte laskavě vzít vše na vědomí, co jsem já o tom pronesl,« vyrazil ze sebe Šetina rovněž dopálen.

»Odvolat!« zařval Martini.

»Nebojím se vás,« odpověděl Šetina a pohlédl mu ledově do očí. —

Vstali jsme všickni. Šetina byl miláčkem všech důstojníků celého praporu. Hezký jako panna, s modrýma očima a světlým knírem pod nosem, ve službě bez úhony, společník vždy roztomilý a vždy dokonalý přítel. Zde v Praze měl stařičkou matku a nevěstu. Čekal jen na ukončení okupace, měl se státi nadporučíkem, pak se chtěl oženit. Matce psával týdně jednou, své nevěstě každý druhý den. Psaní to musel napsat pravidelně a byť to bylo jen několik řádků. Bylo v tom často cosi dojemně směšného. Viděl jsem ho často psáti v poli: seděl ve sněhu a zahřívaje skřehlou pravici o cigarettu, psal na kusu papíru na koleně.

Martini nebyl u nás oblíben. Byl to cynik, obávaný pro svou zručnost v šermu a jistou ránu z revolveru, parodoval rád a se zvláštní zlomyslností všechny svaté city na světě. Sám neměl citu žádného. O svých rodičích a domovu nemluvil nikdy. S vojáky zacházel hrubě a bez citu. Šetinu neměl nikdy rád, snad právě pro jeho roztomilost a oblíbenost u nás . . .

Šetina slov svých odvolati nemohl, to bylo jisto; tak si zadati nesměl. Konejšili

jsme Martiniho, vysvětlovali mu vše nejmírnějším způsobem — marně.

»Odvolat, všechno odvolat!« zuřil.

Šetina stál bled a nepromluvil ani slova. Jako by strašlivé tušení opanovalo jeho duši. Chvilkou zaťal křečovitě prsty do dlaní, rty jeho se chvěly.

Prosili jsme Martiniho, usmál se jen jízlivě.

Tu a tam padlo několik hrozeb.

Martini pohodil hlavou, rozhlédl se po kasině a pravil kousavě: »Pánové, má ještě někdo něco proti mě? Račte se jen přihlásit! Vyrovnáme to najednou!« . . .

Souboj byl neodvratný . . .

Vyšel jsem se Šetinou do tmavé noci. K baráku, kde bydlil, bylo jen několik set kroků.

Nebe bylo zataženo. Sníh vrhal v tuto tmu jakýsi našedivělý přísvit.

Šetina nepromluvil slova. Pohvizdoval si temně a v rychlém tempu nějaký pochod. Došli jsme k jeho bytu. Podával mně ruku; »Pozval bych tě ještě na sklenku koňaku — ale odpusť, musím psát své lásce,« to pravil s jakýmsi vynuceným klidem. »A propos . . . zítra mi posloužíš, ano?« a stiskl mi ruku a zmizel . . .

Druhého dne časně z rána vykonaly se rychle formality souboje. Po dlouhém mluvení, vykládání, prosbách a hrozbách podplukovník dovolil, pravda — ale celkem to byl přec jen

jakýsi souboj pod rukou a vynucený; pro vyšší instance nebylo by dosti pádných důvodů — a přece se věc jinak srovnat nedala, než aby užito bylo revolveru. Šetina totiž nemohl šavlí dobře vládnouti. Měl poněkud schromenou pravou ruku od koule, jež ho zasáhla na pochodu hercegovskými skalami. Mimochodem vzpomínám, jak si rozkousal často pysky do krvava, když byla proměnlivá povětrnost. Tak ho ta rána pálila a štípala...

Za dějiště tedy určeno kasino. Jinde to nešlo... okolnosti, pohnutlivá doba atd. Byl jsem Šetinovým sekundantem.

Přineseny dva armádní revolvery.

Nabíjel jsem je chvějící se rukou. Měl jsem zlé tušení.

Stoly a židle se přenesly do jednoho kouta. Kasino bylo po celé délce prázdno. Od stěny ke stěně po délce měřilo osmnáct kroků. Odměřili jsme jich patnáct a poznamenali vzdálenost křidou.

Měl začít boj na život a na smrt...

Díval jsem se na Šetinu. Pátral jsem bedlivě v jeho líci po znamení strachu, úzkosti neb nějaké předtuchy. Jsem totiž poněkud pověrečný, a byl bych hádal na špatný konec. Neviděl jsem ničeho. Postavil se klidně na své místo, usmíval se blaženě, jako by ho právě oblétala vzpomínka na nevěstu a matku, chvilkou zaluskal prsty své levice.

Nabyl jsem nové naděje. Šetina byl též dobrým střelcem, v tomto momentu byl

klidný — co se tedy mohlo státi? Maně jsem se usmál své dřívější úzkosti.

Na povel »tři!« měli oba sokové vystřeliti najednou.

Poslední můj pokus ke smíření odmítli oba, Martini hněvivě, Šetina s úsměvem.

Povel zavzněl. Dva blesky prolétly prostorem jizby, jež se hned naplnila kouřem. Slyšeli jsme těžký pád a řinčení rozbitého skla.

Ruce roztaženy ležel Šetina u stěny obličejem k zemi. Čelo měl roztříštěno. Kusy mozku byly na stěně; z hlavy se mu chrlila krev. Byl mrtev.

Kule jeho vrazila několik stop nad hlavou Martiniho do podobizny císařovy a rozbila sklo . . .

Bůh ví, jak mířil! Mám ho v podezření, že střelil schválně do výše . . .

To je konec historie. Vzpomínám si na něj přečasto . . . Co je to dnes však platno. Tonou mi hlavou často ty dvě theorie o hrdinství — a zdá se mi, že to tehdy byl souboj jen theorií. Šetinova padla. Šetina sám dal nejvyšší důkaz pro theorii Martiniho: zemřel pro hloupost — ale jako rek. Vidím ho stále před sebou — oh, ten život byl přece hoden krásnějšího cíle! . . .«

»A Martini?« otázal jsem se setníka dojat.

»Martini?« opakoval setník a odplivl si. »Martini je dnes velkostatkářem, vzal si bohatou dívku, kterou nemiloval, a vystoupil z vojska . . .«

»A vy, poeti,« pravil po chvíli trpce, »vy najdete všude a líčíte všude poetickou spravedlnost! ... Hledejte ji v životě! Najděte ji — můžete-li! Och, poesie je ovšem jen pro ukrácení chvíle bohatým lidem — a těm se nesmí otřásati nervy nějakou trpkou pravdou! Vy máte jen vše urovnáno, vše je hladké, vše se třpytí, lotři jsou trestáni a dobří milující se dostanou za sebe — ale ve skutečnosti! . . .

Abych nezapomněl: Matka Šetinova byla raněna při zprávě o smrti synově mrtvicí. Co se stalo s nevěstou, nevím. Snad se vdala za jiného . . .«

TVÁŘÍ V TVÁŘ SMRTI.

Nedávno kolovala novinami zpráva, že se oběsil jakýsi sedmdesátiletý stařec — ze strachu před smrtí.

Seděl jsem s přítelem v kavárně, v oné zamilované kavárně se šedivými stěnami a začouzeným stropem, kde u každého stolu lze spatřiti denně tytéž tváře. Tři vážní radové od obchodního soudu sedávají tam u okna čtouce noviny a nemluvíce při tom spolu ani slova, u druhého sedí několik židů hrajících denně domino, tam zase stůl dvou vrásčitých šachistů, tam sedí dva pensionovaní hejtmani od dělostřelectva, tam jakýsi evangelický duchovní, jenž přečte denně všechny noviny, které v kavárně jsou, tam jest stůl karbaníků, kteří sehrají den co den určitý počet partií a při každé se zle hádají, tam je stůl, při němž sedají celé odpoledne čtyři lidé různého stáří, o nichž nikdo neví, kdo jsou a čím se živí — zkrátka ona kavárna má svoje denní hosty, kteří v určitou hodinu přijdou, na témže místě denně sedají, vždy tentýž nápoj pijí a v určitý čas odejdou. Někdo cizí

jest tam vzácností, přijde-li, všichni ho pozorují s neobyčejnou důkladností.

Toho dne seděl nějaký takový cizinec u našeho stolu. — Svalnatý starší muž s velkou hlavou, zažloutlým obličejem, z něhož vyzíraly dvě smutné, zkalené, bleděmodré oči; krátce ostřihané jeho vlasy, obočí nad zahnutým energickým nosem srostlé, přistřižené kníry a vousy vyrážející po tvářích a na bradě prokvetaly z barvy kaštanové v šedivou; límeček u košile měl špinavý a pomačkaný, zdálo se, že jej na noc nesundavá; i kabát jeho z dosti jemné látky byl pomačkán a pln drobných peříček — dělal celkem dojem člověka, který dlouho do předešlé noci hýřil, domů přišel v nepříčetném stavu a nesvlečen ulehl do peřin.

Sklenice zpola vypité kávy stála před ním na stole, vedle ní leželo několik illustrovaných časopisů, jichž se byl cizinec patrně ani netknul, ležely na sobě pěkně srovnány, jak je sklepník vždycky přinášel.

Když jsme přisedli, zabručel nesrozumitelné poděkování na náš pozdrav, ani na nás nepohlednuv. Zíral do protějšího rohu kavárny, sedě poněkud nahnut nad stůl a ruce maje složeny na kolenou.

Druzí hosté v kavárně již se ho asi dosti napozorovali, bavili se jako obyčejně; jen chvilkou ten neb onen vyslal zvědavý pohled k našemu stolu.

Zabrali jsme se s přítelem do novin, náhle jako na povel jsme se oba zarazili — četli jsme lokálku o onom podivném starém sebevrahu, každý ve svém žurnálu současně.

»To je podivno,« mínil přítel, jenž se rád zabírá v reflexe o všem možném na světě, »kde je v tom logika, bůh ví! Člověk nad hrobem se oběsí — ze strachu před smrtí! Bylo by to skoro k smíchu, kdyby to nebylo tak tragické!«

»Řekneš-li to obráceně, platí to také,« paroduji přítele, jenž — zdálo se mi — promluvil toto hledanými a nezvyklými u něho slovy pro effekt asi před cizincem.

»Hm,« pokračoval přítel přehledaje osten mé narážky, »ten stařec byl as slabým na duchu, nebo dokonalým bláznem — vždyť strach před smrtí nemůže býti rozumnou příčinou k oběšení se.«

Pozoroval jsem, že se cizinec pohnul. Jeho zkalené oči zřely nyní na nás, patrně poslouchal naši rozmluvu.

»Proč bláznem? Proč slabým na duchu?« odporuji. »Snad jsi také slyšel o vojácích, kteří se před bitvou zastřelí ze strachu před kulkou a bodákem nepřátelským? Neb o onom podivínu, který, jak jsme ondy četli, umořil se hladem, aby nebyl otráven? Proč pak hledat důvod v bláznovství? Strach je to, jenom strach před jistou způsobou smrti, a ten žene takového člověka ke způsobu jinému.«

Přítel se dosud nevzdával. »Dobrá, tedy strach,« povídal, »ale připustíš, že nemůže jeho myšlenková soudnost a resultáty z ní plynoucí jíti chodem přirozeným.«

»Proč ne? Představ si sféru, v níž se jeho myšlenková soudnost pohybuje. Představ si vzdělání, které takový člověk má. A konečně všechny okolnosti —«

»A přece byl ten starý chlap jen bláznem! To nemůže jít soudnému člověku na rozum!« mínil přítel na novo.

Cizinec, který poslouchal napjatě, přisedl nyní blíže.

»Dovolte, pánové,« promluvil rychlým, monotonním, skoro chraptivým hlasem, »abych se účastnil vašeho rozhovoru o té věci. Zajímá mě to.«

»Prosím, račte,« promluvím, »ač myslím, že náš hovor je u konce. Jak přítele znám, byl to jeho poslední trumf, jejž nyní vyhodil. Libo-li vám však, budeme hovořiti dále.«

Pokynul hlavou. A sedě nepohnutě a ruce maje stále na kolenou položeny, otáčel svou velikou hlavu dívaje se chvilku na mne, chvilku na přítele těma strhanýma smutnýma očima a mluvil stále monotonním hlasem, který mi připomínal mého bývalého professora mathematiky, suchého to pedanta, asi takto:

»Smrt, pánové, co je smrt? S bohem dání životu. Je to práh, přes který vykračujeme odtud, ze světa, kde jsme žili tak a

tak dlouho, kde jsme zvykli snášeti leccos, užívati lecčehos a kde nám bylo vše známo, někam, v něco, o čem celé tisícileté badání učencův a filosofů nebylo s to, aby nám podalo nejmenší zprávy, nejmenší vědomosti. Co je za tím prahem? Co je po smrti? . . . (Neznámý na chvilku umlkl, jako by čekal odpovědi.) A nyní vezměme život! Život je každému člověku více méně břemenem, pravda, ale břemenem tak zvyklým, že je konečně přece jen nerad skládá. Kdyby člověk neměl na světě ničeho již, co by užil, ničeho, več by doufal, čeho by čekal, jest mu přece krok přes onen práh smrti nevýslovně hrozný a bolestný. Jest to jakýsi ‚horror vacui'. Nejstrašnější pohled v životě je pohled v tvář smrti . . . (Cizinec se zase zamlčel.) A nyní, pánové, pravím, že stařec onen byl hrdinou. Ah, divíte se? . . . Čekal jsem to. Prosím, mám doklady. V novinách stojí slovo »strach«. Strach před smrtí. Dobře jste, pane (obrátil se ke mně), podotknul: strach před způsobem smrti. Stařec ten bál se neznámého způsobu smrti. Hrdina bojí se zákeřníka. Bojí se neznámé smrtící zbraně. Zvolil proto jinou cestu. Vyzval, abych tak řekl, smrt k souboji. Zavolal si ji a pohledl jí otevřeně tváří ve tvář, v tu strašnou, hroznou tvář. Odhodil zvyklé břemeno života sám, poněvadž se bál, že mu je neznámá smrt odebere. Dal s bohem životu, poněvadž se bál, že život dá s bohem jemu. Analogický případ bývá někdy mezi

milenci, pánové. On dá s bohem jí, poněvadž se bojí, aby ona nedala s bohem jemu . . . A nyní přiznáte snad, že jest potřebí síly, že jest potřebí hrdinství k roztržení takového svazku . . . Namítnete snad, že onen stařec takto nefilosofoval, že neměl soudnosti, vzdělání k tomu, že nebylo takových a takových okolností — a přece to bylo hrdinství, hrdinství, řekněme, instinktivní . . .«

Neznámý umlkl, my mlčeli také. Napadaly mě sice ledajaké pochybnosti, ale nechtěl jsem mu odporovati.

Rozhledl jsem se po kavárně. Někteří z dřívějších hostův odešli a přišli jiní zase známí na svá místa. Jako když se střídají stráže.

»Ještě něco, pánové, nezdržuji-li,« začal cizinec zase. »Hleděl z vás některý již smrti ve tvář?«

Zakroutili jsme oba hlavami.

»Ne, ovšem, jste ještě oba mladí, málo jste viděli a prožili. Život jest vám snad dosud ještě dosti drahým, žijete rádi a po smrti netoužíte. Ovšem mládí! . . . (tu si hluboce vzdychl). Vím, že byste se smrti bránili ze všech sil. Přirozeno u vás. Ale zajímavo je, že člověk, který je k smrti odhodlán, který třeba již k smrti kráčí, brání se jí, vyskytne-li se mu v jiné podobě, než si přeje. Jsem přesvědčen, že onen stařec, který se oběsil, byl by volal o pomoc, kdyby

byl pět minut před smrtí, řekněme, když šel třeba na zahradu se věšet, padl do studně. Zdá se vám snad, že to může býti důvodem proti mému dřívějšímu tvrzení o hrdinství sebevrahů? Nikoli. Takovou a takovou chce míti svou smrt, tak a tak vyjíti ze světa — vše jiné vylučuje. Volal by jistě o pomoc, vytáhli by ho — a on snad někde u kamen usušil své šaty a potom by se pověsil přece. Je to přirozeno . . .«

»Dnešní noci, pánové, jsem také hleděl smrti ve tvář,« dodal, sníživ hlas tak, že zněl skoro hrobově. —

Pohledli jsme na něj udiveně a tázavě. Zvuk hlasu a zvláštní lesk jeho smutných očí vzbudily v tu chvíli naši zvědavost.

»Ano,« dokládal, »hleděl, a to smrti příšerné. A přece jsem člověkem, jemuž ten život již ničím není, praničím více, než roztrhaným kabátem, který bych každé chvíle byl hotov, ba rád, hoditi mezi hadry.«

Usmál jsem se trochu tomu přirovnání.

»Doslovně, pane,« tvrdil neznámý, pozorovav mě, »mezi hadry. Je mi ničím. Jsem tam, kde končí mnozí románopisci své romány: oloupí svého reka o všechno, co ho může poutati k životu, a fantasii laskavého čtenáře nechají na vůli domysliti se konce. Jsem hrdinou takového smutného románu života a dnešní noc byla zajímavou psychologickou kapitolkou.«

Zamlčel se. Zdálo se mi, že chce drážditi vypočítavě naši zvědavost a býti požádán o vypravování. Požádal jsem ho.

Cizinec zdvihl nyní své ruce a položil je před nás na stůl, dívaje se pátravě do našich tváří. Prochvěl mnou onen nepříjemný pocit bolesti, jejž cítívám vždy při pohledu na cizí poranění nebo zohavení. Ruce jeho byly hrozny. Konce tenkých kostnatých prstů byly naběhlé, tmavomodré, tu a tam rozpraskané, nehty byly podlity temněfialovou krví. A trpce se usmívaje, obrátil ruce několikrát ukazuje líc a rub. Úžas náš a zvědavost naše byly podrážděny na stupeň nejvyšší. Díval se ještě chvíli na nás, pak položiv zase ruce na kolena a za řeči, pohlédaje střídavě na přítele a na mne, vypravoval:

»Čím jsem byl dříve, na tom nezáleží. Podivným řízením svého osudu jsem nyní obchodním cestujícím velkého jednoho mlýna. Kupuji obilí.

Včera k večeru dorazil jsem do jedné vsi, asi čtyři míle odtud k severovýchodu. Tam jsem hodlal přenocovati. Notně umdlen a hladov dorazil jsem do jediné hospody. Vesnice je totiž tak malá, že jí dosud jedna hospoda postačuje. Jídel nebylo ovšem na vybrání. Snědl jsem cosi, vypil nějakou sklenici vlažného piva a ptám se po noclehu. Šenkýř zřel na mne chvíli s údivem, pak jsem se dověděl, že nikdo nikdy ještě od něho nocleh nechtěl, a že prý to nemožno,

aby u něho někdo nocoval. Má prý jen šenkovnu a ještě jednu jizbu, v šenkovně prý spí se ženou, v jizbě dvě jeho dcery a kluk. Zoufalá situace! Kol do kola vesnice samý les, na půl druhé hodiny kolem žádná jiná osada, noc na krku — a já byl ztrmácen jak tažný pes!

Hostinský zíral na mne lítostivě a v dlouhém monologu probíral jména a okolnosti sousedů, refrainem každého odstavce však bylo: »Tam to taky nepůjde!«

Konečně nápad! Připadl mu nějaký chalupník z druhého konce vesnice, u něhož prý jistě budu moci přespati. Zavolal svého kluka, který mě tam dovedl.

Dvacet kroků za chalupou začínal les. Byla již úplná tma. Jedno okno bylo hustě zastřeno bílým prostěradlem, na němž se míhal stín shrbené jakési ženy. Vstoupili jsme na dvorek a kluk šel vyvolat chalupníka.

Vyšel. Žádám o nocleh. Nová potíž. Měl dvě světnice. V té jedné leží jeho žena, již dneska čekají k porodu, porodní bába a jeho matka je u ní. V druhé spí on s několika dětmi.

Byl jsem zoufalý. Ptám se ho, nechal-li by mne na půdě v seně, nebo v boudě v zahradě nebo v nějaké komoře aspoň.

V komoře! To prý by šlo. Je tam docela postel i s peřinami.

Dobrá, vedl mě do komory. Cestou povídal, že již jednoho nocleháře má. Nějaký

prý ubožák s bolavou nohou. Pokousal prý ho před týdnem někde pes. Leží prý tam na zemi na slámě a nebude prý mě nijak rušit.

Rozsvítil svíčku a vešli jsme. Ovanul mě chlad a zvláštní zápach zeleniny, bramborů, syrového dříví a pryskyřice. Rozhledl jsem se. Po jedné straně při zdi byla vystavena téměř až ke stropu hranice čerstvě rozštípaných polen. Proti ní stála postel při druhé straně. U hlav postele stála veliká skříň nenatřená, s různými řezbami na veřejích. Byla pootevřena. V koutě byly nasypány brambory na hromadě, jiné naturalie visely na bidelkách u stropu. Nad postelí ve stěně bylo malé zamřížované okno, jímž jsem viděl plnou plochu pomerančového měsíce nad lesy právě vycházejícího. Díval jsem se nyní po svém spolunocleháři. Ležel na zemi na rozestřené slámě u hranice dříví, oblečen, maje pravou nohu skrčenu, kouřil ze sádrové dýmky, pouštěje odměřeně obláčky modravého kouře z úst. Díval se na mne lesklýma očima nemluvě ani slova.

Chalupník odestlal, já ulehl oblečen, zul jsem si toliko boty. Zavazadel jsem tehdy neměl, můj kufřík zůstal v hospodě.

Ač umdlen a utrmácen, usnouti jsem nemohl. Měsíční světlo osvětlovalo celou komoru. Táhlé vytí asi deseti psů se ozývalo smutně a odráželo se několikrát od kmenů a klenby lesa. Slyšel jsem i praskání a šu-

mění borovic; ponocný pískal na všech koncích vesnice každou hodinu. Chodbou donikal ke mně pláč a steny chalupnice a šumot konejšících hlasů starých žen. Můj spolunoclehář spal brzy, slyšel jsem chvilkou jeho bolestné sténání, snad ho bolela noha, nebo měl ošklivé sny.

Byla as půlnoc, když jsem konečně usnul. Nebyl to však spánek, bylo to jakési polosnění, kdy tělo odpočívá, ne však duch. Vím, že jsem se obíral náramně bizarrními nápady. Na příklad: přemítal jsem zcela vážně, jaká je příjemnější smrt, zastřelit se vodou, nebo kulkou. Za chvíli na to mi připadlo, že jsem mrtev. Přišli mě pohřbívat, já všechno slyšel, kladli mě do rakve, slyšel jsem rány kladiv na víko, cítil jsem chladná prkna — a přece mi nepřišlo na mysl dát jim znáti, že vše slyším a cítím. Myslil jsem si jen: »Hle, jsi mrtev — a tohle je život záhrobní!« — Výplody podrážděných nervů, pánové, následky utrmácení!

Jak dlouho to trvalo, nevím. Náhle slyším nějaké bouchnutí a procitnu. Komora byla světlem měsíčním tak intensivně osvětlena, jako by byl den. Slyším novou ránu. Poleno s hranice padlo na zem. Hledím tam . . . Krev mi trnula v žilách hrůzou . . .

Můj spolunoclehář stál u hranice vztyčen. Vyvalené oči mu svítily hrozným leskem. Z pootevřených úst dralo se mu těžké chrop-

tění. Na rtech mu stála bílá, krví zbarvená pěna, jež mu stoupala z úst a padala po kusech na odřený kabát. V kostnatých rukou držel zaťatými prsty poleno, do něhož chvilkou zuřivě kousal. Nyní jím mrštil o zem a vyrval z hranice jiné.

Jako blesk projelo mi hlavou několik myšlenek. Bolavá noha ... pokousán od psa ... Ten člověk je vzteklý... Ke dveřím nemožno dostihnouti ... je pozdě ... zde je jen ta veliká skříň! ...

Skočím s postele... vzteklivec se obrátil... hodil polenem ... skokem ke mně ... vrazím do skříně ... přirazím obě veřeje právě včas ... zoufale chytím tam prsty dvě málo vyčnívající příčné lati a táhnu veřeje do vnitř k sobě ...

Strašlivé rány pěstí dopadly na skříň ... dunělo to jako rachot hromu ... slyším funění, steny a hned zase řev ... chřestění zubů ... chvilkou tluče do skříně hlavou ... teď zase se mi zdá, že se zakusuje do vyčnívajících řezeb na pravé veřeji ... náhle skok a druhý nazpět a rány ještě hlučněji hřmí do skříně ... chytil patrně poleno ... čekám každým udeřením s hrůzou, že veřej praskne ...

Před komorou ozvalo se několik hlasů ... nikdy nebyl mi v životě lidský hlas tak milý jako tyto v té chvíli ... snad pomohou ... naslouchám ... zuřivec běsnil a tloukl dále ...

»Venclíčku, dítě,« úpěla nějaká stará žena venku, patrně matka chalupníkova, »pro pět ran Krista Pána, nechoď tam!«

»Ale matko, on ho tam může zabit!« odpovídal ustrašený hlas chalupníkův.

»Ježíš Maria,« bědovala stará, »Venclíčku, vždyť má asi vzteklinu, pokousal ho pes!«

»Tatínku! tatínku!« řvalo několik dětí plačtivě.

Vzteklivec funě bušil a kousal do skříně dále.

Zaslechl jsem také nový hlas... Z jizby, kde ležela těhotná žena, zněl pláč novorozeného dítěte.

»Venclíčku,« plakala stará přede dveřmi dále, »poslouchej, tvé dítě pláče! Pamatuj na své děti, na ženu, na sebe!«

»Tatínku, tatínku!« řvaly děti na novo...

Cítil jsem, že mi z prstů prýští krev. Pálily jako oheň, moje nehty byly zaťaty do dubového dřeva. Pak mi připadalo, že více svých rukou necítím, že nejsou ani moje, že jsou z oceli.

Rány na skříň náhle ustaly... I venku bylo ticho, ponechali mě asi mému osudu. Za chvilku slyším padání polen na slámu a šramot, jakoby můj noclehář lezl na hranici...

Cítil jsem teprve nyní hrozný zápach starého, moly prožraného šatstva a červotočiny ve skříni. Strašlivé rozčilení umdlelo moje nervy a tyto zápachy seslabily mé smysly. Cítil jsem blížící se mdlobu, nemyslil jsem

té chvíle ničeho více než: držet veřeje! Ruce mně zdřevěněly... Před očima tvořily se mi roje červených vznášejících a točících se kol... Bylo mi, jako by se mi do hlavy snášela tma. Tma mě konečně obestřela... omdlel jsem...

Šramot a hlasy ve světnici mě přivedly k sobě. Byl již bílý den. Chalupník prohlásil mé zachránění za zázrak boží.

Můj spolunoclehář byl nalezen nahoře u stropu na hranici mrtev. Stočen byl tak, jak toho snad žádný akrobat na světě nedovede. Oči měl vyvaleny, zality krví, na ústech a šatu krvavé pěny, prsty téměř vryty do stehna pravé nohy.

Peřiny z postele ležely roztrhány po zemi, vůbec v komoře vše bylo rozbito, přeházeno, rozkousáno...

Tak, pánové,« končil cizinec, »jsem hleděl minulé noci smrti v tvář. Jak jsem řekl, nezáleží mi na životě pranic, ale v té způsobě jsem se jí bránil ze všech sil. Tak si svou smrt nepředstavuji.«

Umlkl. Zavolal sklepníka, zaplatil a šel. Opustil náš stůl s chladnou poklonou, což nás po důvěrném dřívějším vypravování jeho skoro zarazilo.

»Hm,« mínil přítel, »kde je logika té jeho dřívější řeči s tímto vypravováním? Zdá se, že jest jedním z těch lidí, kteří mají za lubem nějakou historii, v níž hráli úlohu prvního hrdiny, a historii tu při každé příležitosti

a za každou cenu hledí udati. Jsem přesvědčen, že by ji byl vypravoval také, kdybychom byli začali rozmluvu třebas o způsobu Žižkova válčení nebo o domorodcích Ceylonských.«

»Obchodní cestující, affektovaný snad kandidát sebevraždy,« prohodil jsem maně a vzpomínaje na jeho historii dodal jsem: »Ale ty ruce vypadaly strašlivě!«

* * *

Dva dny po té seděli jsme v kavárně zase.

Bylo zádumčivé smutné odpoledne, po nebi se honily tmavé těžké mraky, chvilkou šlehala do oken sprcha nestálého deště. Díval jsem se oknem ven. Přítel probíral se v novinách. Najednou mě zavolal.

»Hleď,« povídá, »to je interessantní,« a ukazuje mi lokálku odpoledníku.

Četl jsem následující:

»Neznámý sebevrah. Dnes ráno byla na Letné v sadech nalezena mrtvola neznámého muže. Byl střelen do pravého spánku, revolver ležel vedle. Násilná vražda je vyloučena. V kapsách mrtvoly nenalezeno praničeho, tak že nelze určiti ni jména, ni stavu sebevrahova. Je to obstarožný silný muž vysoké postavy, bledého obličeje s hladce oholenou tváří a krátce ostřihanými prošedivělými vlasy. Šat jeho jest úplně nový, tmavé

do modra zahrávající barvy. Kdo by něco bližšího o něm věděl . . .«

»Nu, obyčejný sebevrah,« prohodím, »co jest v tom ještě dnes interessantního?«

»Ale což nechápeš?« ptá se přítel horlivě, »vzpomeň si na onoho cestujícího, jenž tady s námi předevčírem seděl!«

»Ah, hledáš ve všem romantiku,« namítám, »zde stojí ‚vysoké postavy‘, a on byl spíše zavalitý.«

»Eh, tady seděl shrben, nepozorovali jsme, jak jest vysoký.«

»Eh, příteli, chceš, tuším, z toho vytlouci nějakou Poeovskou historii,« povídám, »však podívej se:

»— bledého obličeje —« cituji dále.

»Byl žlutý po oné hrozné noci. Dále zde stojí: »oholen«. Dal kníry dolů; koupil si zcela nový šat, chtěl umřít asi nepoznán, a ostatně, pamatuješ-li se na celý jeho zjev a některá rčení, souhlasí tato smrt s tím, co vypravoval, úplně,« a přítel se pustil do obsáhlé konkluse, již tu nechci cele uváděti. Jsou, pravda, všelijací lidé na světě, mohl by to být on, ale úplně přesvědčen nejsem . . .

OBSAH.

